

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2019-YL-249

**KÜLTÜREL BİR GRUP OLARAK MAKEDONYA
GÖÇMENLERİ: ÇOKLU-KİMLİKLER VE AİDİYETLER
(MANİSA ÖRNEĞİ)**

HAZIRLAYAN
Damla ÇETİN

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Serdar ÜNAL

AYDIN-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Damla ÇETİN tarafından hazırlanan “Kültürel Bir Grup Olarak Makedonya Göçmenleri: Çoklu-Kimlikler ve Aidiyetler (Manisa Örneği)” başlıklı tez, 25.11.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı ve Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	Doç. Dr. Serdar ÜNAL	ADÜ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Şebnem ÖZKAN	ADÜ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Devrim ERTÜRK	DEÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununtarih.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdür

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

Damla ÇETİN

ÖZET

KÜLTÜREL BİR GRUP OLARAK MAKEDONYA GÖÇMENLERİ: ÇOKLU-KİMLİKLER VE AİDİYETLER (MANİSA ÖRNEĞİ)

Damla ÇETİN

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serdar ÜNAL

2019, XIII + 119 sayfa

Türkiye’de Balkan göçmen gruplarından biri olan Makedonya göçmelerinin kuşaklararası farklılıklar temelinde, çoklu kimlikler, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma, Manisa ilinde yaşayan Balkan göçmen grubu olan Makedonya göçmenleriyle sınırlandırılmıştır. Manisa ilinde yaşayan Makedonya göçmenlerinin kültürel kimliklerini, aidiyetlerini, çifte vatandaşlığa ilişkin duygu ve tutumlarını inceleyebilmek için araştırmaya birinci, ikinci ve üçüncü kuşak göçmen bireyler alınmıştır. Çalışmada nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılması tercih edilmiştir. Nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği, nicel araştırma tekniklerinden ise anket tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda, nicel araştırma doğrultusunda anket tekniği ile toplanan veriler, SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Böylece genelleme yapma konusunda daha sınırlı olan nitel araştırma sonuçları kısmen de olsa güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Ortaya çıkan sonuçlara göre, Balkan göçmen gruplarından olan Makedonya göçmenleri Türk toplumuna sosyo-kültürel anlamda uyum sağlamaktadırlar. Kuşaklararası farklılıklar temelinde ise çoklu aidiyet, çifte vatandaşlık ve dil kullanımına ilişkin olarak birinci ve ikinci kuşaklarda göçmen kimliği tanımlaması görülürken, son kuşaklarda bu kimliğin silikleştiği ifade edilebilir. Dil kullanımlarına ilişkin ise birinci kuşaklarda ve ikinci kuşaklarda çok dillilik mevcut iken bir sonraki kuşaklara aktarım arzusu bulunmaktadır. Üçüncü kuşaklarda ise, Makedoncanın kullanımı, devamlılığı ve aktarımı oldukça düşmektedir. Çokkültürlülük kavramı ekseninde ise kuşaklararası kimlik ve aidiyet tanımlamalarında farklılaşmaların olduğu söylenebilir. Son olarak, Makedonya göçmen bireylerinin toplumla tamamen bütünleştiği ve uyum sağladığından söz edilebilmektedir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Çoklu Kimlikler ve Aidiyetler, Çifte Vatandaşlık, Balkan Göçmenleri, Makedonya Göçmenleri, Kuşaklararası Farklılıklar.

ABSTRACT

MACEDONIA MIGRANTS AS A CULTURAL GROUP: MULTI-IDENTITIES AND BELONGING (CASE OF MANİSA)

Damla ÇETİN

MScThesis at Sosyology

Supervisor: Associate Prof. Serdar ÜNAL

2019, XIII + 119 pages

The focus of the research is on how Macedonian immigrants, one of the Balkan immigrant groups, built identity on the basis of intergenerational differences, in the context of multiple identities, dual citizenship and belonging. In this context, the research was limited to Macedonian immigrants, a Balkan immigrant group living in Manisa. The first, second and third generation immigrants were included in the study in order to examine the cultural identities, belongingness and feelings and attitudes towards dual citizenship of Macedonian immigrants living in Manisa. In the study, it was preferred to use qualitative and quantitative methods together. In-depth interview technique was used among qualitative research techniques, and questionnaire technique was used among quantitative research techniques. In this context, the data collected by the survey technique in the direction of quantitative research were analyzed through SPSS program. Thus, more limited qualitative data on generalization were tried to be strengthened, albeit partially.

According to the results, Macedonian immigrants are relatively adaptable to Turkish society. On the basis of differences between generations, it can be stated that the immigrant identity is dominant in the first and second generations in terms of multiple belonging and dual citizenship, whereas in the last generations this identity is diminished. On the other hand, while there is multilingualism in the first and second generations, there is a desire to transfer to the next generations. In the third generations, the use, continuity and transmission of Macedonian is very low. On the other hand, in the axis of multiculturalism, it can be said that there are differences in the definitions of identity and belonging between generations. Finally, it can be said that the immigrant individuals of Macedonia are fully integrated and adaptable to society.

KEYWORDS: Multiple Identities and Belonging, Dual Citizenship, Balkan Immigrants, Macedonian Immigrants, Intergenerational Differences.

ÖNSÖZ

Çalışmada, kuşaklararası farklılıklar temelinde Manisa ilinde yaşayan Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri, çifte vatandaşlığa olan bakış açıları ve dil kullanımlarına ilişkin pratikleri üzerinde durulmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu olarak belirlenen göçmen grubunun kuşaklararası bağlamda çalışılması, özellikle ilk kuşak ve son kuşak göçmen bireylerin kimlik inşa süreçlerini anlamak açısından alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

“Kültürel Bir Grup Olarak Makedonya Göçmenleri: Çoklu-Kimlikler ve Aidiyetler (Manisa Örneği)” başlıklı FEF-17032 proje numaralı bu tez, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Araştırma konusunun belirlenmesinden son halini almasına kadar her aşamasında titizlikle ilgilenen, sonsuz sabırla beni her zaman çalışmaya teşvik eden ve güven veren, kendisinden çok şey öğrendiğim değerli danışmanım Doç. Dr. Serdar ÜNAL’a, Yüksek lisans eğitimim boyunca her birinden değerli bilgiler edindiğim Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, Manisa Makedonya göçmenleri kültürünü yaşatma ve dayanışma derneği yönetim kurulu ve üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Damla ÇETİN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
EKLER DİZİNİ	xiii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	3
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	3
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	3
1.2. Araştırmanın Soruları	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	5
1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	7
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	8
2. BÖLÜM	10
2. TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. Göç Olgusu ile İlgili Temel Kavramlar	10
2.1.1. Göç Tanımları	10
2.1.2. Göç Türleri.....	11
2.1.3. Uluslararası Göç	14
2.2. Balkanlardan Göç	15
2.2.1. Balkanlar'dan Türkiye'ye Yapılan Göçler	15
2.2.2. Makedonya'dan Türkiye'ye Yapılan Göçler	24
2.2.3. Ege Bölgesine Makedonya'dan Göçler	30

2.3. Çokkültürlülük, Çok Kimliklik ve Çifte Vatandaşlık.....	32
2.3.1. Çokkültürlülük Kavramı.....	32
2.3.2. Kymlicka: Çok-Kültürlü Yurttaşlık.....	34
2.3.3. Çok Dillilik.....	35
2.3.4. Çifte Vatandaşlık.....	38
2.4. Kimlik ve Aidiyet.....	41
2.4.1. Kimlik Kavramına Dair Tanımlar.....	41
2.4.2. Kolektif, Ulusal, Etnik ve Kültürel Kimlik.....	44
2.4.3. Kimlik, Göçmen ve Aidiyet İlişkisi.....	46
3. BÖLÜM.....	51
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	51
3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler.....	51
3.1.1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri.....	51
3.1.2. Göç ve Yerleşime İlişkin Özellikler.....	55
3.2. Diğer Göçmenler ve Yerlilerle İlişkiler.....	58
3.2.1. Oturulan Bölgeyi Tercih Etme Durumu.....	58
3.2.2. Başka Bölgede Yaşama Düşüncesi.....	59
3.2.3. Evlilik Tercihleri.....	59
3.2.4. Yerli Halkın Bakışları.....	61
3.3. Formel İlişki Ağları.....	61
3.3.1. Dernek Üyeliği Durumu.....	62
3.3.2. Üyesi Olunan Dernekler.....	62
3.3.3. Dernek/lerin Sağladığı İmkânlar.....	63
3.4. Makedonya Göçmenlerinde Çoklu Kimlikler.....	64
3.4.1. Vatan Algısı.....	64
3.4.2. Kimlik Tanımlamaları.....	68
3.4.3. Çifte Vatandaşlık.....	72

3.5. Dil Kullanımı	78
3.5.1. Anadil Olarak Kabul Edilen Dil	79
3.5.2. Makedonca Konuşma Düzeyi.....	81
3.6. Türkiye’de Yaşam.....	84
3.6.1. Türkiye de Yaşama Memnuniyeti	84
3.6.2. Türkiye’de Karşılaşılan Sorunlar.....	85
3.6.3. Makedonya’ya Geri Dönüş İsteği	87
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	89
5. KAYNAKLAR.....	93
6. EKLER	104
ÖZGEÇMİŞ	119

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1. Cinsiyete Göre Dağılım.....	51
Tablo 3.2. Yaşa Göre Dağılım.....	52
Tablo 3.3. Kuşaklara Göre Dağılım.....	52
Tablo 3.4. Doğum Yerine Göre Dağılım.....	52
Tablo 3.5. Medeni Duruma Göre Dağılım	53
Tablo 3.6. Mesleki Duruma Göre Dağılım.....	53
Tablo 3.7. Eğitim Durumuna Göre Dağılım.....	54
Tablo 3.8. Gelir Durumuna Göre Dağılım	54
Tablo 3.9. Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu Algısına Göre Dağılım	55
Tablo 3.10. Göç Edilen Yıl.....	55
Tablo 3.11. Göç Edilen Yerleşim Yerine Göre Dağılım	56
Tablo 3.12. İkamet Edilen Semt	56
Tablo 3.13. Türkiye’de Yaşama Süresi Dağılımı	57
Tablo 3.14. Oturulan Evin Mülkiyet Durumu	57
Tablo 3.15. Oturulan Evin Durumu.....	57
Tablo 3.16. Semti Tercih Etmede Etkili Olan Faktör.....	58
Tablo 3.17. Başka Bölgede Yaşama İsteği Durumu.....	59
Tablo 3.18. Evli İseniz Eşiniz Göçmen mi?	59
Tablo 3.19. Eş Tercih Durumları.....	60
Tablo 3.20. Göçmen Grupları ile Olan Evlilik Tercih Durumu	60
Tablo 3.21. Çocuklarının Evliliği Konusundaki Tercihleri.....	60
Tablo 3.22. Ayrı Görülen Noktalar	61
Tablo 3.23. Göçmen Derneklerine Üye Olup Olmama Durumu.....	62
Tablo 3.24. Göçmen Derneklerinin Sağladığı İmkânlar.....	63
Tablo 3.25. Vatan Kelimesine Dair Algı.....	65
Tablo 3.26. Vatan Kavramını Çağrıştıran Ülke Dağılımı	66

Tablo 3.27. Kendilerini Tanımlama Şekli	69
Tablo 3.28. Kuşaklar Temelinde Kimlik Tanımlamaları	69
Tablo 3.29. Siyasi Açıdan Tanımlama Biçimleri	71
Tablo 3.30. İnanç Durumu.....	72
Tablo 3.31. Çifte Vatandaşlığa Sahiplik Durumu	73
Tablo 3.32. Çifte Vatandaşlığı Elde Etme Hakkı	73
Tablo 3.33. Çifte Vatandaşlığa Sahip Olma	74
Tablo 3.34. Çifte Vatandaşlığa Sahip Olmanın Önemi	74
Tablo 3.35. Kuşaklar Temelinde Çifte Vatandaşlık İsteği	76
Tablo 3.36. Anadil Kabulü	79
Tablo 3.37. Kuşaklar Temelinde Anadil Kabulü.....	79
Tablo 3.38. Makedonca Konuşma Düzeyi	81
Tablo 3.39. Kuşaklar Temelinde Makedonca Konuşma Düzeyi.....	82
Tablo 3.40. Türkiye’de Yaşamaktan Memnuniyet Düzeyi	84
Tablo 3.41. Karşılaşılan Sorun Çeşitleri.....	85
Tablo 3.42. Makedonya’ya Geri Dönüş Yapma İsteği	87

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Anket Formu	104
Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	116
Ek 3. Görüşmeci Listesi	118

GİRİŞ

Göç insanlık tarihi boyunca devam eden, farklı disiplinlerde araştırma konusu olduğu gibi sosyal bilimlerde de araştırma konusu olan toplumları etkileyen geniş kapsamlı bir olgudur. Bireysel ve toplumsal yapıyı, işleyişini etkileyen, değişim ve dönüşüm yaratan salt bireylerin hareketi ya da bireylerin buldukları yerden kalıcı, geçici olarak ayrılmaları değildir. Göç eden insanların kültürel anlamda dönüşümleri, değişimleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik, tarihsel, kültürel ve bireysel birçok boyuta sahip olan göç olgusu, gerek göç veren gerekse göç alan ülkelerde tüm toplumsal yapıyı derinden etkileyebilmektedir. Göç alan ve göç veren ülkelere bakıldığında, kültürel sonuçları bireyleri ve toplumları etkilemektedir. Farklı kültürlerle karşılaşan gruplar ve yeni bir kültüre gelen göçmenlerde kimlik, aidiyet ve çok kültürlü toplum kavramları önem arz etmektedir. Göç eden birey, gelmiş olduğu ülkede kültürel, dinsel, ekonomik, dilsel farklılıklar gösterebilmektedir.

Göçün faili bireyler gelinen toplumda kendi kültürel farklılıkları ile tanımlanırken, çoklu-aidiyetler ve çoklu-kimlikler geliştirdikleri söylenebilir. Bu bağlamda bakıldığında, göç olgusu ile birlikte farklı kültürel arka planlara sahip göçmenlerde çoklu kimlikler ya da aidiyetler zaman zaman çelişkiler de yaratabilmektedir. Bu yönde, çalışmada Manisa - Tefikiye mahallesi özelinde Balkan göçmen gruplarından birisi olan Makedonya göçmenlerinin kuşaklararası farklılıklar temelinde, kimlik inşa süreçleri ve çifte vatandaşlığa ilişkin tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, nitel ve nicel araştırma kapsamında veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Nicel araştırma kapsamında anket tekniği kullanılarak elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilerek tablolaştırılmıştır. Nitel araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler ve katılımcı gözlem yoluyla elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş ve kategorilendirmeler yapılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın kapsamı hakkında bilgilerin yer aldığı çalışmanın birinci bölümünde, araştırma konusunun ve probleminin ne olduğu; amacı; önemi; sınırlılıkları; soruları; metodolojisi; araştırma evren ve örnekleme hakkında açıklamalar yer almaktadır.

İkinci bölümde genel olarak konuyla ilgili kuramsal ve kavramsal tartışmalar yer almaktadır. İlk kısımda göç, göçe ilişkin veriler, kimlik, kültür ve aidiyet kavramları,

moderniteden postmoderniteye kimlik farklılaşmaları ve çokkültürlülük başlıkları bulunmaktadır.

Üçüncü bölümde ise, araştırmanın nicel temeldeki bulguları tablolar şeklinde sunulmuştur. Derinlemesine görüşmeler sonunda elde edilen veriler nicel verileri güçlendirmek ve desteklemek amacıyla birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kuşaklararası farklılıklar temelinde Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri, çifte vatandaşlığa olan bakış açıları ve dil kullanımlarına ilişkin karşılaştırmalar yapılarak kimlik inşası süreçleri ve kimlik algıları incelenmiştir.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Cumhuriyet öncesi ve sonrası dönemlerde Türkiye'ye yapılan Balkan göçleri, literatürde geniş bir yer kaplamaktadır. Göç olgusu sadece gelinen yeri etkilemekle kalmayıp her iki yeri de etkilemektedir. Bu anlamda, Balkan göçü ve Balkan göçmenleri üzerine yapılan çalışmalar literatürde önemli bir yere sahiptir. Türkiye'ye çeşitli tarihsel dönemlerde farklı Balkan göçmeni gruplarca bazen zorunlu bazen zorunlu olmayan bir biçimde gerçekleşen göçler sonucunda göçün yarattığı ekonomik, siyasal, kültürel değişimler, göçmen kitlenin kimlik inşaları, uyum ve etkileşim süreçleri üzerinde en çok durulan temalar olmuştur. Nitekim, göçmen bireylerin kimlik arayışları ve aidiyet duyguları, kuşaklararası farklılıklar temelinde çokkültürlülük, kültürel farklılıklar, kültürlerarası iletişim, çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet meseleleri önemli başlıklar olarak düşünülebilir.

Buldukları yerden ayrılan bireyin ve göç olgusunun mekân ile ilişkilendirilmesi yapılırken, “göç ve/veya hareketi, idari alanlar arasındaki yerleşim yeri arasındaki değişikliklerdir. Ünalın, “bu yerlerin salt bir coğrafi mekan vasfını değil aynı zamanda idari, dolayısıyla siyasal niteliğini öne çıkarmaktadır” şeklinde tanımlamaktadır (Ünalın,1998; akt. Bal,2011:92).

Göç eden bireyler, yapmış olduğu mekânsal değişimle birlikte farklı kültürlerle ve toplumlarla etkileşim içerisine girmişlerdir. Salt bireylerin mekânsal değişimi söz konusu olamamakla birlikte bireylerde dinsel, dilsel, ekonomik, kültürel ve siyasal açıdan etkileşimler yaşanmaktadır. Göç ile hareket eden bireyin, başkaları ile etkileşime geçmesiyle, bireyin kimliği değişime ve dönüşüme uğramaktadır. Kendi kimlikleri ile yaşamlarını devam ettirmeye çalışırken bireyler, etkileşimde buldukları ülke ve ülkenin yapısıyla beraber aslında çoklu-kimlikler ve çoklu-aidiyetler geliştirmektedirler. Bu durumun göçle gelen gruplardaki kuşaklar arasında farklılıkları da gözden kaçmamaktadır.

İlk kuşak ve daha sonraki kuşaklarda kimlik ve aidiyet duygularının kuşaklararası ve gelinen ülke düzeyi üzerinde bakıldığında da değişimleri söz konusudur. Bu bakımdan, kültürel kimliklerin, dinsel ve siyasal aidiyet düzeylerinde etkili

olduğu dikkat çekmektedir. Kuşaklararası farklılaşmada dil, din ve siyaset önemli kilit noktalardandır. Göçün faili bireyler gelinen toplumda kendi kültürel farklılıkları ile tanımlanırken, çoklu-aidiyetler ve çoklu-kimlikler geliştirdikleri söylenebilir. Bu bağlamda bakıldığında, göç olgusu ile birlikte farklı kültürel arka planlara sahip göçmenlerde çoklu kimlikler ya da aidiyetler zaman zaman çelişkiler de yaratabilmektedir. Bu yönde, çalışmada Manisa - Tefikiye mahallesi özelinde Balkan göçmen gruplarından birisi olan Makedonya göçmenlerinin kuşaklararası farklılıklar temelinde, kimlik inşa süreçleri ve çifte vatandaşlığa ilişkin tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Başka bir deyişle, kuşaklararası farklılıklar temelinde Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri, çifte vatandaşlığa olan bakış açıları ve dil kullanımlarına ilişkin pratiklerin açığa çıkarılması hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Soruları

Makedonya'dan Türkiye'ye dönem dönem yapılan göçlere ilişkin olarak kuşaklararası farklılaşmaların, değişim ve dönüşümlerin, dil kullanımı, çifte vatandaşlık durumu, kendilerini nasıl tanımladıklarına ve nereye ait hissettiklerine ilişkin konular araştırma kapsamında yer almaktadır.

Bu çerçeve doğrultusunda çalışmada, aşağıda yer alan sorular nicel ve nitel yöntemler kullanılarak elde edilen veriler doğrultusunda incelenmeye çalışılmaktadır.

- Kültürel kimlik ve siyasal aidiyet arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?
- Çoklu aidiyet- çifte vatandaşlık ve siyasal aidiyet arasında bir ilişki bulunmakta mıdır?
- Göçmen gruplarının dil kullanımları ve aidiyetle olan ilişkisi nedir?
- Göçmen gruplarında kuşaklararası kültürel kimlik farklılaşması bulunmakta mıdır?
- Çoklu aidiyet- çifte vatandaşlık ile siyasal aidiyet arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
- Çifte vatandaşlık - çokkültürlülük ile kimlik tanımlama arasında nasıl bir ilişki söz konusudur?
- Kimlik, çoklu aidiyet ve çifte vatandaşlık arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?

- Göçmen bireylerde çifte vatandaşlığa ilişkin görüş ve düşünceler nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Göç süreci hem göç veren hem de göç alan ülkeyi etkilerken pek çok sonucu ve nedeni de beraberinde getirmektedir. Göçe ev sahipliği yapan ve göçe kaynaklık eden toplumlarda, bireysel ve toplumsal kapsamda ekonomik ve kültürel sonuçlar doğurmaktadır. Göç olgusu, aynı zamanda, göçmen bireylerin aidiyet hislerinde değişim ve dönüşümleri de beraberinde getiren önemli bir süreçtir. Bu bağlamda, göç olgusu, göçmen bireylerin sahip olduğu dini, kültürel kimlik, bireysel ve kolektif kimlikleri üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir.

Bu kapsamda, göçmen bireylerde kimlik ve aidiyet anlamında çeşitli değişimler kaçınılmazken, Manisa ilinde Makedonya'dan göç eden göçmen bireylerin kuşaklararası farklılıklar temelinde oluşan kimlik inşası ve formları çalışmanın ana eksenini ve odak noktasını oluşturmaktadır. Göç çalışmalarına bakıldığında, göçmen bireylerde kuşaklararası kimlik inşası ve algılarının nadir araştırılmış olması konunun anlamlılığıyla beraber değer ve önemini artırmaktadır. Bu açıdan çalışma da çokkültürlülük, çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında kuşaklar temelinde kimlik inşa süreçlerini ve formlarını tespit etmenin alana farklı bir çerçeve ve boyut kazandıracağı düşünülmektedir. Nitel ve nicel metodolojiye dayalı olarak toplanan veriler konu ile ilgili yürütülecek diğer çalışmalara bilgi sunması açısından önem taşımaktadır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak amacıyla nicel ve nitel araştırma yöntem ve teknikleri bir arada kullanılmıştır.

Nicel yöntemde kullanılan anket tekniği araştırmada toplanan verileri çalışma başında belirlenen sorular ve hipotezler doğrultusunda toplanan bulguların yorumlanabilmesi için değişkenlerin sayıya indirgenmesini sağlayarak konumuza ilişkin gerekli ölçüm, yorum ve tabloları yapabilmemizi sağlamaktadır. “Nicel çalışmalardan çıkan veriler güçlü, dikkatli ve güvenilir olarak betimlenir. Bu sıfatlar şunu bildirmektedir ki, bu veriler büyük kesinlik/doğruluk sergilemektedir ve bir başka araştırmacı tarafından kolayca kontrol edilebilir karakterdedir” (Kuş,2012,119).

Nicel araştırma bağlamında, genellenebilir veri elde etmeye dönük veri toplama aracı olarak 59 sorudan oluşan yapılandırılmış *soru formu (anket)* kullanılmıştır. Bu sorulardan 57'si kapalı uçlu 6 tanesi açık uçludur. Nicel analizde kullanılan anket formunda demografik özellikleri saptamaya dair soruların akabinde farklı tip sorular da yer almaktadır. Bu soruların yanında yanıtları Evet Hayır şeklinde olan sorular da bulunmaktadır. Çalışmanın asıl amaçlarına yönelik dil kullanımı düzeyi, çifte vatandaşlık ve çokkültürlülüğe ilişkin sorular 5'li likert tipi ölçekli olarak ölçülmüştür. Elde edilen veriler SPSS programı yardımı ile analiz edilerek, temel frekans tabloları ve çapraz tablolar aracılığıyla sunulup yorumlanmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerine ilişkin olarak, nitelik ise, bir şeyin nasıl, ne zaman, niçin sorusunu tanımlarken özüne ve derinine ilişkin tanımlamasını ifade eder. Bu yüzden nitel araştırma olay ve olguların, nesnelerin anlamları, tanımlamalarını, kavramlarını derinine inerek bağlamları çerçevesinde anlamayı sağlamaktadır. Bu bakımdan araştırma konusuna ilişkin olarak bireylerin kimlik inşası ve kimlik algılarına dair nicel metodun burada yetersiz olacağını düşünülerek detaylı ve ayrıntılı verilere ulaşabilme bağlamında nitel araştırma yönteminin de kullanılmasının uygun olduğu düşünülmüştür.

Çalışmada, nitel araştırma yöntemine uygun olarak derinlemesine görüşme tekniği ve katılımcı gözlem tekniği kullanılmıştır. Burada amaçlanan, “görüşülenlerin anlam dünyalarını, duygu düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır” (Kuş,2012,87). Yapılan derinlemesine görüşmelerde *yarı-yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmelerde katılımcılara kimlik, aidiyet ve çifte vatandaşlığa ilişkin olarak sorulan 23 adet açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

Yarı-yapılandırılmış görüşme formuyla her kuşaktan eşit sayıda katılımcıya sorular yöneltilerek göç, göç süreci, göç edilen yerde yaşananlar ve gelinen yerde yaşananlarla, bireylerin kendilerini tanımlamalarına ilişkin söylemleri, dil kullanım düzeyleri, çifte vatandaşlık istekleri ve bu konuya ilişkin görüşlerini daha kolay, rahat, derin ve detaycı bir şekilde anlamayı hedeflenen çalışmada derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Görüşmeler esnasında araştırmacı kimliği gizlememiş ve bireylere gerekli bilgilendirmeler yapılarak herhangi bir tedirginlik, güvensizlik ve rahatsızlıkla karşılaşılma durumu engellenmiş olup katılımcıların samimi ve içten cevap vermeleri sağlanmıştır. Görüşmeler bireylerle tek tek yapılmış olup takriben 2 saat sürmüştür.

Nicel ve nitel teknikler aracılığıyla toplanan veriler araştırmanın temel hedeflerine uygun olarak açıklayıcı, betimleyici ve anlamlandırıcı veya yorumlayıcı düzeyde çözümlenmiş ve birlikte sunulmuştur. Genel olarak araştırmada, teori ve uygulamanın eş zamanlı yürütüldüğü ifade edilebilir. Çalışmada kullanılan metot ve teknikle araştırmanın tüm aşamaları birbirini tamamlayan nitelikte olup, birbiriyle bağlantılı ve ilişkili olduğu söylenerek analiz sonucu elde edilen veriler ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak sunulması planlanmıştır. Araştırmanın hem nicel hem de nitel veri toplama süreci 2018 Ekim, Kasım ve Aralık ayları içinde gerçekleştirilmiştir.

1.5. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmada nitel ve nicel metodolojiye uygun olarak çalışmanın örneklem kümesi de nitel ve nicel araştırmalarda tercih edilen örnekleme tekniklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Manisa'nın farklı yerleşim yerlerinde yaşayan Balkan göçmen grupları bulunmakta ve ikamet etmektedir. Manisa'daki Balkan göçmenlerinin yerleşim yerleri olarak Kaynak, Kuşlubahçe, Tefikiye, Lalapaşa, Horozköy, İbrahim Çelebi, Mutlu mahallesi, Malta, Akmesit mahalleleri ve Manisa'nın çeşitli ilçelerinde Balkan göçmen grupları ikamet etmektedirler. Balkan göçmenlerinin yerleşim alanlarından biri olan Tefikiye mahallesinde ağırlıklı olarak Makedonya göçmenleri bulunmaktadır.

Bu çalışmada evren olarak, Manisa ili Yunus Emre ilçesinin "Tefikiye mahallesi/semti" belirlenmiştir. Balkan göçmeni olarak tanımlanan Makedonya göçmen grubundan olan bireylerin, birinci, ikinci ve üçüncü kuşakları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Araştırma evreni için seçilen yerleşim yerinde Balkan göçmenlerinden Makedonya göçmeni grubundan olan ve yerli halkla bir arada yaşanan mahalle evren olarak belirlenmiştir.

Örneklem grubu oluşturulurken katılımcılara ulaşamama, konuşulan dilin anlaşılmasında ya da isteksizlik gibi sorunlarla karşılaşılması durumunda göçmen bireyler arasında yetkili, önder niteliği gösteren, dernek görevlisi olan bireylerden yardım alınacak bir evren belirlenmesi planlanmıştır. Araştırmacının evreni belirlemesindeki diğer bir nedeni ise, bu bölgeyi tanıyor olması ve daha önceden yaşadığı, ikame ettiği bölge olması veri toplama konusunda göçmen gruplarından yardımcı olacak bireylerin olması, katılımcılara ulaşmanın kolaylığı sağlanmıştır. Böylece, Manisa ili Yunus Emre ilçesi Tefikiye

mahallesinde yaşayan Makedonya Göçmenlerine ulaşmanın daha kolay olması planlanmıştır.

Araştırmanın örnekleme, belirlenmiş olan evrenden Tevfikiye semti/bölgesinden amaçlı örnekleme tekniği ile seçilmiştir. Bu hususta farklı zamanlarda göç etmiş Balkan göçmen gruplarından biri olan, 415 Makedonya göçmeni örnekleme grubuna alınmıştır. 415 kişilik örnekleme grubu kuşaklararası farklılıklar temelinde analizler ve betimlemeler yapabilmek için; üç gruba/kuşağa ayrılmıştır. 415 kişilik örnekleme grubu içerisinde 95 birinci kuşak katılımcı sayısı, 156 ikinci kuşak, 164 Üçüncü kuşak kişi sayısıdır. Araştırma esnasında, 430 kişiye anket uygulanmıştır. Fakat verilerin değerlendirilmesi aşamasında eksik, cevaplanmayan bazı soru formları iptal edilerek 415 anket/soru formu sayısı ile sınırlı kalmıştır.

Örnekleme grubunda belirlenen sayılar, üç kuşağın gerekli görüldüğünde aralarında karşılaştırma yapabilecek şekilde yaş, cinsiyet, meslek, gelir durumu, eğitim, göç tarihleri gibi özellikleri dikkate alınarak eşit ve dengeli bir dağılımın yapılmasına dikkat edilmiştir

Araştırmada anlama ve yorumlamaya dayalı bir perspektiften hareketle *nitel yöntem* bağlamında ise veri toplama aracı olarak *derinlemesine görüşme* tekniği kullanılmıştır. *Nitel* çalışma bağlamında, derinlemesine görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesinde *yaş, cinsiyet, meslek, gelir durumu, eğitim, göç tarihleri gibi* kriterler/kotalar çerçevesinde '*maksimum çeşitlilik örnekleme*' ve '*teorik örnekleme yöntemi*' kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla örnekleme grubunun bütün toplumsal kesimlerin bir temsilini oluşturabilecek farklı profile sahip bireylerden oluşması sağlanmaya çalışılmıştır. Yine, teorik örnekleme yoluyla da yapılan yüz yüze görüşmelerde görüşmeci sayısı olarak herhangi bir hedef sayı belirlenmemiş, görüşmelerden yeterli doyum sağlandığı ve araştırmanın kendini tekrar etmeye başladığı noktada görüşmeler yeterli bulunup sonlandırılmıştır. Bu çerçevede, örnekleme grubunu oluşturan toplam 27 kişiyle (13 erkek ve 14 kadın olmak üzere) *yarı-yapılandırılmış görüşme* formu aracılığıyla yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmanın araştırmayı sağlıklı bir zeminde gerçekleştirebilmesi ve hedeflediği sorulara ilişkin verilere ulaşabilmesi için belirli sınırlılıkların olması gerekmektedir. Alan araştırmasına dayalı olan çalışmada tezin sınırlılıklarının şu şekilde olduğu ifade edilebilir.

Araştırma alanı olarak Manisa iline bağlı Yunus Emre ilçesinin Tefikiye mahallesine yerleşmiş olan Balkan göçmen gruplarından olan Makedonya göçmeni gruplarının ikamet etmesi sebebiyle çalışmanın konusuna uygun olduğu bir mahalle olması ile sınırlıdır. Araştırma Tefikiye Mahallesine farklı zamanlarda göç etmiş Makedonya göçmenlerini kapsamaktadır. Burada ikamet eden göçmen grubunu ise, kendi içerisinde birinci, ikinci, üçüncü kuşak kategorilendirilmesi ayrımı yapılarak sınırlandırmaya gidilmiştir.

Çalışmada 415 katılımcının kendilerinden istenilen cevapları samimi olarak verdikleri, mülakatlarda ise, içten, destekleyici ve aydınlatıcı cevaplar verdikleri kabul edilmektedir.

Bu cevaplar ışığında araştırma, Makedonya göçmenlerini bütünüyle ve tüm boyutlarıyla kapsayacak nitelikte olmadığını, araştırma sonunda elde edilen veriler doğrultusunda Tefikiye mahallesi ekseninde kuşaklararası farklılıklar temelinde Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri, çifte vatandaşlığa olan bakış açıları ve dil kullanımlarına ilişkin pratiklerin açığa çıkarılmasıyla sınırlıdır.

2. BÖLÜM

2. TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç Olgusu ile İlgili Temel Kavramlar

2.1.1. Göç Tanımları

Göç, insanlık tarihi ile başlayan farklı disiplinlerin de ortak konusu haline gelmiş olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçü en basit anlamda, kişilerin buldukları yerden belirli bir amaç kapsamında ya da amaçları olmaksızın kalıcı ya da geçici olarak ayrılmaları şeklinde tanımlanabileceği gibi buna ilişkin yapılan başka pek çok tanım mevcuttur. Bu durum göç olgusuna ilişkin oldukça zengin bir literatürün oluşmasına neden olmuştur.

Göç olgusunda ilk ve etkili olan ana nokta “hareket” olgusudur. Bu bağlamda, literatürde yapılan tanımlamalara yer verilecek olursa, Erder’e göre (1986:9) göç, “anlamli bir uzaklık ve etki yaratacak kadar bir süre içinde gerçekleşen bütün yer değiştirmelerdir”. Karpat’ın tanımıyla da göçün en kısa tanımı “asıl yerinden ulaşılmak istenen yere harekettir” (Karpat, 2003:3).

Demografik açıdan toplumdaki bireylerin “yer değiştirmelerini” nüfusun yapısında meydana gelen değişim ve değişime neden olan “nüfus dağılımı ve nüfus hareketleri” kapsamında “göç olgusunu” “demografik süreçlerde” ele alınan faktör olarak tanımlamaktadır.

Yalçın’a (2004:13) göre göç “ekonomik, siyasi, ekolojik ve bireysel nedenlerle bir yerden bir yere yapılan kısa ve orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güdülen coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”.

Göç olgusunda, kişilerin hareketliliğini, coğrafî ve toplumsal olarak açıklamaya dair kalıcılığına vurgu yapan Marshall’a göre (1999:685) ise, “göç (az veya çok) bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir”.

Uluslararası göç örgütüne göre, “uluslararası bir sınırı geçerek bir devlet içinde yer değiştirmek, süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir” (IOM, 2009:22). Mekân değiştiren birey ve toplumlar; karşılamış oldukları

farklı yerle beraber sosyal ve kültürel manada toplumsal değişimi beraberinde getiren hareket eylemini gerçekleştirmektedir. Özer'in "coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleri" şeklindeki yaptığı tanımlama da göçün sonuçlarına değinmektedir".

Toros (2008:9) ise göçü "kişilerin yaşamakta oldukları topraklardan, sahip oldukları ekonomik imkânlardan, yerleşmiş sosyal yapılardan, kültürlerinden ve toplumsal yaşamın daha nice unsurlarından koparak ya da kopartılarak yeni ortamlara yerleşmesi, bu ortamlarda yeni bir yaşam kurması" olarak ifade etmektedir. Göç bireyin fiziki çevreye uyum sağlama zorunluluğu yanında, değiştirilen çevreyle beraber karşılaşılan farklılıklarla beraber toplumsal anlamda da uyum sağlama sorumluluğunu getirerek bir nevi bireylerde çeşitli değişikliklere adapte olma ve uyum sürecini beraberinde getirmektedir.

Salt bireyi değil, sınırları aşılın yerdeki birey ve toplumlarla beraber göç edilen ve göç veren toplumları etkileyen bir eylem olmasını vurgulayan Castles ve Miller'a (2008:29) göre göç, "kolektif bir eylemdir ve hem göç alan hem de göç veren ülkede ki bütün bir toplumu etkiler".

Sosyolojik anlamda tek ve genel bir göç tanımı yapmanın zor ve karmaşık olduğunu ifade ederek göçü salt hareketlilik ve olgu olarak değil, süreç olarak açıklamak gerekmektedir. Her göç dalgasının kendi içinde kendine özgü nedenleri, gerçekleşme biçimleri ve sonuçları bulunmaktadır. Bu bakımdan göç olgusunu sosyolojik anlamda anlayabilmek ve açıklayabilmek için her bir göç dalgasını ve göç kavramını kendi içerisinde bir süreç olarak ele almak gerekmektedir. Bu bağlamda, göç olgusunu anlamak için göç türlerini ve nedenlerini incelemek yerinde olacaktır

2.1.2. Göç Türleri

Bireyleri göçe iten sebeplere göre göç tanımları da farklılaşmaktadır. Dinamik bir süreç olan göçü daha iyi tanımlayabilmek için çeşitli kriterlerle ya da sınıflandırmalarla açıklamak gerekmektedir. Bu sınıflandırmalara dair yapılan göç türleri tanımlamalarından şu şekilde söz edilebilir.

İrade Esasına Göre Göçler: İrade esasına göre göçler "gönüllü ve zorunlu" göçler olmak üzere iki şekilde açıklanmaktadır. İrade esasına dayalı göçlerde üzerinde durulması

gereken nokta “göç kararını” ve” eylemini” gerçekleştirecek bireyin rızasına dayalı olmasıdır. En temel anlamda gönüllü göç tanımına bakılacak olursa;

Gönüllü göç, “bireylerin daha iyi yaşam koşulları, daha iyi bir iş, eğitim şartları, evlilik, aile bağları gibi sebeplerle herhangi bir zorunluluk olmadan kendi irade ve isteğiyle olan göç hareketlerine” gönüllü göç denilebilmektedir (Yazgan, 2010:19). Zorunlu göç ise, yalçının tanımıyla, “göç etmekten başka çıkar yolun olmadığı durumlarda, insanların gönüllü göçteki gibi istekleri olmaksızın gerçekleşen hareketliliği tanımlamaktadır” (Yalçın, 2004:17).

Zorunlu göçte, savalar, doğal afetler, çevresel faktörler, zorunlu iskân politikaları, sınır dışı etme sonucu gerçekleşen hareketlerin neden olduğu göç türü olduğunu belirtilebilir. Fichter (1991:155) ise, “kişilerin siyasal ya da etnik baskı ve işkencelerden kurtulmak için olabildiği gibi çocuklarına istedikleri gibi bir eğitimi veremedikleri ya da dini özgürlüklerini kullanamadıkları için de göç etmek zorunda kalabildiklerini söylemektedir”. Bireyin ekonomik, siyasal, kültürel anlamda bakı altında olmasıyla ya da devletin ekonomik, siyasal tutumları ya da yaptırımları göçe iterken, yine dini ve siyasi baskı sonucu yapılan göçler de bu sınıfa girmektedir.

Süre Esasına Göre Göçler: Göç türlerini tanımlamada üzerinde durulan diğer nokta “zaman” kavramıdır. Bireyler geçici ya da kalıcı olarak bir yere yerleşmek için buldukları yerden ayrılabilirler. Bu göç tanımlamasında zaman kavramı önemlidir ve vurulama bu kavrama yapılıdır.

“Zaman kavramını ilk kez 1932 Cenevre Kongresi’nde formüle edilmiştir. Kongrede, süresi bir yıl ve daha fazla olan göçler sürekli süresi bir yıldan az olan göçler ise geçici göç olarak kabul edilmiştir.” En yalın ifadeyle, kişilerin buldukları yerleri terk ederek başka yerlerde hayatlarını sürdürmek üzere geri dönmeme şartıyla gerçekleştikleri eyleme “sürekli göç” denilir. BM tanımında ise, sürekli göç; “bir ülkenin sınırlarını aşarak bir yıl veya daha uzun süre kalmak niyetiyle yer değiştirmek” olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda, “birey ya da grupların yılın belirli bir dönemlerinde başka bir yerde çalışmak, tatil yapmak, gezmek, dinlenmek, gibi nedenlerle göç ettikleri yerlerde belli bir süre aralığında yaşamalarına mevsimlik göç denir” (Koçak ve Terzi, 2012:170).

Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler: Mesafe kriteri dikkate alınarak açıklanan, belirli bir ülkenin, bölgenin ya da yerleşim yetinin sınırlarını aşarak gerçekleşen göç hareketini açıklamakta kullanılan iç göç ve dış göç tanımları şöyledir:

Dış göç uluslararası sınırlarda gerçekleşirken, iç göç ulus içinde gerçekleşen yer değiştirmedir. Farklı nedenlerle dış göç gerçekleştiren bireyler daha iyi koşullarda yaşamayı tercih etmeleri doğrultusunda eylemi gerçekleştirdiler. Bu kapsamda “dış göç; buldukları ülkeden daha iyi yaşayacağı umuduyla bireylerin gelişmiş ülkelere yönelmeleri ile gerçekleşir. Bireyler kendi ülkelerinde dışlanmış olduklarını düşünerek buralara yönelmekte, ancak daha sonra gelişmiş ülkelerde de dışlanma olgusuyla tekrar karşı karşıya gelmektedirler” (Şahin, 2009:68).

Üner (1972:77) dış göç tanımına göre, “belirli bir zaman için ya da sürekli olarak çalışmak veya yerleşmek amacıyla ülke sınırları dışına çıkarak yapılan nüfus hareketleridir”. Bir diğer tanımlamada ise, Şahinbaş (2007:47) da belirttiği gibi göç, ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşebileceği gibi, ulusal sınırların ötesine de gerçekleşebilir. Bir ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşen göçler iç göç olarak adlandırılırken, ulusal sınırların ötesine taşınan göçlere diğer bir deyişle ülkeler arası yapılan göçlere de dış göç adı verilmektedir.

“İç göç ise, belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların, kendi iradeleriyle yaşam yerlerinin söz konusu yerleşme alanı dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanmaktadır” (Tekeli, 1997:9).

Yoğunluk Esasına Göre Göçler: Bireylerin kendi istekleriyle gerçekleştirdikleri bireysel göç kapsamında bireyler göçün neden ve sonuçlarına dair bilgiye sahiptiler. Bireysel göçlerin halkalar şeklinde artmasıyla ortaya çıkan göçe ise kitlesel göç denir. Bireysel göçler, “ekonomik olarak kişilerin kendileri tarafından veya bireyler, örgütler veya devletlerin desteğiyle gerçekleşir” (Çicekli, 2009:5).

Serbest göç, daha çok bireysel anlamda, daha konforlu bir hayat, daha iyi bir iş arama, ekonomik manada güçlü olma gibi şahsi nedenlerle kişinin başka bir yerde yaşamayı tercih etmesi sonucunda gerçekleştirdiği göç iken, kitlesel göçler ise, bireysel göçlerin zincir şeklinde gerçekleşerek artmasıyla meydana gelmektedir (Petersen, 1958:262-26; akt. Tekinkaya).

2.1.3. Uluslararası Göç

Dış göç, “bir ülkenin sınırları dışına ulaşan, ülke içindeki bir yerleşim biriminden, başka bir ülke sınırları içindeki yerleşim birimine yapılan göçtür. Başka bir ifade ile bu göç ile göçmen yerleştiği mekânın yanı sıra ülkeyi de değiştirmektedir” (Göktürk, 2006:55). Literatür incelendiğinde, uluslararası göçe ilişkin belli başlı ve tek bir tanımlama bulunmamakla birlikte yapılan tanımlamalardan bazıları şu şekildedir: Uluslararası Göç Örgütü IOM’a (2009:59) göre, “uluslararası göç, kişilerin geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere kaynak ülkelerden veya devamlı olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları” olarak tanımlanmaktadır.

Göçü aynı zamanda tüm dünyada değişimi ve dönüşümü de beraberinde getiren bir süreç olduğunu ifade eden Faist’e (2003:30) göre, “uluslararası göç çok sayıda bağ ile çok sayıda ulus-devlet içindeki iki ya da daha çok konumu ve hareket edenlerle kalanlar arasındaki çeşitli bağları özetleyen, çok boyutlu ekonomik, siyasi, kültürel ve demografik bir süreçtir”.

Bir başka tanımlamada hareket kavramına vurgu yapan Petersen’e (1958:256) göre, uluslararası göç, “belli bir ülkeden diğer bir ülkeye doğru gerçekleşen nüfus hareketidir”. Yine bir diğer tanımlamada, uluslararası göç olgusunun “insanların yaşadıkları yerdeki değişim” ve “bireylerin yaşadıkları yeri değiştirme kararları” sebebiyle ortaya çıkan hareketlilik kavramları arasında dolaylı bir tartışma olduğu” (Gale, 1973:257) ifade edilirken bu hareketlilikle birlikte mekân değiştiren birey çeşitli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı bir sürece dâhil olmaktadır.

Hareket halinde olan birey ve gruplar değişim ve dönüşümlerden etkilenirken, göç etmeyenlerin de bu süreçten etkilendiğini gözlemleyen Castles’e (2000:269) göre, “göç etmeyenler de akrabaları, arkadaşları, göçmen nesilleri yoluyla ya da kendi ülkelerinden gidenler ve ülkeye gelen yeniler yoluyla toplumdaki değişimden etkilenmektedir”.

Yalçın’a (2004:13) göre “ekonomik, siyasi, çevreyle ilgili veya bireysel sebeplerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya devamlı ikamet amacı güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir”. Göç alan ve göç veren iki ülke arasında çok boyutlu ilişkiler gelişirken, göç olgusu beraberinde kimlik ve vatandaşlık kavramlarını da getirmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında Toksöz’ün ifade ettiği üzere; “uluslararası göç, iç politikaları, ikili ve bölgesel ilişkileri, devletlerin

ulusal güvenlik politikalarını etkilemekte; mekân, kimlik ve vatandaşlık kavramlarını da tartışmaya açarak küresel bütünleşmenin itici gücü olmaktadır” (Toksöz, 2006:15).

2.2. Balkanlardan Göç

2.2.1. Balkanlar’dan Türkiye’ye Yapılan Göçler

Osmanlı döneminde Anadolu’da yaşayan Türklerin, Balkan bölgesinin Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli rolü olmuştur. Osmanlı Devleti hüküm sürdüğü Balkan topraklarından topraklardan zamanla geri çekildikçe, Osmanlı hâkimiyetinin dışında kalan Türkler ve Müslümanların çoğunluğu göç etmek zorunda kalmıştır. “Rusların, Balkan milletlerini Türklere karşı kışkırtması, Müslüman halka manevi olarak baskı uygulanması, Müslümanların mallarının mülklerinin yağmalanması ve gasp edilmesi gibi nedenlerle Balkanlar’daki Müslüman Türkler kitleler halinde göçe başlamıştır” (İpek, 1999:156).

Belirtildiği üzere, en basit şekilde ifade etmek gerekirse, Balkanlar’dan Doğu Trakya ve Anadolu’ya yapılan göçlerin temel nedeni Türkler’in yıllarca hâkim oldukları mevcut durumdan sonra Osmanlı milletinin hükmü ve hâkimiyeti altında yaşam sürdürmeyi kabul etmemeleridir. “Ayrıca Balkanlar’da kurulan yeni hükümetlerin homojen bir devlet yapısı oluşturmak için Müslüman Türkleri zulüm ve baskıyla yurtlarını terk etmeye zorlamaları bu göçlerin özel sebeplerinden” olduğu belirtilebilir” (Tokur, 2014: 26).

Balkanlar’ın genelinde Müslüman Türk çoğunluktadır. Osmanlı’nın Balkanlar’a hâkim olduğu dönemde, XIX. yüzyılın son çeyreğinde yapılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı diğer adıyla “doksan üç harbi” olarak da bilinen savaş ardından yoğunlaşan kitlesel göç hareketleri; Balkan Savaşları’nı sırasında ve sonrasında hatta Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasının ardında da aralıklarla devam etmiştir. Bu süreçlerde, Balkanlar’dan Anadolu’ya bireysel ve kitlesel göçler yapılmıştır. Bu göçlerin yaşanmasında, dini, siyasi, ekonomik etkenlerin belirleyici olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, Hayriye Süleymanoğlu Yenisoy’un “Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi” adlı eserinde Balkan sahasından Osmanlı sahasına yapılan göçlerin dörde ayrılabilceği belirtilmektedir (Yenisoy, 2005:3): (i) İlk Dönem Göçleri- 1877/1878 Osmanlı- Rus Savaşı Öncesi Yapılan Göçler, (ii) 1877/1878 Osmanlı- Rus Savaşının Sebep olduğu Göçler (iii) 1912/1913Balkan Savaşlarını İzleyen Göçler (iv) Cumhuriyet Dönemi Göçleri.

- İlk Dönem Göçleri 1877- 1878 Yılları Göçler

İlk dönem göçleri olarak belirtilen göçler, Osmanlı devletinin Avrupa kanadı olarak tanımlanan ya da ifade edilen bu topraklardan çekilmeye başlamasıyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Osmanlı devletini etkileyen tarihi olaylardan, “Viyana Seferi’nin başarısızlıkla sonuçlanması (1683), Budapeşte’nin Avusturyalıların eline geçmesi (1686), Karlofça Antlaşması’nın imzalanması (1699) Osmanlı Devleti’nin aleyhine gelişen önemli tarihi olaylardır” (Yenisoy 2005:3). Bu olaylar beraberinde Türk ve Müslümanların göçlerini de başlatmış denilebilir. Nitekim, gelişen tarihi olaylar, “Türkiye’ye ilk göç akınları da başta Rusya olmak üzere Osmanlı Devleti’ne komşu olan devletlerin fütihat emellerinden doğan savaşlarla başlamıştır” (İpek, 200:1).

Osmanlı’nın Avusturya savaşları sonunda görmüş olduğu zararlardan dolayı buldukları Balkan şehirleri de etkilenmiş ve zarar görmüştür. Zarar gören halk buldukları bölgeden ayrılmak durumunda kalmıştır. Avusturyalı General Piccolomini’nin Üsküp şehrini yakmasıyla şehrin nüfusunun büyük bir kısmı muhacir durumuna düşmüştür. İstanbul’a göç eden muhacirler ise Üsküp Mahallesini kurmuştur” (Hoca, 1986:124). “Sırp, Rum ve Bulgarların yaptığı zulümlerden sonra 1806-1812 yılları arasında 200.000’e yakın Türk ve Müslüman muhacir durumuna düşmüştür” (Eren, 1966:33).

1806-1812 Rus savaşı ve sonrasında muhacir durumuna düşen Türkler yurtlarını terk ederek, başta İstanbul, Burhaniye, Edirne’ye göç etmişleridir. “1828- 1829 Osmanlı – Rus Savaşı sırasında da Rusların kasaba ve köyleri talan etmesi nedeniyle Güney Trakya Türkleri yurtlarını bırakarak İstanbul’a kaçmak zorunda kalmıştır” (Ağanoğlu,2002: 33). Rus ordularının bu tarihler arasında Edirne üstüne ilerleyerek Silivri ve Çorlu’ya kadar ulaşan yağma ve yıkım stratejisi İstanbul’da kaos ortamı yaratmıştır.

Rus savaşı sonucunda imzalanan Edirne antlaşmasıyla Yunanistan’a bağımsızlık verilmiştir. Bağımsızlığını ilan eden Yunan Devleti, Müslüman Türker’e ve Pomaklara baskı yapmaya başlamıştır. “Osmanlı Hükümeti’nin, 5 Nisan 1865’te adaların Yunanistan’a devrini onaylamasıyla yurtlarından kovulan Giritli Müslüman Türkler zor durumda kalmış; İstanbul ve Anadolu’ya 60.000 Türk göç etmiştir. Bu göçte zeytincilik ve bağcılıkla uğraşan Giritli Türkler, Edremit Körfezi’nde Edremit, Burhaniye, Zeytinli ve Güre yerleşiklerine iskân edilmişlerdir” (Gücü, 2012:127).

Kaybedilen savaşların akabinde topraklarını da kaybeden Müslümanlar, Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmek zorunda kalmışlardır. Jelavich'in belirttiği gibi, Balkan halklarının kaderine karşı çok duyarlı olduklarını öne süren büyük güçler, burada yardım etme gerekliliğini hissetmemişlerdi" (Jelavich, 2009:313).

"Osmanlı imparatorluğuna yapılan göçe dair, 1854-1876 yılları arasında tahminen 1 milyon 400 bin Tatar, Kırım'dan göç etmişti. Rusya'nın 1863-1866 yılları arasında uyguladığı yeni iskân politikaları nedeniyle yaklaşık 600 bin Çerkez de Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmek zorunda kalmıştı" (Kocabaş, 1986:142-143). İlk dönem göçleri olarak tanımlanan bu dönemin sonrasında, "Osmanlı Devleti'nin Balkanlar'da yaşadığı en büyük yenilgi olan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, büyük çapta Müslüman kıyımına neden olmuş ve işgal altındaki bölgelerde bulunan birçok insan göç etmek zorunda kalmıştı" (Ağanoğlu, 2012:36).

- 1877/1878 Osmanlı- Rus Savaşının Sebep olduğu Göçler

Rumi 1293 tarihine rastlamasından dolayı "93 Harbi" olarak adlandırılan, 1877-1878 Osmanlı - Rus Savaşı dönemidir. Balkan bölgesinde Osmanlı'nın hâkim olduğu dönemlerde oraya yerleşen, Türk ve Müslüman gruplarının zayıflamasından dolayı bölgenin yapısı değişmeye başlamıştır. Osmanlı'nın bu durumundan faydalanan Rusya "Önce Karadeniz'in kuzeyini ele geçirmek, sonra da Kafkaslara, Boğazlara ve Balkanlar'a kısacası Osmanlı sınırlarından güneye inmek politikasını gütmeye başlamıştı. Böylece İstanbul ve Boğazlara yaklaşmayı amaçlamıştır" (Karal, 1983:73).

Rusların bahsedilen amaç çerçevesindeki saldırgan tutumundan dolayı "XIX. Yüzyılda çeşitli nedenlerle Balkanlar'dan, Kırım'dan, Kafkasya'dan, Türkistan'dan ve diğer Türk ülkelerinden Osmanlı Devleti'ne göç hareketleri olmuştur" (Alp, 1990:88).

Bilal N. Şimşir'in ifadesiyle, "*vaktiyle Anadolu'dan göç etmiş olan bu kan kardeşlerimiz, bu kez Rumeli'den Anadolu'ya dönüyorlardı. Bu ikinci göç akını, Osmanlı Türk Devleti'nin Avrupa'dan çekilmesi tarihiyle doğrudan bağlantılıdır. Türk ordusu ve idaresi Balkanlardan safha safha çekilirken oralardaki Türk halk kitleleri de beş yüz yıllık yurtlarından söküldüler, dalga dalga Anadolu'ya göçe zorlandılar. Ama göçlerle o topraklarda Türk nüfusu tüketilemedi. Osmanlı Balkanlardan çekildikten ve tarihe karıştıktan sonra da o topraklarda büyük Türk kütelleri kaldı. Rumeli'den Anadolu'ya Türk*

göçleri, kanayan yara gibi, XIX. yüzyıldan günümüze kadar sürüp geldi. Göç dalgaları kimi kabardı, kimi alçaldı ama hiç kesilmedi” (Şimşir,1985:47-48).

Bu tarihler yeni toplumların devletlerin meydana gelmesinin yanında “Müslüman halkın elinden topraklarının alındığı bir parçalanma ve siyasi coğrafyanın yanında beşeri coğrafyanın da zorla değiştirilmesi olayıdır” (Bakırcılar, 2001:292).

Göç etmek zorunda olan muhacirlerin kesin sayılarına dair bilgi vermek pek mümkün olmamakla beraber, yaklaşık, Avrupa ve Osmanlı kaynaklarında açıklanan tahmini muhacir sayısı 1.250.000 ile 1.253.500 arasında değişmektedir” (Umar, 1998:104). “Balkanlar ve bilhassa Rumeli olarak bilinen bugünkü Bulgaristan, Trakya ve Makedonya, Osmanlı devletinin kök saldığı yerlerdi. Bu bölgede yaşayan Müslümanların Çoğunluğu Türkmen ve Yörüklerden oluşuyordu” (İnalçık, 1993:9).

Bölgede yoğun bulunan Türk ve Müslümanlar bir süre sonra çeşitli nedenlerle göç etmek zorunda kalmışlardır. İlk olarak, “1878 baharı ile 1879 sonu arasında yerlerini değiştirenlerin sayısının 1.300.000’ i aştığı tahmin edilmektedir. Göçler Rumeli’nin etnografik yapısını da değiştirmiştir” (Halaçoğlu, 1995:26-27).

İlk ve büyük Türk göçü olarak bilinen, Bulgaristan’dan gelen, Osmanlı - Rus savaşı sürecinde gerçekleşen bozgun göçü olarak bilinmekte olup; “Bu göç dalgası 1878 yılında Berlin Antlaşmasıyla, Osmanlı Devleti’nin Tuna Vilayetinde Bulgar Prensiğinin kurulması ile ilgilidir. Tuna nehri ile Balkan sıradağları arasında kalan Tuna Vilayetinde 1876 yılında, 1.120.000 Türk ve 1.130.000 Bulgar yaşıyordu” (Şimşir, 1985:48).

Rakamlara bakıldığında, Türk ve Bulgar halkların sayısının yakın olduğu görülmektedir. Bulgaristan’da yaşayan Türklerin, sosyal, siyasi ve ekonomik baskılarla göçe zorlandığını, caydırma politikalarına maruz kaldığını anlayabilmekteyiz.

“1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sırasında savaş ve katliamlar nedeniyle 515.000 kişi Osmanlı topraklarına yerleştirilmiştir. Bunlardan bir kısmı eski topraklarına geri dönmüştür. Savaş sırasında 261.937 kişi yani eski nüfusun %17’si katledilmiş ya da sürgünler esnasında ölmüştür” (Alp, 1990:19).

Bu süreçlerde imzalanan Berlin antlaşmasıyla Müslüman Boşnaklar göçe hareketlerine başlamışlardır. “1882- 1900 tarihleri arasında 120.000 kadar Boşnak, anavatan olarak gördüğü Osmanlı Devleti’ne göç etmiştir” (Ağanoğlu, 2012:27). Tüm bu gelişmeler

Anadolu'ya hareketi sağlarken aynı zamanda Müslümanların nüfusunun azalmasına neden olmuştur. 1877-1878 yıllarında gerçekleşen bu olaylar Osmanlı'nın demografik yapısının yanında etnik yapısında da değişimleri meydana getirmiştir. Bu olaylar esnasında 250.000 - 300.000 Müslüman öldürülmüş olup, 1,5 milyon kadar insan da Osmanlı'ya sığınmıştır.

Yeni soy; "Osmanlı Devleti'nin, 1877- 1878 yıllarında büyük bir yenilgi aldığını, bu olayın tarihimizde "Doksan Üç Harbi" olarak anıldığını, bu yenilginin ardından büyük çapta bir Müslüman kıyımının gerçekleştiğini, varlıklarının yağmalandığını ve bu halkın göçe zorlandığını ifade ederken; bu zulümlerin yapılmasının amacı olarak ise Bulgaristan Türklerinin geri döndüklerinde hiçbir şeylerinin kalmaması gösterilmiştir" (Yenisoy, 2005:6). Tarihte "1877-1878 göç hareketleri Doksan Üç Muhacereti" şeklinde adlandırılan dönemde pek çok insan Anadolu'ya göç etmişlerdir. Bundan dolayı bu tarihlerdeki göçmenlere "93 Muhacirleri" denilmiştir. "1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucunda Balkanlar'dan Anadolu'ya 400.000 muhacir gelmiştir" (Kazgan, 1970:315). Bahsedilen yoğun göç hareketi savaş yılları geride kaldıkça yavaşlasa da 1908-1909 yılları arasında tekrar başlayarak Balkan Savaşları'nda da devam etmiştir.

- 1912-1913 Balkan Savaşları dönemi

Yüzyıllarca birlikte yaşamış halkları, devlet politikası gereğince, dini farklılıklar, etnik ayrılıklardan dolayı soykırıma tabi tutma, sosyal ve ekonomik yönden baskı altına alma, Balkanlar'dan Doğu Trakya ve Anadolu'ya kitlesel göçün oluşmasına sebep olan önemli etkenlerdendir. Osmanlı Dönemi'nin son büyük göç hareketinin meydana gelmesinde Balkan Savaşlarının da etkisi büyüktür. Balkan savaşı boyunca Müslümanların yaşadığı Makedonya ve Trakya bölgeleri Bulgaristan Yunanistan ve Sırbistan'ın hâkimiyetine geçmiştir. Osmanlı, istila edilen topraklarını korumak için Makedonya'da tutunmaya çalışmaktaydı "Makedonya'da tutunmaya çalışmalarının amacı, sürgün ve katliama varacağını öngördükleri sonuçtan halklarını koruma çabasıydı" (Sarıkaya,2014:354).

"1912-1913 Balkan Savaşları'nın arkasından yaşanan katliamlar ve zoraki göçlerle beraber Osmanlı'nın temeli olan Makedonya, Kosova, Batı Trakya ve Bulgaristan'da 400.000 Müslüman, bilhassa Türkler öldürülmüş ve 450.000'den fazlası da vatanlarından atılarak elde kalan Osmanlı topraklarına, yani Anadolu'ya göçmeye mecbur edilmiştir"(Sarıkaya, 2014:3-6). Toplulukları göçe iten savaş, katliam, eziyet ve zulümler

balkan savaşlarında bireyleri göçe iten sebeplerdendir. Bu bağlamda pek çok Türk ve Müslümanlar göçe mecbur kalmışlardır.

Şimşir'in Şevket Süreyya Aydemir'den aktardığı gibi, "...Rumeli göçüyordu. Sırp, Karadağ, Bulgar, Yunan askerlerinin işgal ettiği yerlerde kanlı bir katliam başlamıştı. Hayat, servet, namus, her şey ayaklar altında idi..." (Şimşir, 2017:264) satırlarında daha net bir şekilde anlaşılıyordu. Balkan Savaşı sırasında "Bulgarlar, Yunanlılar, Sırlar ve Karadağlıların, Makedonya ve Rumeli'nin Müslüman-Türk halkını yok etme veya kovma isteği nedeniyle yaptıkları zulümler, Rumeli'deki Türk ahalinin göç ederek, İstanbul ve Anadolu'ya gelmesiyle neticelenmiştir" (İpek, 1999:661-668). Balkan savaşında ki durum 1877-78 yıllarında ve hemen sonrasında yaşanmış olan katliam ve acıları hatırlatırken aynı zamanda Osmanlı - Rus savaşında sonrasında gerçekleşen durumlara benzeyen sonuçlar yaratmıştır.

Balkanlar'da yaşayan Hristiyanlar, bölgede kalan ve gitmemek için direnen Müslümanların, gitmelerini sağlayacak politikalar izlemişlerdir. Bu kapsamda nüfus azalışının ne kadarının göç ne kadarının katliam sonucunu olduğuna dair bir ifade için, Justin Mc.Carthy'nin demografik analiz metotlarıyla ortalama bir veri sonucuna varılmaktadır" Bu metodun sonucuna göre, "1.445.179 kişiden Türkiye'ye göç edenlerin sayısı yani 812.771 kişi çıkarılınca Balkan Harbi esnasında katliam sonucu öldürülen Müslümanların sayısı 632.408 kişi olarak çıkmaktadır. Bu sayı zapt edilmiş Osmanlı Rumeli'sinin toplam nüfusunun %27'sine tekabül etmektedir" (Ağanoğlu, 2012:184-192) satırlarını dikkate alabiliriz. Çobanoğlu'nun belirttiği bir diğer sayısal ifadeye göre, "Göç edenlerin sadece 413.000'i Anadolu'ya ulaşabilmiş" (Çobanoğlu, 2015: 38-69) olduğu söylenmektedir.

Yine diğer bir belirlemede bulunan McCarthy'ye göre, "Balkan Savaşları'nda bölgenin tümünde ölen Müslüman sayısı 1.450.000, göçe çıkan (Türkiye'ye ulaşan) Müslüman sayısı ise 410.000'dir" (Çevik, 2013:2). Balkan savaşları sırasında ve sonrasında yüzbinlerce Türk göç etmek zorunda kalırken kalanların ya da yola çıkmış olanların çoğu katledilmiştir. Kazgan'a (1970:315) göre, "1912-1913 Balkan Savaşları sırasında Balkanlar'dan Anadolu'ya 117.350 muhacir gelmiştir".

Balkan savaşları sırasında ve sonrasında Arnavut, Boşnak ve Türk tebaa Balkanlar'dan kitlesel göçü yoğunlaştırmışlardır. Buna ilişkin olarak Kosova'nın savaş

sırasında Sırlar'ın eline geçmesiyle Kosova'da yaşayan Müslüman Arnavut grupları mezalimden kaçmak için kitleler halinde göç etmeye başlamışlardır. Sırların elinde olan Kosova'da Müslüman Arnavutlara karşı; "Sırlar özellikle Arnavutlara karşı, Yunanlılar başta Selanik olmak üzere işgal ettikleri Türk topraklarında, Türklere karşı çeşitli baskı ve katliamlarda bulunmuşlar, Karadağlılar da bazı Müslüman köylerini yakmış ve Arnavut ahalisine zulüm etmişlerdi" (Halaçoğlu, 1994:31-37).

Bölgede halkı göçe sürükleyen ya da zorlayan sebepler sadece zulüm ve katliamdan ibaret değildi. Dini baskılarda halkı göçe iten önemli sebeplerden biri olmuştur. Hristiyanlara tanınıp Müslümanlara tanınmayan hakların yanında uyguladıkları baskıyla dinlerini değiştirmeleri istenmiştir. "Müslümanlara Hristiyan isimleri vererek de dini baskılar uygulanmış, verilen bu isimleri kullanmayanlara para ve idam cezaları verilmiş, kadın ve erkeklerin giyeceklerine de müdahale edilmişti" (Halaçoğlu, 1994:41-42). Balkan Müslümanları dini değiştirmemek için gönüllü ya da gönülsüz olarak göçü seçmek zorunda kalmışlardı. Trakya, Gelibolu, İstanbul şehirlerinde yoğunluk gösteren göç oranının Edirne'de de yoğunlaştığı gözlemlenmiştir. Ancak Edirne başlayan çatışmayla, Müslümanlar ve Musevilerden, İstanbul'a göçler başlamıştır. "Bulgar ordusu Edirne'yi boşaltmadan bir gece önce, evlere zorla girerek, millet ayrımı yapmaksızın tecavüzlerde bulunmuş, bu nedenle Osmanlı ordusunun şehre girişi, müslim ve gayri müslim tüm halk tarafından sevinçle karşılanmıştı" (Halaçoğlu, 1994:34). Edirne'de oluşan nüfus yoğunlaşmasında Trakya göçmenleri, Selanik'te yer alan Makedonya göçmenlerinin sayılarında artış olduğu söylenebilir.

Kısaca, "1912-1913Balkan Savaşları'nda Rumeli Türklerinden ölenlerin ve Türkiye'ye göç edenlerin sayısı konusunda çok kesin rakamlar verilemediğini belirten Şimşir'in Tefik Bıyıklıoğlu'ndan aktardığına göre, Balkan Savaşı'nda toplam 440.000 kadar Türk, Makedonya ve Trakya'dan Anadolu'ya göç etmiştir. Şimşir'in Murat Bardakçı'dan aktardığına göre, Balkan Savaşı'nda 413.922 göçmen, buna ek olarak da Lozan'dan sonra Türk-Yunan Mübadele Antlaşması'na göre 398.848 mübadil Türkiye'ye gelmiş ve böylece 1926 yılına kadar Balkanlar'dan Türkiye'ye 413.922 göçmen ve 398.848 mübadil olmak üzere toplam olarak 812.770 muhacir gelmiştir" (Şimşir, 2017:275-275).

- *Cumhuriyet dönemi göçler*

Cumhuriyet dönemi göçleri olarak adlandırılan göçlere dair, Osmanlı döneminde yaşanan Balkanlardan Anadolu'ya göçler cumhuriyetin ilanından sonra da aratarak devam etmiştir. Bu dönemde izlenen nüfus politikasıyla nüfusun nicelik ve nitelik bakımından homojenleştirme hedeflenmiştir. Buradan ifadeyle şunu diyebiliriz; “Bulgaristan’ın, Yunanistan’ın yanı sıra Sırp-Hırvat Sloven krallığı ile Romanya’da ki Türk Müslüman nüfus temel çekim alanını oluşturmuştur” (Şimşir,1985:279).

“Mustafa kemal Atatürk döneminde “Bulgaristan, Romanya ve Yugoslavya gibi Balkan ülkelerinden Türkiye’ye 410.000 dolayında Türk göçmen getirilmiştir” (Tokur, 2014:82) olup bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, Türkleri, Türkiye’ye davet ederek tavsiyede bulunmuştur.

“Atatürk, ‘millî sınırlar dışında bulunan ve bizimle aynı ırktan ve kültürden olan kimseleri yurda getirerek nüfusumuzu çoğaltmamız ve tümüne müreffeh bir hayat sağlamamız gerek’ demiştir. Mümkün olursa Rusya’dan ve bilhassa Makedonya ve Batı Trakya’dan göçmen getirilmesini tavsiye etmiştir” (Karpat, 2013:146). “Atatürk döneminde Balkanlardan göçmen alınması süreciyle ilgili dikkat çeken husus, bunun uluslararası antlaşmalar yoluyla veya serbest göçlerle gerçekleşmesidir” (Özdal, 2018:97). Diğer bir tanımlama ile nüfus antlaşmaları ile Türk nüfusunun bir sistematığe ulaştırma amacı güdülmektedir..

Osmanlı devletinin cumhuriyet döneminde de yaşanmasını düzenlemek ve karşılaşılabilecek zorlukları önlemek için Türk ve Bulgar azınlığın haklarına dair önemli düzenlemeler içeren “Türk tarafının memnuniyetsizliğini dışa vurmuş ve Bulgar tarafını uzlaşma yoluna itmişti. Nitekim 28 Ekim 1923 tarihinde taraflar arasında dostluk antlaşması ile ek protokol ve ikamet sözleşmesini imzalamışlardır “(Özlem, 2016:57).

Sayısal olarak belirtmek gerekirse; “1923-1939 yılları arasında Bulgaristan’dan gerçekleşen toplam göçlerle birlikte gelenlerin sayısı; 198,688 iken 1940-1949 yılları arasında ise; 21,353 ki göçmen olarak Türkiye’ye gelmiştir” (Şimşir, 1985:56-57). Bölgede bulunan kutuplaşma ve Bloklaşmayla beraber bu soğuk savaş döneminde Türkiye’ye göçler devam etmekteydi. 3 farklı göç döneminin olduğu söylenerek, 1950-1951, 1968 ve 1989 şeklinde 3 temelde sınıflandırılan göçler meydana gelmiştir.

“Bulgaristan’dan belirli yıllarda gerçekleşen kitle halindeki göçler izlemiştir: 1950-51 yıllarında 154.000, 1968-78 göçünde 130.000, 1989 göçünde de sadece Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında, yani üç aydan daha az bir zaman içinde 311.862 Bulgaristan Türk’ü Türkiye’ye girmiş ve daha sonraki aylarda ve yıllarda da bu göç devam etmiştir” (Konukman 1990:61). Cumhuriyet döneminde, 30 Ocak 1923 de yapılan nüfus mübadelesi ile Yunanistan’dan Türkiye’ye yapılan göçler ana belirleyici durumundadır.

Lozan’da 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında imzalan “Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol’e göre İstanbul’daki Rumlar ile Batı Trakya’daki Türkler hariç Türkiye’de yaşayan Rumlar ile Yunanistan’da yaşayan Türkler zorunlu değişime tabi tutulacaktır” (Öksüz, 1997:2).

Demografik anlamda değişim olması gerektiği planlanırken, Yürürlüğe giren mübadele sözleşmesi 25 Ağustos 1923 tarihinde Yunanistan’dan gelecek olan mübadillerin belirli yerlere yerleştirilmesi gerektiği kabul edilmiştir. “17 Temmuz 1923 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile mübadillerin yerleşecekleri bölgeler önce sekiz bölge olarak belirlenmiş ancak gelen göçmenlerin sayıları ve diğer özellikleri dikkate alınarak bölge sayısı ona çıkarılmıştır” (Nedim, 2000:56-57) konuyla ilgili yer kararları belirlenmiştir. Her iki ülke de değişen nüfus dengeleriyle birlikte Bulgaristan da olduğu gibi Yunanistan’dan yapılan göç hareketleri Atatürk döneminde de desteklenmiştir.

“Bu bağlamda, mübadele ve mübadeleyi beklemeden Türkiye’ye gelenlerin sayısı yarım milyonu bulurken, Anadolu’dan giden Rumların sayısı ise yaklaşık, 1 milyon 200 bin seviyesinde olmuştur” (Akın, 2006:75). Yugoslavya’dan gerçekleşmiş olan göç hareketlerinin serbest özellikte olduğu söylenebilir. Yugoslavya da Osmanlıdan kalan izleri silmek için “Türk-Müslüman topraklarının sayısının azaltılması yönünde bir politika izlenmiştir” (Castellan, 1995:431) diyebiliriz. Bu dönemde Yugoslavya’dan Anadolu’ya yapılan göçlerde; “herhangi bir göç anlaması olmaksızın 1923-1933 yılları arasında Yugoslavya topraklarından yaklaşık 108.179 serbest göçmen olarak Türkiye’ye geldiği” sonuçlarına ulaşılmıştır (Geray, 1970:13).

19323-1940 yıllarında ise; 164,630 olarak artış gözlenmekte olup, 11 Temmuz 1938 yılında iki ülke arasında anlaşma imzalanmasıyla “Yugoslavya’dan yaklaşık 200.000 türkün akraba topluluklarını da içerecek şekilde göç etmesine ilişkin” (Özdal, 2018:102) karar belirlenmiş fakat TBMM tarafından yürürlüğe girmemiştir.

Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılan 1950'li yıllarda Türkiye'ye serbest nitelikte göçler başlamıştır. “Eski Yugoslavya'dan sadece 1950-1958 yılları arasında gelenlerin sayısı 104. 372'dir.” (Yenisoy, 2005: 14) iken “1952-1967 yılları arasında 175.392 şeklinde olmuştur” (Sarınay, 2011:360) denilerek, 1968-1990 arası dönemde ise toplamda; 8.105 kişi Türkiye'ye göç etmiştir” (Nureddin, 2001:251).

Bu dönem göçlerine dair; Batı Trakya'daki Türklerin, Avrupa ve Türkiye'ye gerçekleştirdikleri göç hareketlerinden söz edilebilinir Avrupa'ya yapılan göçe dair “1970 yılların başında ve 1980li yılların sonu olmak üzere iki ana göç hareketi gözlenmiş ve 30.000 Türk göç etmiştir” (Şentürk, 2008:430). Türkiye'ye gelenler ise muhacir olarak gelmiş olup buna dair Ağaoğlu'nun; “1960-1980 yılları arasında Türkiye'ye göç eden Batı Trakya Türklerinin sayısının 20.000 civarında olduğunu aktarmaktadır” (Oran, 1986:111).

Toparlamak gerekirse, cumhuriyetin ilanından itibaren 1940 yıllara kadar yapılmış göçlere Atatürk dönemi göçleri şeklinde de tanımlanmış olup Balkanlardan Türkiye'ye göç eden kişi sayısı:918690 olup, 1. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonraki dönemi tanımlayan Soğuk savaş döneminde ise (1950-1991) yılları arasında 866.818 kişinin Türkiye'ye geldiği söylenebilir.

2.2.2. Makedonya'dan Türkiye'ye Yapılan Göçler

Makedonya Balkanlarda yer alan bir ülkedir. Avrupa'nın güneydoğusunda yer alan Makedonya Kosova, Sırbistan, Arnavutluk, Bulgaristan ile komşu durumundadır. Doğusunda Bulgaristan, güneyinde Yunanistan kuzeyinde Sırbistan ve Kosova batıda Arnavutluk sınırları arasında yer almaktadır. Yüzölçümün yaklaşık olarak 27.000 km² olduğu söylenebilirken, nüfusu 2.000.000 civarındadır. “Makedonya, 2002 yılında son yapılan sayıma göre 2.022.5475 nüfusa sahiptir” (<http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaXI.pdf>). Başkenti Üsküp olan, Makedonya da diğer önemli şehirler; Manastır, Kumanova, Pirlpe, Gostivar, İştıp ve Kalkandere'dir Üsküp,(Skopje) Manastır (Bitola), Kalkandelen (Tetova), Gostivar, Pirlpe (Prilep), Debre (Debar) Kırçova (Kiçevo), Ohri (Ohrid), Ustruga (Struga) Kumanova (Kumanovo), Ustrumca (Strumica).

Resmi dili ise, Makedoncadır. “Ülkede %64.2'si Makedon, %25.2'si Arnavut, %3.9'u Türk, %2.7 Roman, %1.8'i Sırp ve %2.2 diğer etnik yapılaradır. Ancak Makedonya İstatistik kurumunun 2017 yılı verilerine göre ülkede 2.075.301 nüfus ile km² başına 80.6 kişi yaşamaktadır” (Emin, 2014:13).

Günümüzde bu bölgede hala çeşitli etnik gruplar bulunmaktadır. Bu gruplar içerisinde Sırp, Arnavutlar, Makedonlar, Boşnaklar ve Romlar ile birlikte Türklerin ayrı ve özel bir yeri olduğu söylenebilir. Çavuşoğlu'nun da belirtmesi üzerine, "Antik Makedonlara uzanan aidiyet bilinçlerinin derinliği hariç, Makedonlardan ve muhtemelen Arnavutlardan sonra, bu bölgede en uzun biyolojik ve kültürel varlığa sahip olanlar Türklerdir" (Çavuşoğlu, 2007:124) şeklinde açıklamalar yer almaktadır.

"Makedonya" kelime karşılığının da buna tekabül eden Yunancadan alınmış, karışık anlamına gelirken diğer isim karşılığının ise, "Macedoine" adının Fransızca karşılığı olan "yamalı bohça" ve "meyve salatası" anlamları da bu durumu çok iyi bir şekilde anlatmaktadır" (Altıntaş, 2005:75).

1991 tarihinde Yugoslavya'dan ayrılan bölge 1993 yılında birleşmiş milletler tarafından Makedonya cumhuriyeti ibaresiyle resmen tanınmış ve kabul edilmiştir. 8 Eylül 1991 yılında bağımsızlığı ilan eden Makedonya, komşu devletler arasında sıkışıp kalması üzerine Makedonya isminin kabul edilmemesi üzerine anlaşmazlıklar ile karşılaşmıştır. Bu durumu ilişkin olarak Yunanistan, Makedonya devletini Makedonya Cumhuriyeti ismiyle tanımamakta ve resmi olarak da reddetmektedir. Ülkenin bayrağını, kendi sembollerine benzemesi üzerine Makedonya cumhuriyetini resmi olarak reddetmektedirler. Aynı şekilde Bulgaristan da Makedonya Cumhuriyeti ismiyle devletin varlığını kabul etmekte fakat Makedon milletinin varlığını kabul etmemektedir. Kabul etmemesinde ki açıklamaya dair;

"Yunanistan'ın Avrupa Birliği üyesi olması sebebiyle, diğer Avrupa Birliği üyeleri de Makedonya Cumhuriyeti'ni resmi adıyla "Republika Makedonija" (Makedonya Cumhuriyeti) değil de *Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya* (Stara Jugoslavenska Republika Makedonija - The Former Yugoslav Republic of Macedonia) olarak tanımıştır" (Ağanoğlu, 20085:156) şeklinde belirtilmektedir.

Türkiye'nin Bulgaristan'dan sonra ikinci ülke olarak bağımsızlığını tanıdığı Makedonya'yı kabul ettiği ifade edilebilir. Buna istinaden; Türkiye, Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını kazandığı andan bu yana "ülke bütünlüğünü, egemenliğini ve sınırlarının değişmezliğini kararlıkla savunmakta ve Makedonya'nın üniter devlet yapısının yanı sıra çok etnikli ve çok kültürlü dokusunun korunmasını desteklemektedir" (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2014) diyebiliriz. Bu açıdan bakıldığında, Makedonya Türkiye arasında yakınlaşma olduğunu belirtilebiliriz.

Balkanlar'ın "Yugoslavya-Makedonya" bölgesinden Türkiye'ye ilk göç hareketi 1877 ile 1878 arasında, ikincisi 1912-13Balkan Savaşı yıllarında, üçüncüsü 1923-51, sonuncusu da 1952-67 döneminde gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti'nin özellikle 17. Y.Y. itibariyle Balkanlardaki hâkimiyetinin zayıflamaya başlaması sonucunda savaş ettikleri toprakları kaybetmektedir. Göç nedeni olarak sayılabilecek; "Savaşlar, katliamlar, yağmalar, tecavüzler, baskı ve ayrımlar, tecritler, sürgünler ve zorla asimilasyonlar" (Dışişleri Bakanlığı 1969:645) sonucu göçe yönelmişlerdir.

Özellikle Müslüman Türklere yapılan eziyetler sonucunda, göç edilecek ülke olarak Türkiye tercih edilmiştir. "Türkiye'yi tercih etmelerindeki sebep, kendilerini Türk ve/veya Müslüman, Türkiye'yi anavatan veya Müslüman ülke olarak görmeleridir. Ayrıca Osmanlı döneminde Türkiye'ye yapılan göçler dikkate alınarak, akrabaları bulma ve akrabaların yanına gelme de Türkiye'ye göç tercihleri arasındadır" (Çavuşoğlu, 2006:110).

Müslümanlara karşı yapılan kışkırtma, yıldırma gibi çeşitli siyasi amaçlarla yapılan saldırılarda Müslümanlar zarar görmüşlerdir. Bu ayaklanmalar karısında Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmışlardır. Osmanlı Rus "Savaş sırasında 48.452 Rumeli Türkü göç etmiştir" (Paşaoğlu, 2013:355). "Doğu Rumeli'den Türk askerlerinin çekilmesi ile birlikte de kitlesel bir göç hareketi meydana gelmiştir. Yaklaşık olarak 1.200.000 kişi göç etmek zorunda kalmıştır" (Paşaoğlu, 2013:351) şeklinde bilgiler mevcuttur.

Çıkan ayaklanmalar sonucunda zarar gören Müslümanlara dair, "1877-78 savaşı sırasında 350 binden fazla Türk'ün katledildiği, göç hareketine katılanların ise 1 milyon civarında olduğu hesaplanmıştır" (Alp, 1990:17).

Bu yıllarda, Bulgaristan, Makedonya, Trakya, Doğu Rumeli topraklarından olan, 400 bin kadar göçmen grup yurtlarına dönme zamanını beklemekteydiler. Türk ve Müslümanların, Türkiye'ye yapılan göç dönem dönem azalsa da, kaybedilen Osmanlı topraklarından devam etmiştir. Bu sayıları farklı dönem ve yazarlara göre belirtmek gerekirse,

Bilgiseven'in (1987:60) belirttiği üzere, "1912-1913Balkan Savaşı yıllarında Yugoslavya-Makedonya'dan Türk askeri ile birlikte çekilen Türker'in ve Müslümanların göçü, bölgeden gerçekleşenlerin en büyüğü olup, "katliam korkusuyla" yapılmıştır" denilmektedir. Balkan Savaşları'nın sonucu olarak, Makedonya'daki halk üç gruba yani üç ülkeye bölünmüştür. Bu bağlamda Makedonya dönemin ve bölgenin önemli bir konumu

nedeni haline gelmiştir. Türklere dair durum ise, "Türk ordusunun çekilişinden ve özellikle Sırp'ların etkin siyasetinden sonra Türklerin sahip oldukları statü de değişmiştir. Türkler adeta ikinci sınıf haline geldi" (Miladinov, 2008:3).

Makedonya'nın Yunan ve Bulgar işgali sonucunda Türk'e Müslüman olarak yok edilen sayının, 150 bin civarından olduğu Balkan Savaşları'ndan sonra ise 250 bin olduğu söylenmektedir.

Yok edilenlerin yanı sıra göç edenlere dair "Pallis ise, 1912-1914 döneminde sadece Ege Makedonya'sında ortadan kaldırılan ya da Türkiye'ye göç eden "Müslüman" sayısının 125 binden daha az olamayacağını vurgulamaktadır" (Pallis 1925, akt. Çavuşoğlu, 2007:129). Balkan Savaşları döneminde ve sonrasında gerçekleştirilen göçlere dair net bir rakam verilememekle birlikte, Mccarthy, "bölgedeki Müslüman nüfusun toplamını Balkan Savaşlarından önce 2.315.293, Balkan Savaşlarından sonra ise 870.114 olarak vermektedir" (Mccarthy, 1998:186) nüfus üzerinden çıkarmaya çalışırken,

Tevfik Bıyıklıoğlu da, "1913-1919 arasında Bulgar işgaline uğrayan Batı Trakya'dan 200 bin göçmen geldiğini belirtirken, Sırp-Bulgar- Yunan işgaline uğrayan Makedonya'dan 240 bin Türk'ün yurtlarından kaçarak Osmanlı topraklarına göç ettiğini ve bunların özellikle Doğu Trakya ve Batı Anadolu'ya sığındığını" (Bıyıklıoğlu 1955: 92-93) belirten bir açıklamada bulunurken, başka bir bilgi ışığı doğrultusunda,

"1912-1913 yıllarında Anadolu'ya Makedonya'dan gelen göçmenlerin sayısı 100 bin civarındadır" (Andrews, 1989:98). Halaçoğlu, "Makedonya'nın bütünü dâhil, Rumeli'den bu dönemde gelen göçmenlerin sayısı 180 bin-200 bin arasındadır" (Halaçoğlu,1994: 63) şeklinde bilgilendirme yapmaktadır.

Balkan savaşları sürecinde ise, Makedonya bölgesinin Yunan, Sırp ve Bulgarlar tarafından ele geçirilmesiyle Türkleri bir nevi göçe zorlama politikaları izleyerek asimile etmeye çalışmışlardır.

Makedonya'dan Türkiye'ye yapılan diğer bir göç sınıflandırması ise, 1923 ve 1951 tarihleri arasında yapılan göçlerdir. Cumhuriyetin ilanından sonra da göçlerin devam ettiği belirtilebilir.

Şerafettin Yücel'in ifadeleriyle, "Yugoslavya'dan "sessiz göç" olarak adlandırdığı bu süreç, Makedonya'da baskılar karşısında zor durumda kalan Türklerin 1923'ten itibaren

uluslararası arenada yerini alan Türkiye Cumhuriyeti Devleti topraklarına hızlı bir biçimde göç etmeleriyle artarak devam etmiştir” (Yücel, 1968:13-16). Bu dönemde yapılan göçlere dair 1923 ve 1933'lü tarihler arasında ki göçmenler yani ilk dönem göçmenler serbest göçmen olarak kabul edilirken, 1934 ve 1938 tarihleri arasında gelenler ise, iskânlı olarak kabul edilmiştir.

Geray'ın tespitlerine dair, bu dönemlerde yani 1923 ve 1960 yılları arasında gelen tanımlamalara dair, göçmen, sığınan ve mübadil olarak gelenlerin sayısı: 1.204.205 olduğunu belirtirken bunlardan, “Yugoslavya-Makedonya göçmenleri: 108 bin 179'u 1923-1933 döneminde (bu dönemde çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin %17.2'si), 160 bin 922'si de 1934-1960 döneminde (bu dönemde çeşitli ülkelerden gelen göçmenlerin %28.8'i) gelmiştir.” şeklinde belirlemektedir” (Geray, 1962:7-9).

Doğanay ise, Cumhuriyet döneminden itibaren gelen göçmenlere ilişkin şunları belirtmektedir; “Yugoslavya-Makedonya'dan gelen göçmenlerin aile sayısının 77 bin 431, kişi sayısının 305 bin 158 olduğunu, 1950 yılına kadar gelenlerden 14 bin 494 kişinin devlet tarafından yerleştirildiğini, geri kalanların ise “serbest göçmen” olarak istedikleri bölgelere yerleştiklerini belirtmektedir” (Doğanay, 1997:196-200).

Diğer bir görüşe göre ise, Andrews “Balkanlar'dan 1923-1949 yıllar arasında Türkiye'ye toplam 877 bin 209” kişinin göç gerçekleştirdiğini belirtirken yine Andrews daha önce Geray'ın Türklere ilişkin belirttiği verilerin doğrultusunda” göçmen sayısının 1 milyon 204 bin 205 görüş üzerinden hareketle, bunun içinde Yugoslavya- Makedonya göçmenlerinin payının 269 bin 101 (%22.4) olduğunu” (Andrews 1989:98-99) belirtmektedir.

Gelen Yugoslavya-Makedonya göçmenlerinin yerleşim yerlerine dair Geray'a göre, “Balkan doğumlu göçmenlerin 775 bin 491'i ağırlıklı olarak Marmara (%56.7), Ege, (%21.3) ve Orta Anadolu (%11.7) bölgelerine yerleştirilmiş, yerleştirilen toplam 889 bin 42 göçmendeki en fazla göçmeni 84 bin 946 (%9.6) ile Edirne, en az göçmeni de 10 bin 37 (%1.1) ile Tokat ili almış, diğer illere ise 10 binden az göçmen düşmüştür. Edirne'nin ardından Tekirdağ (83 bin 329, %9.4), İstanbul (80 bin 721, %9.1) ve Kırklareli (69 bin 402, %7.8)' ni takiben Bursa'ya 63 bin 57 (%7.1) göçmen düşmüştür” (Geray, 1962:30-31).

Yine bir diğer açıklamaya istinaden, Balkanlardaki Türklerin yaşanan baskılar ve dini anlaşmazlıklar üzerindeki rahatsızlıklarını dile getirmeleri üzerine iskân hareketleriyle

de farklı şehirlere yerleşen göçmenlere dair İstanbul ve İzmir'e yerleşmişlerdir. Buna dair yapılan açıklamada; “Dolayısıyla muhacir iskân planı için Trakya'nın tümü, Akdeniz'in ova ve yayla bölgeleri, İç Anadolu'nun sulama imkânı bulunan yerleri ile Doğu'da ziraat ve hayvancılığa uygun bölgeler öncelikli olarak değerlendirilmeliydi. Nitekim Trakya'nın tümü değerlendirildi. Bu yerleşimler Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale olmuştur. Doğuya yönelik iskân faaliyetlerine karşılık göçmenlerin bir kısmının bölgede kalmadığı, iskân hakkından vazgeçmek uğruna batıya döndüğü dikkati çekmektedir” (Cumhuriyet Gazetesi, 1935:3).

Kısaca toparlamak gerekirse; literatürde yer alan veriler incelendiğinde pek çok görüşün birbirinin aynısı ya da yakın olduğu ifade edilebilir. “Balkan savaşları döneminden başlayıp Cumhuriyet Dönemi'ne 1940 yılına kadar süren göç hareketlerinin sayısı 250 bin olarak verilmektedir” (Yücelten 1974:1094). Diğer bir görüş ise, Sabahattin Zaim'e göre, “1923-1933 arasında Yugoslavya-Makedonya'dan gelen göçmenlerin sayısı, 108 bin 179'dur”. Bu bilgiye istinaden ve ek olarak da Zaim, II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında “kitlesele” 1952 göçü başlayana dek göçün durduğunu” belirtmektedir (Zaim, 1958:435-447).

Son olarak 1950'li yıllar ve sonrasında gerçekleşen göçlere bakılacak olursa; bu dönemde gerçekleşen göçlere ilişkin olarak sürecin arka planında gerçekleşen olaylar dikkatimizi çekmektedir. Zaim'in de yukarıda belirttiği üzere bu dönemde etili olan siyasi olay ikinci dünya savaşı olmasıdır.

Geray'ın sunduğu verilere göre, “Yugoslavya-Makedonya'dan 1952- 1967 döneminde tamamı “*serbest göçmen*” olarak gelenlerin kişi sayısı 175 bin 392, aile sayısı ise 45 bin 338'dir” (Geray, 162:75).

Yine akabinde, Yugoslavya ve Türkiye arasında imzalanan antlaşma ile 1950 ve 1958 yılları aralığında “Yugoslavya'dan Türkiye'ye 104.372 göçmen geldi (Işık, 2003:8)” başka bir kaynağa göre ise, 1953 yılından sonra göç eden kişi sayısı Yugoslav verilerine göre 80.000, Türk kaynaklarına göre ise 150.000 kişidir” (Ortakovski, 2001: akt. Akbaba, 2016:617). Bu dönemlerde göç sayılarına bakılacak olursa, salt bir yerden yapılmayan göç Makedonya'nın pek çok bölgesinden gerçekleşmiştir. Bu kapsamda; “1950-1960 arası yaklaşık 127.000 kişinin Türkiye'ye göç ettiğinin tahmin edilmektedir” (Bornarova-Janeska, 2012:akt. Akbaba, 2016:617).

Meydana gelen en çok göç yılını, 1955 iken kişi sayısı 38.048 kişidir. Solak'a göre de, "Yugoslavya- Makedonya'dan *"asimilasyon uygulaması"* nedeniyle Türkiye'ye göç edenlerin sayısının 1946-1961 döneminde 160 bin, 1962-1970 döneminde de 50 bin kişi olarak gerçekleştiğini savunmaktadır" (Solak, 1995:7).

Türk Dışişleri Bakanlığı belgelerinde ise, "Yugoslavya-Makedonya'dan gelen göçmenlerin sayısı 1952-1968 dönemi itibarıyla *"170 bine yakın"* olarak ifade edilmektedir. Aynı belgelerde göçmen sayısı 1952-1960 döneminde 150 bin, yine 1952-1963 döneminde ise 165 bin olarak belirtilmektedir. Buna göre; 1960'ta 150 bin olan göçmenlerin sayısı, 1963'te 165 bine, 1968'de de 170 bine yükselmiştir" (Dışişleri Bakanlığı 1969: 645-646, 665, 679). Söz konusu belgelerde, "Yugoslavya- Makedonya'da kalarak göç etmeyen *"soydaşlarımızın"* sayısı ise en az 180 bin, en çok 200 bin olarak kaydedilmiştir" (Dışişleri Bakanlığı, 1969:661, 666, 676,678, 689).

Bir diğer görüşün açıklamasına binaen, "Makedonya İçişleri Bakanlığı verilerine göre ise, 1961-1975 yılları arasındaki göçlerde ise yaklaşık 47.000 kişi Makedonya'dan ayrılmıştır" (Bornarova-Janeska, 2012,akt. Akbaba, 2016:617). Kalanlar ise, çeşitli asimilasyon politikalara maruz kalmıştır. Kendilerini Türk olarak tanımların sayışında azalma olduğu belirlenmiştir.

Kısaca toparlamak gerekirse; bu bölümde Makedonya'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketlerinde 1877-1878 tarihlerinde Rus Osmanlı savaşıyla başlamıştır. İkinci göç dalgası ise, Balkan Savaşları ile başlayan ve çeşitli katliam ve zulümlerle karşılaşılmasıyla, Üçüncü olarak da 1950'den sonra başlayan İkinci Dünya Savaşı'yla ortaya çıkan göç dalgasından bahsedilirken, Türkler 'in, Makedonya'da azınlık olarak kalmalarıyla ve aidiyet duygularının ön planda tutularak başlayan göç dalgalarıdır. Son olarak ise 1960'lardan sonra gerçekleşen Türkler 'in, Makedonya'da azalmasıyla azınlık konumunda olan Türkler 'in göçleri anlatılmaya çalışılmıştır.

2.2.3. Ege Bölgesine Makedonya'dan Göçler

Ege ve Manisa'daki Makedonya göçmenlerine dair açıklamalar çalışmamız kapsamında yer alan Balkan göçmen gruplarından olan Makedonya göçmenlerini göçe götüren asıl neden; "Rusya ve onun Panslavist akımı şemsiyesi altındaki Hıristiyan Balkan devletlerindeki Türk düşmanlığı taassubudur" (Ağanoğlu, 2012:61).

Bu durum karşısında, Makedonya Türkleri ya da diğer adıyla Torbeşler daha iyi bir yaşam kurmak ve dini ve milli değerlerin devam ettirebilmek için göç etmeyi tercih etmişleridir. Türkiye'nin "Müslüman bir ülke olması ve anavatan olarak görülmesi, daha önceden göç eden tanıdıklarının olması gibi faktörler Torbeşlerin Türkiye'ye göçlerini hızlandıran başlıca sebepler olmuştur" (Cevizci: 2007:48). Bununla birlikte yapılan baskılar dayanılmaz bir sonuç veriyordu. "Türkiye'ye 1952 göçünde; zorla komünistleştirme ve kısa süren Arnavutlaştırma çabaları ardından Yugoslavlaştırma yönünde başvuru alan ideolojik ve siyasi içeriğe sahip "manevi baskılar" da başlıca itici nedenler arasında yer almıştır" (Çavuşoğlu, 2006:169). Çalışmamızda büyük yarar ve katkı sunan, İlber Şiyak özellikle "Balkan Harbi'nden sonra Torbeşlerin, kendilerini Türk hissettiklerinden dolayı Slavlaşmayı kabul etmeyerek, ölümü göze alarak, gizlice ve kitleler halinde Türkiye'ye göç ettiklerini ifade etmektedir" bu bağlamda serbest göçmen vizesi ile gelinen ve belirli şartlara bağlı olan antlaşma ile göçler yapılmıştır.

Makedonya göçmenlerinin ya da Makedon Türklerinin göç serüveni daha çok 1950 li yıllarla serbest göçmen olarak gelmeleriyle başlamıştır. Şiyak; "1952 yılında Türkiye ve Yugoslavya arasında yapılan serbest göç antlaşmandan sonra örnek olarak; Köprülü (Velez) yakınlarında bulunan Gorna Vranjofça köyünden 3600 kişi, Melnisa köyünden ise, 820 kişi Türkiye göç derken, "1954 yılında Kırçova (Kiçevo) 550 aile Plasniça köyünden 25 aile, Pirepoba köyünden 17 aile Sırpjani köyünden 10 aile göç etmişlerdir. Bunlar sadece örnek teşkil etmektedirler. Asıl yoğun göç batı Makedonya'da yaşayan Torbeşler arasında 1952-1962 yıllarında yaşanmıştır" (Şiyak, 2005:250) şeklinde ifade etmektedir.

Balkan göçmenleri geldikleri Türkiye'de çok farklı illere yerleştirilmişleridir. Geray'a göre, Balkan doğumlu olan göçmenlerin 775 bin 491'i ağırlıklı olarak Marmara (%56.7), Ege, (%21.3) ve Orta Anadolu (%11.7) bölgelerine yerleştirilmiş, yerleştirilen toplam 889 bin 42 göçmenden en fazla göçmeni 84 bin 946 (%9.6) ile Edirne, en az göçmeni de 10 bin 37 (%1.1) ile Tokat ili almış, diğer illere ise 10 binden az göçmen düşmüştür. Edirne'nin ardından Tekirdağ (83 bin 329, %9.4), İstanbul (80 bin 721, %9.1) ve Kırklareli (69 bin 402, %7.8)'ni takiben Bursa'ya 63 bin 57 (%7.1) göçmen düşmüştür (Geray, 1962:30-34).

Balkanlarda göç hareketleri dönem dönem azalırken, dönem dönem artmıştır. Özellikle Ege Bölgesine de gerçekleştirilen göçler mevcuttur. Bu kapsamda, Filiz Doğanay

(1997:195) göre de, “I. Dünya Savaşı’na kadar Kafkasya, Balkanlar ve Ege adalarından Anadolu’ya gelen göçmen sayısı 1 milyonun üzerindedir” şeklinde belirtilmiştir.

Göçlere dair başka veriler sunmak gerekirse, kesin bir tarihe ve sayıya ulaşmak mümkün olmasa da Şengül’ün belirttiği üzere, “Makedon Türkleri Makedonya’nın Üsküp, İştıp, Tito-Veles, Delçova şehirlerine bağlı köylerden gelip Ege bölgesinde özellikle Manisa, Akhisar ve İzmir’e yerleşmişlerdir” (Şengül,2016:77).

Asıl önemli ve büyük göçlerin 1952-1962 tarihleri arasında gerçekleştiği ifade edilerek Şiyak bu bağlamda gelen bölge isimlerini vererek sunduğu bilgileri şu şekildedir.

1958-1962 yılları arasında yaşanan göçte, Jirovnica, Boleten, Viduşe, Vrbyane ve Yançe köylülerinin hemen hepsi Manisa’ya yerleşmişlerdir. Ayrıca Jupa bölgesinden Kocacık ve Elevse köylüleri de Manisa’nın Saruhanlı ilçesine yerleşmişlerdir. Rostuşe, Velebrdo, Trebişte, Skudrinye, Vranyovca, Prisenica ve Kosovrasti köylüleri İzmir’e, Melnica köylüleri Manisa-Akhisar’a yerleşmişlerdir” (Şiyak, 2011:65).

2.3. Çokkültürlülük, Çok Kimliklik ve Çifte Vatandaşlık

2.3.1. Çokkültürlülük Kavramı

1960-1970’li yıllardan itibaren dünyadaki kültürel ve siyasi değişimler beraberinde yeni tartışma alanları ve açılımlarını da getirmiştir. Bir taraftan karmaşık diğer tarafından çözülmesi zor olan kültürel alan üzerinden yapılan tartışmalar ise önem kazanmıştır. Çokkültürlülük ve çokkültürcülük de bu süreçlerden sonra ele alınmaya başlanan merkezde yer alan ve yeni sayılabilecek olgulardan biridir. Artan dünya nüfusuyla birlikte, farklı kültürlerle karşılaşılıp bir arada ve içiçe yaşayan toplulukları tanımlamada bulunan “kültür” bu açıdan “politik” bir kavramdır aynı zamanda. Kavramın açılımına geçmeden, nasıl ve nerede ortaya çıktığı hakkında bilgi vermek kavramı anlamamıza yardımcı olacaktır.

Modern anlamda 1960’larda ortaya atılan çokkültürlülük Kuzey Amerika çıkışlıdır. “Kanada’da farklı dili konuşan ve kendilerine ait olduklarını düşündüklerini topraklarda yaşayan insanlar kültürel kimliklerinin tanınmasını istiyorlar. Çokkültürlülük tanınma talebine yanıt olarak ortaya çıkıyor. Arından kültürel farklılıkların demokratik savunmasından söz edilmeye başlanıyor. Özellikle Kanada’da, Fransızca ve İngilizce iki kültürlü iki dilli toplum tartışmasını açıyor” (Gögüş, 2004).

En basit ifadeyle, çokkültürlülük şu şekilde tanımlanabilir; farklı din, dil, ırktan olan etnik/kültürel kökene sahip toplumların bir arada olduğu kültürel çeşitliliği ve çoğunluğu tanımlamakta kullanılan kavramdır. Çokkültürcülük ise, kavrama katılan siyasi anlamdır. Öncelikle literatürde yer alan çokkültürlülük tanımlarına, ardından çokkültürcülük tanımlarına yer verilecektir. İlk olarak, “çok kültürlü ve çokkültürlülük kavramları sıfat olarak ilk kez İngilizce’de, 1941 yılında önyargısız ve bağısız bireylerden oluşan kozmopolit bir toplumu nitelemek için kullanılmıştır” (Yanık, 2013:42).

Literatürde bazen birbirlerinin yerine de kullanılan ve karıştırılan çokkültürlülük ve çokkültürcülük kavramlarının arasındaki farkı tanımlamak gerekmektedir. “Çokkültürlülük, toplumda var olan etnik, kültürel, dil ve dinsel farklılıkları betimleyen bir kavram olarak kullanılmaktadır.

Çokkültürlülüğün farklı anlamlarına bakılacak olursa, Türkçe ’de “etnik ve kültürel farklılıkları ifade etmek üzere “çokkültürlülük”, çok-kültürlü toplumu ve farklılıkları olumlu ve istenilir gören ideolojik ve normatif tavrı ise “çok-kültürcülük” olarak karşılamak olasıdır. Bu bağlamda, Canatan’a (2009:82) göre, ilk kavram sadece “olanı” anlatmak üzere tanımlayıcı, ikincisi ise “olması gerekeni” ifade eden normatif bir anlam içermektedir.” Bir başka tanıma göre, “çokkültürlülük, sosyolojik bir duruma işaret ederken, çokkültürcülük sosyo-politik düzlemde farklı etnik, dinsel, dilsel, cinsel kimliklerin kabulünü ve onaylanmasını içermektedir” (Anık, 2012:76-77).

Baumann (2006:7-8) göre ise; “çokkültürlülük bir bilmecedir: Tekelleştirilmiş bir ulusal kültüre inananlar, kültürlerinin izini etnik kimliklerde arayanlar ve dinlerini kültürleri olarak görenlerden oluşan üç tarafın arasında adalet ve eşitlik durumunu nasıl sağlayabileceğimizi sorar. Çokkültürlülük mevcut grupların sayısınca çoğalan eski kültür kavramından çok, yeni ve kendi içinde çoğulcu, kendi ve ötekilere atfedilen kültür uygulayımıdır.”

Başka bir izaha göre, çokkültürlülük, “günümüzün küresel ölçekli göçlerinin neden olduğu toplumsal, siyasi, ekonomik ve kültürel değişimler paralelinde ifade edilebilecek toplumsal ve siyasi bir sonuçtur” (Yanık, 2013:12-13). Ergil (1995:160) de “çok kültürlü toplumları farklı kültürlerin, örgütlü ve yasal güvence altında kurumlaşmış yöntemlerle karar alma sürecine katılmaları ya da onu etkilemeleri ile oluşan toplum” olarak tanımlamıştır.

Çokkültürcülük kavramı, “isim olarak 1970’li yılların başlarında Avustralya ve Kanada’da, bu toplumların bir özelliği olan kültürel çeşitliliği teşvik eden devlet politikaları için kullanılmıştır” (Doytcheva, 2009:15). Bu bağlamda kavram, farklılıkların kabul edilmesine ve farklılıkların hoş görülmesine atıfta bulunmaktadır. “Çokkültürcülük, “çok kültürlü topluma değer veren, toplumdaki farklı kültürel kimliklerin eşit şartlarda yaşaması ve bunun devam etmesi için olması gereken konusunda değer yargısına sahiptir” (Kymlicka 2015:39-40; Stavenhagen, 2009:39; İbrahimoglu, 2014:62). “Bu yönüyle çokkültürcülük, bir toplumda, etnik, dinsel cinsel kültürel, bedensel, dilsel farklılıklar temelindeki kimliklerin kabulüne ve bireylerin farklılıklarından dolayı negatif ayrımcılığa maruz kalmalarının önlenmesine yönelik kimlik siyasetidir” (Amık, 2012: 77). Özetle, çokkültürlülük iki ve daha fazla kültürün birbirleri ile etkileşimde olmasıdır. Çokkültürcülük ise farklı kültürlerin kabulünün, kültür farklılıkları bulunan topluluklarla barışçıl bir biçimde bir arada bulunmasının, devlet desteği ile kabul edilmesine olanak sunan siyasi tavrıdır.

2.3.2. Kymlicka: Çok-Kültürlü Yurttaşlık

Kymlicka için, “bir toplumdaki azınlığın çoğunluk ulustan hiçbir farkı yoktur. Çünkü her ikisinin de kültürleri vardır. Bu nedenle ilişkiler barışçı bir şekilde yürütülmelidir” (Parekh, 2002). Kymlicka, toplum içerisinde bireylerin özgür olmasını kültürel farklılıklarının da kabulüyle eşleştirerek azınlıkların çoğunluk olanlardan farklı olmadığına vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda azınlık kavramının tanımına bakılacak olursa, “*azınlık* kavramı, bir ülkede sayısal bakımdan azınlık oluşturan ve toplumda başat olmayan (ve bu nedenle de genellikle ast olan) ve çoğunluktan etnik, kültürel, dilsel ve dinsel farklılıklar taşıyan, bu farklılıkları kendi kültürünün bir parçası olarak korumak isteyen (azınlık bilinci), yaşadığı ülkenin vatandaşı ve ülkede azınlıklara tanınan hakları kullanan grup/lar anlamında kullanılmaktadır” (Oran, 2015:26; Johansson, 2008:103; İbrahimoglu; 2014:14 akt. Bilge:2019).

Will Kymlicka’ya göre, “bir devletin üyeleri farklı uluslara ait ise (çok uluslu devlet) ya da farklı uluslardan kopup gelmişse (çok etnikli devlet) ve bu olgu bireysel kimliğin ve siyasi hayatın önemli bir parçasını oluşturuyorsa, o devlet çokkültürlüdür” (Akça ve Vurucu, 2010:19). Bu kapsamda çok kültürlü toplumlarda “Batılı demokrasilerde çokkültürlülük üzerine beş tür etno-kültürel gruptan söz edilebilmektedir” (Kymlicka, 2006:465-466).

Bu gruplara o, “çokkültürlülüğün beş modeli demektir. Bunlardan birincisi ‘ulusal azınlıklardır. Kültürlülüğün ikinci modeli olarak tanımlanan, ‘göçmen gruplar’ ise üçüncü model ‘tecrit edici etno-dinsel gruplar’ yer almaktadır. Dördüncü modelde ‘metikler’ yer almaktadır. Sonuncu kabul edilen model ise ‘Afrikalı-Amerikalılardır Köle olarak zorla bir ülkeye getirilmiş ve kendi dillerini dahi unutmuş olan ama bir yandan da kültürel kurumlarla bütünleşmeleri de engellenmiş kişilerdir” (Kymlicka, 2006:483-508).

Burada, farklı grupların ya da kültürlerin bulunduğu toplum yapısında her iki topluluğun birbirinden kültürel anlamda olumlu taraflarından faydalanabileceği belirtilerek azınlık ve çoğunluk iki ulusun da kültürel anlamda birarada yaşayabileceğine vurgu yapılmaktadır. “Kültür, insan için vazgeçilmez olduğundan kültürel ihtilaflar barışçı bir şekilde çözümlenmelidir” (Parekh, 2002:129-131). “Birey ait olduğu toplumsallık kültürüyle ancak gerçek anlamda tercihlerde bulunabilir” (Kymlicka, 2015:148-152). Kymlicka’ya (2006) göre, “diller de farklı kültürün bir parçasıdır ve devletler tarafından korunmalıdır”.

2.3.3. Çok Dillilik

Dil, kültürün önemli unsurlarından ve aktarıcılarında olan kültürün unsurlarını da bir arada tutan bireye kimlik kazandıran önemli bir öğedir. Dil insanları ve toplumları ileriki süreçlere taşıırken, toplumlar yaşadıkları süreçleri dilleri ile aktarırlar. Bu bağlamda, Çavuşoğlu (2016:97) eserinde, “birey ve toplum maddi ve manevi dünyasını kurumlaşmış diliyle anlatır; diliyle savaşır, barışır, sever, duyar, yönlendirir, hükmeder ve dil onu gösteren bir ayna olur” biçimde ifade eder.

Dil ve toplum arasındaki ilişki birbirinden ayrı düşünülemez. Saussure’e göre “dil, dil yetisinin hem toplumsal çıktısı hem de bireylerin bu yetilerini kullanabilmeleri için toplumca kabul edilen zorunlu uzlaşma bütünüdür” (Saussure, 2005:17). Vardar’a (1999:20) göre dil, “dili, konuşan kişinin bir işlevi değil de bireyin edilgen biçimde belleğine aktardığı bir üründür” biçimde belirtilmektedir.

Dil aynı zamanda bireyin kendini tanımlamasında kullandığı öge iken belirli bir kültürde olan toplumlarda bireylerin kimliklerini de tanımlamada kullandıkları araçtır. Bu ifadeyle dil ve kimlik arasında ilişkiye bakmak doğru olacaktır. En basit ifadeyle, kimlik “kişilerin ve çeşitli büyüklük ve nitelikteki toplumsal grupların “kimsiniz, kimlersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplardır” (Güvenç, 1993:3). Kimlik bireyin içinde bulunduğu toplumsal çevre ve kültürü ile konumlandırılan çok boyutlu bir kavramdır. Kimlik kavram

olarak, kültür, gelenek, görenek, algı tutum, gibi önemli anlamları içeren dil toplumsal manada entegrasyonun sağlandığı ve toplumsal ilişkilerin sağlandığı ikili ilişkidir. Dil toplumda işlerliğe sahip bir durumdur. Kimlik ise, kişinin toplumda kazandığı değerdir ve bunu dil aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Vatandaş, dil ulusal kimliğin taşıyıcısıdır. Diyerek oluşan ideolojide dilin varlığına vurgu yapmaktadır.

İki dillilik, İngilizcede “*bilingualism*” şeklinde olan ve iki dillilik anlamına gelen Latince sözcüklerden oluşmaktadır. Literatürde yer alan tanımlar kapsamında, “iki dillilik (*bilingualism*), insanın çeşitli sebeplerle ve değişik şartlar altında birden fazla dili edinmesi, kullanması veya ikinci bir dili ana diline yakın düzeyde öğrenmesi olarak tanımlanmaktadır” (Çavuşoğlu, 2016:41). İki dilliğin literatürde karşılığı çok dillige de tekabül etmektedir. Beardmore’a (1982:3) göre, “iki dillilik terimi, sadece iki dilin konuşulduğu durumları değil aynı zamanda birden fazla dilin konuşulduğu durumları da kapsar”.

Özellikle, iki dillilik olgusunda göçmen bireylerle yapılan ilişkilendirmeler alan yazında yer almaktadır. Buna ilişkin geliştirilen politikalar ve uygulamalar da mevcuttur. Özellikle göçmenlerin buldukları toplum onların dillerini de şekillendirmektedir.

Artan göç hareketleri ile yeni politikalarla getirilen vatandaşlık olgusuyla göçmenlerin geldikleri yerlerdeki dilleri kullanması gerekmektedir. Baker (2011:16), “bir bireyin birden fazla dil konuşması ile bir topluluk, bölge ya da ülke içinde birden fazla dil konuşulması arasında fark vardır” diyerek dili toplumsal ve bireysel olarak sınıflandırmaktadır”. Bu çerçeveden bakıldığında, bireysel anlamda (*individual bilingualism*) iki dillilik yukarıda da açıklandığı gibi, bireyin birden fazla dil bilmesi olarak ifade edilmektedir. Baker ve Jones’un aktardığına göre “Fishman’ın ayrımında “*bilingualism*” olarak anılan iki dillilik bireyin birden fazla dil kullanabilme becerisidir. “*Diglossia*” ise toplumun iki dil çeşidini (*variety*) kullanmasıdır” (Baker ve Jones, 1998; akt. Çetinkaya, 2017:376).

Toplumsal iki dillilik (*societal bilingualism*) yalın bir ifadeyle, toplum ya da toplulukta birden fazla dilin kullanımınıdır. Bu tanıma karşılık gelen *diglossia terimi akla gelmektedir*. “Bu terim iki dillilik çalışmalarında genel olarak bireysel iki dilliliği değil toplumsal iki dilliliği ifade etmek için kullanılır” (Field, 2011; akt. Bican, 2017:354).

Tek dilli ya da iki dilli toplumda sosyal, politik, siyasal, göç gibi çeşitli olaylar bireylerin dil kullanımlarını etkilerken aynı zamanda kimlik şekillendirmede etkilidir. Dil, inançların, geleneklerin, yaşantıların aktarıldığı kültürel anlamda bir aktarıcı ve aynı zamanda kültürün devamlılığını sağlayıcı araçtır.

Osmanlı zamanında özellikle Balkanlar'da ve Makedonya'da Türkler' in dillerine dair kullanımları ve bunu bir sonraki nesillere aktarımları gözlemlenmektedir. Araştırma kapsamında Balkan göçmen grubundan olan Makedonya göçmenleriyle ilgili olarak Makedonya'da kullanılan dillere dair kısa bir açıklama yerinde olacaktır.

Makedonya'da konuşulan dillere bakıldığında, Makedonya'da doğu batı olarak bir ayırım söz konusu idi. Bu durum dile de yansımıştır. Sırpça-Hırvatça ve Makedonca – Bulgarca ayırımı vardır. Bununla beraber Yunanca, Arnavutça, Rumence olarak karımıza çıkan 7 dil bulunmaktadır. Osmanlı ile gelen dil Türkçe olmuştur.

Türkçe dilinden sonra aktif olan dil, Yunanca ve Makedonca olmuştur denilebilir. Bu süreçte, “Bulgar ve Makedonlar, tarihsel süreç içinde Slav olmayan toplumlarla çok daha fazla kaynaşmış ve Türkçe, Arnavutça, Arumence, Rumence ve Yunancadan çok daha fazla etkilenmişlerdir” (Hendriks, 1976. akt. Bakırcılar, 2010:73).

“Makedoncadan ise Selanik'ten Manastır ve Ohri'ye kadar konuşulan Güney Makedonca ile kuzeyde kullanılan asıl Makedonca türemiştir” (Morina, 2004:2133-2134). “Slavların ilk edebi dili olmasına rağmen Makedonca; Bulgar ve Sırp komşuları tarafından en son kabul gören dildir” (Ruland, 2006. Bakırcılar, 2010:75). Bölgede bulunan Yahudiler ise resmi dilleri İbranice iken resmi dillerini kullanmamışlardır. Arnavutlara ait dile ilişkin söylenecek bilgiler ise, kullandıkları dil yani Arnavutça yöredeki ortak dildir. Ortak olsa da yine ayrımları oldukları vurgulanmaktadır. Şöyle ki, “tarih boyunca Trakyalılar, Alman kabileleri, İtalyanlar, Yunanlılarla girdikleri ilişkiler sonucunda Arnavutların dili, tüm bu unsurların dilleri ile benzerlikler gösterse de sonuçta bu dillerden ayrı bir özellik sergiler” (Bozbora, 1971:34).

Son olarak, Osmanlının hâkimiyetiyle Türkçe dilinin yerleştiği görülmektedir. Makedonya'ya yerleşen Türkçe ve Türkçe'nin diğer dillere etkisi ile bu bölgede öncelikle İstanbul Türkçesi ve Rumeli lehçesi yayılmıştır. Bu iki dil ise, Balkanları aşip ve Sofya'nın doğusundan geçerek Rila ve Prin Dağlarının batısından güneyde Ege kıyısına ulaşmaktadır. (Hazai, 1999:334). Bu kapsamda yayılan dil “Batı Türk ağızları Tuna'da Adakale, Bosna,

Güney Makedonya hatta Arnavutluk'a kadar varmaktadır.” (Yenisoy, 1998:108). Bu iki lehçe arasında ayırım yapılacak olursa coğrafi, anlamda etkenin altı çizilerek göç olgusu dillerin farklılıklarına ve ayırımına neden olmuştur.

Balkanlar'da Osmanlı'dan önce göç eden pek çok Türk grupları bulunmaktadır. Nitekim bu grupların Slav dilinin yer isimlerine Türkçe dilinin olduğu isimler bırakılarak Makedonca 'ya Türkçe'nin hâkim olduğu görülmektedir.

Osmanlı'nın Balkanlar'a gelmesiyle birlikte Balkan bölgesindeki dillerin Türkçe ve kültürü ile karşı karşıya kaldığı görülür. Türk dilinde Balkanlar'da hâkim olan dillere pek çok sözcük yerleşmiştir.

Türkçe'nin Makedonca üzerindeki etkisi ise, Makedon yazar, Stale Popov, “Kaleş Angya” Eserinde 427 Türkçe sözcük kullanması ve “Makedon şairi Grigor Pırlıçev'in ise “Özgeçmişim” adlı yapıtında 200 üzerinde Türkçe kelime bulunması örneklerinde gözlemlenebilmektedir. Bunların her biri Türkçe'nin yaygınlığı göstermektedir. “1950'lerden itibaren Makedon millî bağımsızlığına giden yolda gerçekleştirilen “dilde arınma” sürecinin etkisi ile günümüzde Makedoncadaki Türkçe kelimelerin bilinçli ve yavaş yavaş ikinci plana itildiğini görmek mümkündür” (Hasan, 2004:1357). Kısacası Rumeli şivesi olarak adlandırılan söz edebilen Türkçe'nin ve unsurların Makedonya coğrafyasında etkili olduğu görülürken edebiyat yapıtlarında da görülürken atasözü ve deyimlerde de kullanımına rastlanılmaktadır.

2.3.4. Çifte Vatandaşlık

Küreselleşme süreci ile birlikte, göç ve devlet kavramlarına bakıldığında tartışılan kavram vatandaşlık artık farklı boyutlarda ele alınıp incelenmeye başlanı hale gelmiştir. Kimlik, aidiyet, millet kavramları üzerinden açıklanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle vatandaş ve vatandaşlık tanımları yapmakta fayda vardır. Vatandaşlık kavramı, siyaset, din, tarih, antropoloji, felsefe, hukuk gibi disiplinlerden ayrı olarak açıklanamaz. En yalın ifadeyle vatandaşlık, devlet ve bireyi arasındaki hukuki ve siyasi bağı gösteren kavramdır. Kepenekçi'nin (2008:30) tanımında ise; “bir kişiyi devlete bağlayan uyrukluk (tabiiyet) bağına “vatandaşlık”; bir ülkeye uyrukluk bağı ile bağlı olan kişiye de vatandaş denir. Uyrukluk bir kişi ile devlet arasında olan hukuksal bağıdır, kişinin etnik kökenleri ile ilgili değildir” şeklindedir.

Kepekçi'nin bu tanımında, karşımıza tabiiyet kavramı çıkmaktadır. Vatandaşlık tanımının kavranabilmesi için, tabiiyet gibi yakın ya da onun yerine kullanılan kavramların farklarına bakılması gerekli olacaktır. Bu bağlamda, vatandaşlık ve tabiiyet kavramlarının farkını tanımlamak gerekirse, Berki (1963:15) göre, “tâbiyet, bir kişiyi ya da şeyi devlete bağlayan hukukî ve siyasî bağı ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır. “Tabiiyet” kavramı vatandaşlık kavramından daha geniş bir kapsama ve açıklamaya sahip iken vatandaşlık ise daha sınırlı bir kapsama sahiptir. Tabiiyet kavramı vatandaşlık kavramından daha geniş bir kavramdır. Bu kapsamda, “vatandaş” ise, devletin sunduğu hukuki şeylerden yararlanan kişidir. Bu taraftan bakılınca birey hukuki olarak belirli haklara ve yükümlülükler sahip iken aynı zamanda da toplumda eşit olan bireydir. Buna dair, İngiliz sosyolog Marshall (1973:92) ise, “vatandaşlığı, toplumun tam üyesi olanlara bahşedilmiş bir hukuki statü olarak kabul etmekte ve bu statü sahiplerinin her birini haklar ve yükümlülükler bakımından eşit görmektedir” (Marshall, 1973; akt. Dağ, 2012:107).

Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde yer alan “tâbiyet” kavramıdır ve bu kavram “kişinin etnik kökenine işaret etmeksizin kişi ile devlet arasındaki hukukî bağ” olarak tanımlanmıştır” (Güngör, 1998:229). Burada kişinin etnik kökenine herhangi bir vurgu yapılmamakla birlikte aslında kurulan hukuki bağla bir etnik köken nitelendirilmemektedir. Aynı şekilde 1982 tarihli T.C. Anayasası'nın 66.maddesinde, “*Türk Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür. Türk vatandaşıdır*” ifadesiyle hukuki olarak kurulan bağ ile bireyler vatandaş olurken bir diğer nokta olarak “Türk vatandaşlığının tayininde aranan kriter sübjektif vatandaşlık bağıdır ve esasında kişinin kendisini Türk toplumuna ait hissetmesi, Türk toplumunun bir parçası olarak görmesiyle ilgili bir durumdur” (Aybay, 2015:52).

Vatandaşlık kavramıyla kullanılan diğer kavram ise yurttaşlıktır. Yurttaşlık kavramında, “birlik ve beraberlik içerisinde kendi kaderini belirleme ve demokrasi yatmakta olup, eşit siyasi özgürlükler ve diğer hakların önem kazandığı” ifade edilmektedir (Erdoğan, 2009:8). Michael Walzer (1989:16) ise, yurttaş olmaya dair şunları belirtmektedir; “yurttaş olmanın ne anlama geldiği konusunda iki farklı anlayış bulunmaktadır. Bunlardan biri, yurttaşlığı bir iş, sorumluluk, onurlu bir biçimde taşınması gereken bir görev; diğeri ise edilgen bir biçimde yararlanılacak bir statü, bir yetki, bir hak ya da bir dizi hak olarak tanımlar. Birincisi yurttaşlığı yaşamımızın özü, ikincisi ise dış çerçevesi haline getirir” (akt. Dauenhauer, 2001:6).

Vatandaşlık kavramıyla birbirine benzer, yakın ya da aynı anlamda kullanılan bir diğer kavram milliyettir. Turhan'ın (2012:23) eserinde, “milliyet, kişiyi bir devlete bağlayan vatandaşlık bağından farklı olarak, onu millete yani din, dil, ırk, toprak ve kültür gibi öğeler açısından türdeş olduğu (mütecanis) bir topluluğa bağlayan bağdır” şeklinde tanımlanmaktadır.

Buradan hareketle millet kavramını belirtmek gerekirse; Smith'e (2017:32) göre, “tarihi bir toprağı, bir ülkeyi, ortak mitleri ve tarihi belleğı, bir kültürü paylaşan hak ve yükümlülükleri paylaşan insan topluluğunun adı millettir.” Milliyet de bu sayılan nitelikler kapsamında topluluk arasındaki oluşan bağı tanımlarken ve biz ayırımına götürürken, vatandaşlık daha çok yasal ve hukuksal boyuttadır. Aslında vatandaşlık kavramı; milleti oluşturan ve milliyet bağı ile bağı olan “bireyler ile devlet arasındaki hukuki ilişkiyi yaratan ve meşruiyetini bu ilişkiden alan bir kurum olarak değerlendirilmektedir” (Fişek, 1960:2). Millet ve milliyet kavramları hakkında asıl söylenmesi gereken şeyin vatandaşlık değil de vatandaş kavramı olarak belirli bir bölgede olmak ile belirlendiğı ifade eden Ulutaş, “kavramın bireylerin, bir toprak parçası üzerinde yaşamalarını olanaklı ve anlamlı kılan bir kimlik olduğunu” belirtmektedir (Ulutaş, 2014:77-78). Bu ifadeyle, vatandaşın belirleyeni olarak ise, vatandaşlık boyutu olduğuna vurgu yapan yasal belirleyicisi anayasadır.

Bu kapsamda kavramlar karşımıza vatandaşlık terimine kimlik kavramı ile olan ilişkisine vurgu yaparak tanımlamamızı gerekli kılmaktadır. Vatandaşlığın sadece bu kavramlarla değil başka kavramlarla tanımlandığı belirtir. Buradan ifadeyle, Kadioğlu (2008:21) da, “Vatandaşlık kavramına dair literatürde dört farklı biçimde kullanıldığını belirterek vatandaşlık kullanımını şöyle; ulusal kimlik veya milliyet olarak tanımlanan vatandaşlık, evraklar temelinde tanımlanan vatandaşlık, haklar temelinde tanımlanan vatandaşlık, görev ve sorumluluklar temelinde tanımlanan vatandaşlık” diye belirtmektedir.

Günümüzde çok kültürlü bir toplum çerçevesinde küreselleşmenin de etkisiyle göç alan ve göç veren ülke olarak pek çok devletin nüfus politikalarında değışikler izlenmektedir. Aslında bu durum bizim karşımıza bir başka olgu olan ve çokkültürlülük kavramıyla çağrışım yapan çoklu vatandaşlık ya da çifte vatandaşlığı çıkarmaktadır. Özellikle de, “uluslararası hareketliliğın bir sonucu olan göç olgusu ile toplumsal ve siyasal gündemin temel konularından birisi hâline gelmiş bulunan “çifte vatandaşlık”, vatandaşlık konumunun özünde bir değışiklik meydana getirmektedir” (İçduygu, Keyman, 1998:157-170).

Çifte/çoklu vatandaş terimi çıkışı oldukça eski fakat kabul edilmesi oldukça zaman almıştır. Her devletin bireylere verdiği vatandaşlıkta belirlediği düzenlemeler ve uygulamalar bulunmaktadır. Vatandaşlık verilme ya da edinme koşullarını kendileri belirler. Buna dair Güngör (2014:25) “devletlerin vatandaşlık kazanma şartlarını birbirinden farklı veya birbirine benzer şekilde düzenlemeleri ya da sonradan vatandaşlık kazanılmasına imkân tanımaları, kişinin aynı anda birden fazla devletin vatandaşı olması sonucunu doğurabilmekte” olduğunu belirtmektedir.

Buna istinaden çoklu vatandaş ya da diğer ismiyle çifte vatandaşlık kavramları ortaya çıkmıştır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin 2. maddesinde çoklu vatandaşlık “*aynı kişinin eş zamanlı olarak iki veya daha fazla devlet vatandaşı olmasıdır*” şeklinde tanımlanmaktadır. Türk vatandaşlık kanunu 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda *çoklu vatandaşlık*, “*Türk vatandaşının aynı anda birden çok vatandaşlığa sahip olması*” olarak tanımlanmıştır (m. 3(1)(b). R.G. T. 12.6.2009, S. 27256.

Çifte vatandaş /çoklu vatandaşlığın elde edilme şekilleri değişmektedir. “Bazı devletler doğum yoluyla, toprak esasını kabul ederek, son olarak da kan esasını benimseme olarak sıralanırken, toprak esasına seçeneğine göre dünyaya gelen, ana-babası kan esasını kabul eden bir devletin vatandaşı olan çocuk doğumu anında iki farklı devletin vatandaşlığını kazanacaktır” (Tan, 1992:449). Göç veren ve alan bir ülke olarak özellikle 1960'li yıllardan sonra göç hareketlerinin hızlanması ve akabinde gelişen çok kültürlü toplum anlayışıyla vatandaşlık şekilleri de değişmektedir. Çifte vatandaş birey ile ülkeye gelen göçmenlerin siyasal anlamda entegrasi hedeflenirken diğer taraftan da yerli halka ilişkileri düzenlenmektedir.

2.4. Kimlik ve Aidiyet

2.4.1. Kimlik Kavramına Dair Tanımlar

Kimlik, aidiyet kavramıyla da yakından ilişkilidir. Kişinin, “bireysel kimliğini” tanımlamasında, “kim olduğunun” sorusuna cevap vermesinde, kendini “ait hissettiği” kültür, toplumsal grup, dini inanç, milliyet, vatan algısı vb. unsurlar etkili olmaktadır. Aidiyet bağını tanımlayan unsurlar kimliğin oluşumda önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, aidiyet konusuna değinmeden önce literatürde yer alan kimlik kavramına ilişkin yapılan bazı tanımlara yer verilecektir.

Kavram olarak kimlik, “identire/identity” sözcüklerine karşılık gelmektedir. Latince’de ise “idem” sözcüğünden türetilmiştir. İngilizce de ise, “Identity” sözcüğü “the same” kelimesine tekabül ederken, benzer, aynılık, değişmemiş, özdeşlik gibi anlamlara geldiği vurgulanmaktadır. Şüphesiz olarak, kimlik bu kapsamda aynılık ve farklılık gibi birbirine paradoks sözcüklere atıfta bulunmaktadır.

Kimlik kavramının kesin ve net bir tanımı bulunmasa da genel olarak bireyin sahip olduğu özellikler üzerinden ifade edilebilirken, kimlik “en yalın tanımıyla kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların kimsiniz, kimlerdensiniz sorularına verdikleri yanıt ya da yanıtlardır” (Güvenç, 1997:3).

Marshall (1999:405) “kimlik teriminin (aynılığı ve sürekliliği içeren Latince ‘idem’ kökünden gelen) uzun bir tarihi olduğu halde, yirminci yüzyıla kadar popüler bir terim olarak kullanılmaya başlandığını” belirtmiştir. Kimlik tartışmaları esas olarak psikodinamik ve sosyolojik olarak iki biçime bürünmektedir.

Bayart (1999:22) ise, “modern dünyada farklılıkların kaybolup tek tipleşmenin egemen olacağı türden tehlike karşısında “kimlikle ilgili genel bir kaygının ortalıkta dolaştığı bir dünyanın varlığından” bahsetmektedir.

Güvenç (2010:4-5) Smith'in sınıflandırmasını temel alıp detaylandırarak kimlikleri, bireysel kimlikler, kişisel kimlikler ve ulusal/kültürel kimlikler olarak 3'e ayırmaktadır. İşyeri personel kartı, sürücü belgesi, banka kartları gibi nesnelere yakından ilişkili bulunmaktadır. *Kişisel kimlikler*, üye olunan dernekler, kulüpler, okullarda gönüllü duygusal ilişkileri gösteren psikososyal kimliklerdir. “*Ulusal-kültürel kimlikler* ise aile nüfus kütüğü ve soy ağacı ile başlayan, isim, cinsiyet, evlilik, askerlik gibi yurttaşlık temalı kimliklerdir”(Güvenç, 2010:22)

Güvenç’in yaptığı sadeleştirilmiş şekliyle tanımlamasında, kimlikleri betimleyen tanımlar üzerinden ele alarak açıklamaya çalışmaktadır. Kimlik üzerine yapılan diğer tanımlara bakıldığında birey ve toplum arasındaki anlam ilişkisi bağlamında da ele alınmalıdır.

“Kimlik, bireyin kendi kendisini, davranışları, ihtiyaçları, motivasyonları ve ilgileri belirli bir ölçüde tutarlılık gösteren kendi kendine sadık, diğerlerinden ayrı ve farklı bir varlık gibi algılamasını içeren, bilişsel ve duygusal nitelikte bileşik ve zihinsel bir yapıdır.”

(Bilgin, 1996:182-183). Kimlik kavramının ilişkili olduğu kavram ise aidiyettir. Bir grup ya da topluma ait olma durumuna atıfta bulunmaktadır.

Bilgin'e (2007:11-13) göre, kimlik "bir kişi veya grubun kendisini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlamasıdır". Bu tanıma göre yazar, ilk olarak bireyin kendini nasıl tanımladığına vurgu yaparken, ikinci olarak karşı tarafın üzerindeki noktaya dikkat çekmektedir. Bilgin'in tanımında, kimlik kavramı bireyi değil, içinde mensup olduğu ya da olacağı bir bütünselliği ve öteki kavramını ifade etmektedir. Bilgin (2007:69) bireyin kendisini dört kategoride tanımladığını belirtmiştir. "İlki, 'ötekinin' bireye yansıttığı özellikler, ikincisi, kendimizi 'ötekinden' ayırt etmemize yarayan 'farklılık' ifadeleri. Üçüncüsü, 'benzerlik' ifadesinden kaynaklanan aidiyet ifadeleridir. Dördüncüsü ise, sosyal statülerimizden kaynaklanan rollerimizdir. Kimlik, kişinin kendini 'ötekileri' üzerinden tanımlamasıdır" şeklinde özetleyebiliriz.

Kılıçbay'a (2003:155-156) göre, "kimlik bireyi değil, bireyin mensup olduğu bütünün tanımlanması olarak karşımıza çıkmaktadır". Kişiyi ifade eden kimlik bu tanım kapsamında daha çok öteki üzerinden konumlandırılmaktadır. Bu bağlamda kendimden ya da benden ziyade 'öteki' önemli bir açıklama süreci haline gelir. Bu manada öteki kapsamında inşa edilen kimlik tanımlamasında, Doğruel'in aktarımıyla "her birey, kimlik duygusunu sosyal olarak inşa eder ve her yeni durumda yeniden düzenler. Meslekî, sınıfsal, dinsel, etnik ve ulusal çerçevede dünya sınıflandırılır ve 'biz' – 'öteki' etkileşimi çerçevesinde kimlik oluşturulur" (Schermerhon, 1970; akt. Doğruel, 2009:164).

Öteki kavramı üzerinden birey kim olduğunu açıklarken, isteyerek ya da istemeyerek kimden ya da kimlerden olmadığını da belirtmiş olmaktadır. "Kimliğin ötekine yaptığı bu gönderme, benim o olmayışım ya da bizim onlar olmayışımız, kendi içinde hem gönderme yaptığı kültürün sahip olduğu değerler öbeğinden hem de öz-bilincin gereksindiği öz saygı dolayısıyla, gönderme yapan kültür için yaşamsal değer hükümleri içerir. Dolayısıyla kimlik ciddi bir değer hükümleri öbeği oluşturur. Tüm bu değerlerle bağlantılı, niteliği kimliğe ötekinden daha iyi, daha üstün olma ya da daima haklı olan taraf olma niteliği vermekte, bunu da kültürün bir parçası olan önyargılarla desteklemektedir" (Türkbağ, 2003:11.).

Aydın'a (2003:470) göre, "kimlik paradigması, insanın kendisini ne olarak/neye dayanarak tanımladığı ya da 'ötekinden' kendi farklılıklarının neler olduğu sorularına

dayanır. Yani, bireyin, ‘mensubiyet’ ve ‘ait olma’ konusundaki başvuru çevreleri, kimlik oluşumunu sağlayan dayanaklardır. Bu noktada kimlik, bir aidiyeti ifade etmektedir”.

2.4.2. Kolektif, Ulusal, Etnik ve Kültürel Kimlik

Kolektif kimlik grupta yer alan ortaklık ve benzerliklere göndermede bulunan kimlik türüdür. Kolektif kimlikte ortak amaç ve beklentinin söz konusu olduğu ve burada sadece bireysel kimlik değil topluluğun da bulunduğu karşılıklı kimlik inşasından bahsedilmektedir. En genel tanımıyla, “kolektif kimlik, semboller, sanat eserleri, törenler, anılar, alışkanlıklar, inançlar ve bilgilerle yüklü bir alışkanlıktan ve gelenekten, geçmişin mirasından, kısacası kolektif bellekten hareket ederek inşa edilmektedir” (Bilgin, 1994:53).

“Kolektif kimlik belirli bir alanda (*territoire*) kök salmış birtakım grupların (etnik, kültürel) diğer gruplardan farklarını ortaya koyma talebidir ve belli bir durumu değil bir süreci yansıtmaktadır” (Vatandaş, 2004:24). Aslında, sosyal kimliğin topluluk kapsamında tanımlanan biçimine kolektif kimlik denilirken, “kimlik talepleri ve inşaları bir yönüyle, iki farklı zemin çerçevesinde şekillenmektedir. Birinci halde ‘ben/biz, sizden farklıyım/z’ söylemi, ikinci halde ise ‘sen/siz bizden farklısınız/ız’ söylemidir. Aslında her iki halde de sosyal gruplar farklı söylem ve anlam ilişkisi içerisinde kendi kimliklerinin inşacıları ve savunucularıdır” (Kolkırık ve Yıldırım, 2009:148).

Kolektif kimliklerin bütünleştirici bir yapısı olduğu gibi ayrıştırıcı bir yapısı da bulunmaktadır. Bu bakımdan başka kolektif kimlik taşıyan kişilerin diğer kolektif kimlik taşıyan kişi ve grupları adlandırmasını ve konumlandırmasını gözlemleyebiliriz. “Kolektif kimlikte geçmişe dönük bir yan vardır. Çünkü kolektif kimlik, birtakım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve bilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, kısacası kolektif bellekten hareketle inşa edilir” (Bilgin, 2007:218). Kolektif anlamda kimliğin esasında ve oluşumunda; semboller, öğeler, inançlar, ritüeller ve yaşantılar ön koşullardır.

Ulusal /milli kimlik ise, kolektif kimliğin içinde yer alan önemli bir kimlik türüdür. Ulusal kimlik; kimlikleri ortak bir kimlik altında toplamayı hedeflemektedir. Öncelikle ‘ulus’ tanımına bakılacak olursa; “ulus kavramı, ilk olarak alana bağlı yani teritoryal nitelik göstermektedir. Bu anlayışa göre, toprak ve halk birbiriyle bütünleşmiş ve ayrılmaz bir bütünlük kazanmıştır” (Uzun, 2007:139-140). Belirtmek gerekirse, ulus kavramı ortak bir geçmişe sahip, ortak bir kültüre, soya, tarihe ve dile sahip grubu işaret etmektedir. Bu

bağlamda Smith'in (2010:25-27) eserinde belirttiği gibi, "milli kimliğin 4 temel unsuru bulunmaktadır. Bunlar; toprak, vatan, yasal eşitlik ve ortak fikir/kültür/ hissiyattır".

Milli kimlik, salt toprak parçası ile sınırlı değildir. Belirli dayanak noktaları ve özellikleri bulunmaktadır. Smith' (2017:31-32) göre, kolektif kültürel kimliğin bir türü olarak tanımlayan ulusal kimliği oluşturan temel özellikleri şu şekilde sıralamaktadır: "Ortak tarihe sahip toprak/ ülke, ya da yurt; ortak mitler ve tarihsel bellek; ortak bir kitlesel kamu kültürü; topluluğun tüm bireyleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler; topluluk bireylerinin ülkede serbest dolaşım olanağına sahip oldukları ortak bir ekonomi".

Ulusal kimliğin tanımlanmasında tarih ile olan ilişkisi de oldukça önemlidir. Ortak bir tarihe sahip olmak ve daha önce yaşanılan tarihsel başarılar, zaferler, parlak dönemlerin unutulmaması gerektiği tanımlanarak ulusal bilinci de bireylerde sağlamaktadır. Türkdoğan'a (1983:165-169) göre, kültüre değinerek, milli kimliği; "millî kimlik, tarihî tekâmül içinde millî kültür unsurlarının şekillendirdiği kimlik tipidir. Millî kültür ise diğer toplumlardan farklılığı ortaya koyan "yani millî olan" karakterin meydana getirdiği kültürdür" olarak tanımlamıştır.

Burada ifade edilmek istenen, diğer toplumlardan farklılığın, kültürel kimlikle sağlanabileceği ve bunun da ancak kişilerde oluşturulan ya da yüceltilen aidiyet ve bilinçle sağlanarak bireylerin kendilerini ulusla özdeşirmesinin ancak ulusal kimlikle olacağı tanımlanmaktadır. Kolektif gereksinimlerin sağlanması için, kolektif bir bilinç ve kolektif bir irade oluşturarak, bireylerde ulusal benlik bilincinin oluşmasını sağlayarak aidiyet duygusunu taşımaları amaçlanmaktadır.

Kolektif kimlikle ilişki kurulabilecek bir diğer kavram da etnisitedir. Etnisite kavramı, Yunanca "ethnos"dan türeyen, halk, topluluk, grup, kabile anlamına gelmektedir. Eski Yunancada halk anlamına gelmekte olan '*ethnos*' kelimesinden türeyen bu sözcük, Kurubaş'ın (2008:13) ifadesine göre; "Atalarına ait ortak bir miras karakterize edilen aynı topluluktan geldiğine inanılan kimseler için kullanılmaktadır".

Fenton (1999:9-14) tarafından "ortak bir kültüre sahip olma", "aynı soydan, kökenden atalara dayanma" ve "konuşulan dilin ortak olması" şeklinde maddeleştirilmiştir. Ona göre etnisite, "sosyal süreçlerin sonucunda inşa edilir ve insanların etraflarına çektikleri nispeten keskin olmayan çizgilerle kendine temsil alanı bulan bir kimliktir."

Aidiyet kavramıyla ilişkilendiren etnisite, ortak özelliklere sahip bireyleri tanımlayan kavram olarak da kullanılmaktadır. Etnisiteden sonra üzerinde durulması gereken diğer kavram, etnik gruptur. Yılmaz'a (1994:20) göre, "etnik grup, kendisini aynı halktan hisseden, kendilerini o halkla özdeşleştiren, anlamlı bir tarihi gelenekle ortak kökleri olan insanlar" olarak tanımlanmaktadır. Etnik grup ya da topluluklardan söz edilirken kültürel anlamda farklılıkları ön plandadır.

Etnik kimlik, "belirli bir topluluğun üyelerinin kendilerini, diğer topluluk üyelerinden ayırt eden, farklılaştıran bir aidiyet duygusudur. Bu duygu, topluluk üyelerinin kendilerini belirli bir 'biz'in mensupları olarak, onlardan farklılıklarını vurgulayarak kendi içlerinde birleştirmektedir" (Bilgin, 1999:65). Bu bağlamda, "toplumsal ve tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirilecek olan bireyin, topluluk veya grup normlarına dayalı olarak geliştirdiği kolektif kimlik algısı, etnisite ve etnik kimlik yaratımı sürecinde etkilidir" (Yanık, 2013:230).

Bir başka perspektiften kültürel kimlik; ortak bir kültürü paylaşan bireylerin kimliğidir. "Oluşumu için tarih, din, dil gibi olgular rol alırken yaşanan ortak acılar, sevinçler kültürel kimliği yoğurmakta ve geliştirmektedir" (Yıldız vd. 2002:29). "Kültürel kimlik, kullandığımız dil, inancımız, örf ve adetlerimiz, milliyetimiz ve de hangi medeniyet dairesinde bulunduğumuzla ilgili çok unsurlu bir olgudur" (Bayraktar,2013:223). Kültürel kimlik, toplumların duygularına gönderme yaparak onların karakteristik özelliklerini de vurgular. Kültürel kimliğin belirli unsurlar ve kavramlar etrafında algılandığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda kültürel kimlik, dil, din, inanç, norm, anlatı gibi yaşam tarzlarına ithaf eden unsurlar etrafında sınıflandırılmaktadır.

2.4.3. Kimlik, Göçmen ve Aidiyet İlişkisi

En genel anlamda "kimlik, kolektif aidiyetlerden, katıldıklarımız, arzularımız, hayallerimiz, kendimizi tasavvur etme, yaşama, ilişki kurma, tanınma biçimimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren niteliklerin toplamı" şeklinde tanımlanmaktadır (Bostancı,1998:39).

Bu kapsamda, kimliği bireyin özellikleri, kişinin tercihleri ya da istekleri kapsamında temellendirir. Kısaca, birey kimlikleri vasıtasıyla toplumsal çevreye uyum sağlamaktadır. Toplumsal çevrede "bireylerin karşılıklı etkileşimlerinin oluşturduğu kimlik, süreklilik gösteren bir biçimlenme sürecidir" (Subaşı, 2005:300). Dolayısıyla kimlik "hem

insanın kendinin nasıl gördüğü hem toplum tarafından nasıl gördürüldüğü hem de sahip olduğu sıfatları kendi içinde yoğurup nasıl dışa vurduğunu kapsar” (Doğan, 2009:9).

Kimlik kavramında önemli olan diğer kavramların aidiyet ve mensubiyet olduğunu belirtebiliriz. Birey kendisinin kim ve ne olduğunu tanımlamaya çalışırken bu kavramlar ve duyguları ekseninde hareket etmektedir. Göka’ nın (2006:310) eserinde belirttiği gibi “aidiyet ve mensubiyet kavramlarından arınmış bir kimlik söz konusu olamaz”.

“Aidiyet, bir bütünün parçası olmayı ifade ederken; mensubiyet, intisap, katılmaktan geldiği için bireysel iradeyi içermektedir”(Kılıçbay, 2003:163). Belirtmek gerekirse, alında kimlik birden fazla aidiyetten oluşmaktadır. Kişinin kendini ait olarak gördüğü gruplarda ya da ilişkilerde bu kavram önemlidir. Çünkü birey kendini bu kavramlarla ortaya koymaktadır.

Aidiyet bağlamı çerçevesinde gelişen kimliklerden biri olan kolektif kimlikte grup ve topluluklar ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda kolektif kimlik tanımına tekrar değinmemiz gerekmektedir.

“Bir grup aidiyeti temelinde oluşan kolektif kimlikler, beraberinde bağlanmayı ve bütünleşmeyi getirir. Sosyal ilişkilerin devamlılığın sağlanmasında kimlik, bu anlamda insanları bir arada tutan bir sosyal bağ ve çimento özelliği gösteren bir nitelik taşır” (Karaduman, 2010:2887). Bireysel kimlikler daha çok durumu tanımladıkları için durumsaldır, kolektif kimlikler ise daha çok, kişilerin hislerini değil, bütünleştiriciliği ve ortak bağı niteleyerek diğer gruplardan farklılıkları ortaya korumaya çalışan kapsayıcı kimliktir. Kolektif kimlik oluşumunda gruplar arası ilişkiler ve örgütlenme önemli olup bu durum kimliklerde fazlalığa (birden fazla kimlikliliğe) yol açmaktadır. Ortak bir tarihe ve geçmişe sahip olmak yani kolektif bellek vurgu yapılan diğer bir kavramdır. Çünkü “kolektif kimlik birtakım semboller, anılar, sanat eserleri, töreler, alışkanlıklar, değerler, inançlar ve ilgilerle yüklü bir gelenekten, geçmişin mirasından, bir başka deyişle kolektif bellekten hareketle inşa edilir. İçinde yaşanılan toplum, kültürel ve ekonomik ilişkilerle geçmişin konjonktürünü ortaya çıkarır” (Bilgin, 1994:53). Bu bağlamda topluluğun ya da grubun kimliğini tanımlayabilmesine dair geçmişini bilmesi ve bunun hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Aidiyet ve kimlik, öteki ile anlam kazanan kavramlardır. Kimlik kapsayan olduğu kadar dışlamanın/dışlayanın da bir ürünüdür. Kimlik inşa sürecinde kendinden farklı olanı

ötekileştirirken, kendisiyle benzer olanları kabul edip kimlik edinme gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte birey aslında kimliğini kurgularken ötekinin de kimliğini tanımlamaktadır. Bu durum için Hall' a (1998:41) göre; “öteki ve biz ilişkisi, birbirini tamamlayan bir ilişkidir”. “Öteki”ni dışlarken, “biz”i, “biz”i oluştururken de “ötekini” biçimlendiririz” açıklamasını yapmıştır.

Aslında bu sayede, “biz” kendimizin nerede olduğunu, ne olduğumuzu da öğrenmiş olup diğerlerini de bu duruma göre konumlandırırız. Bu bakımdan kimlik diğerleriyle kurmuş olduğumuz ilişkilerle devamlılığını sağlar. “Bu yönüyle öteki, varlığıyla potansiyel bir tehdit ve çatışma kaynağı olarak kolektif kimliğin kendini keşfetmesini sağlar” (Bostancı, 1999:38).

Kapsamı özetlemek gerekirse, kimliğin bir aidiyet sorunu olduğu belirtilebilir. Bu süreçte bireyin içinde olduğu toplumla belirlenir. Aydın'a (1999:15) göre, “Toplumsallaşan insanın diğer insanlarla bağını kuran, işte onlarla paylaştığı bu kültür olmaktadır ve bu birliktelik algısı aynı kültürü paylaşan insanlar arasındaki uyum kimlik dediğimiz bir tutumun unsuru ile sağlanmaktadır”.

“Aidiyet ve kimlik bir süreç içerisinde hareketli bireylerin pratikleri ve katıldıkları aktivitelerde ortaya çıkmakta ve sürdürülmektedir. Bu pratik ve edimler dinsel, politik ve sosyal temellidir. Benliğin ve sosyal çevrenin karmaşık etkileşimiyle hareketlilik içerisinde yer alan göçmen kökenlilerin eylemleri şekillenmekte ve kimlikleri oluşturmaktadır” (Yazgan, 2016:287). Küreselleşen dünyada çokkültürlülük, tartışmaları ekseninde farklı kimlikler de ortaya çıkmaktadır. Bauman'ın (2005:188) söylemine göre, “çılıncı kimlik arayışı, küreselleşme öncesi zamanların henüz tam olarak sökülüp atılmayan, ama küreselleşme ilerledikçe yok olmaya mahkûm bir kalıntı değildir; tam aksine, küreselleşme ve bireyleşmenin birlikte yarattıkları baskı ve gerilimlerin yan etkisi ve yan ürünüdür”.

Küreselleşme, göç olgusu ve kimlik beraber ele alındığında; bireylerin kimlikleri farklı kavramlar üzerinden tanımlanmaktadır. Hareket halinde olan bireylerin yer değiştirmesi neticesinde kültürel etkileşimin de artmasıyla çok kültürlü toplumların ve hibrit kimliklerin ortaya çıktığı söylenebilir.

“Etimolojik olarak “hibrit” kelimesi incelendiğinde ise; Cambridge Sözlüğe göre, “iki ya da daha fazla farklı şeyin bir araya gelerek oluşturduğu şeydir” tanımına ulaşmaktayız. Sosyolojik perspektiften “hibrit” kelimesi incelendiğinde ise; postmodernite

ile birlikte ortaya çıkmış bir kavram olduğu görülmektedir. Çağırkan (2016: 618) bu kavrama dair, “Göçmen bireyler gittiği farklı bir toplumda, sosyal süreçler sonucunda yeni kimliğini oluşturur. Bu yeni kimliği bireyin var olan veya sosyal süreçler sonucunda edindiği tüm kimliklerden farklı aynı zamanda bu kimliklerin hepsini kapsayan yeni bir kimlik olabilir ve bu kimlik hibrit kimlik olarak adlandırılır” şeklinde tanımlama yapmaktadır.

“Günümüzde bireylerin kendilerini her bakımdan dini ve etnik farklılar üzerinden de ve kendini farklı gördüğü tüm etkenler kapsamında açıklayabilir. Bu bağlamda hibrit kimlik bu dinamik sürecin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır” (Martin, 1995).

Diğer sosyal kimlik tanımlamalarına dair; çifte bilinç, tireli ya da melez kimlikler kavramlarından bahsedilebilir. Çifte bilinç kavramı, Du Bois’in çalışmasında yer alan sosyolojik bir tespittir. Du Bois, bu kavramıyla göç, göçmenlik ve kimlik olgusunda kavramların geliştirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu ikili kimlik algısının analizi, çok-kültürlü, melez ya da tireli kimlikler, iki kültür arasında şekillenen kimlikler gibi kavramsallaştırmalar üzerinden yapılmaya çalışılmaktadır.

“Tek Bilinç, çoğunlukla birinci kuşak göçmen neslin sahip olduğu kimlik bilincine gönderme yapmaktadır. Çifte Bilinç, anavatandan getirilen kültürel kod ile yaşanan ülkedeki yerleşik kültürel kod arasında kalmış kimlik bilincine gönderme yapmaktadır. Kimlik ve aidiyet olarak, çok-kültürlü, tireli ya da melez kimlikler olarak ifade edilen ‘çifte bilince’ sahiptirler. Tekrar tek bilinç ise, yaşanan ülkenin kültürel kodunun hâkim olduğu ya da tamamen onun tarafından şekillendirilen kimlik bilincini ifade etmektedir” (Coştu, 2016:536).

Çifte bilince sahip, melez ya da tireli kimlikler olarak adlandırılan göçmen bireylerde her iki yere de aitlik ve yakınlık hissedildiği ifade edilebilir. Bireyler çoklu aidiyetler ve kimlikler geliştirebilir. Diğer dikkati çeken bir nokta ise; tek bilince sahip bireylerde, dilsel, dinsel, köken olarak ülkelerinden getirdikleri aidiyetler devam etmektedir.

Coştu ’nun (2016:544) ifadesiyle, “bu grupta olan insanlar, daha çok marjinal ve izole topluluklar olarak kolektif olarak yaşadıklarından, toplumun geri kalan kısmıyla olan iletişim ve etkileşimleri çoğunlukla mesafeli ve sınırlı olmaktadır” biçiminde tanımlanmaktadır. Tekrar tek bilinçte ise, bireyler hâkim kökenlerinden, dillerinden kopabilmekte ve göçmen olarak tanımlanmakta kararsız kalınmaktadır. Mekân ve hareket

olgusu ile ilişkilendirilen kimlik kavramına dair yaklaşımlar, mekânsal önemin diğer boyutu olan melezlik kavramından bahsetmektedirler.

“Bu teoriler kimliğin dinamik yapısı, konumsal, melez ve güç ilişkileri içerisinde inşa edilmesi üzerinde durmaktadır. Bazı kuramcılar ise, kimliğin dinamik ve konumsal doğasını vurgulayan melezlik kavramını kullanmaktadırlar. Yazgan’ın (2016:287) söylemine göre, melezlik kavramı; karışmış ırkları tanımlamak için kullanılırken bu kuramcılar tarafından ise arada olma durumu, bir konum ya da konumlar arasında olma olarak arada olma kavramı anlamında kullanılmaktadır.”

Bu bağlamda, Balkan göçleri ile Türkiye’ye yerleşen bireylerin geldikleri ülkede göçle birlikte edindikleri kimlikler ve aidiyetler farklılaşmaktadır. Göçle gelen birey, bu farklılaşmayı ilk olarak kendi ve öteki diye adlandırdığı insanlarla, yerel halkla yaşarken, yaşadığımız çok kültürlü ve küreselleşmenin etkili olduğu toplumda ise, kendi kuşakları ve kuşaklararası bir düzlemde yaşamaktadır. Bunun farkı dil, din, gelenek görenek gibi kavramlarda görülebilir.

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Araştırmanın nicel verileri frekans dağılım tabloları şeklinde sunulmaktadır. Bazı değişkenler arasındaki ilişkiler ise çapraz tablolar verilerek sunulmaktadır. Beraberinde derinlemesine görüşme tekniği yoluyla elde edilen veriler de nicel verilerle birlikte değerlendirilmiştir.

3.1.1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri

Alan araştırmalarında örneklem grubunda yer alan katılımcıların sosyo-ekonomik ve sosyo-demografik özellikleri araştırmanın evrenine dair temel özelliklerini yansıtmaları bakımından önem arz etmektedir. Çalışmaya konu olan örneklem grubunun sosyo-demografik özellikleri karşılaştırma yapma bakımından önemli değişkenler olarak ifade edilirken aynı zamanda, betimleyici nitelik sergileyerek araştırma ve örneklem grubunun değişkenler ekseninde analizler yapılmasında önemli ve belirleyici olmaktadır.

Tablo 3.1. Cinsiyete Göre Dağılım

Cinsiyet	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Kadın	198	% 47,7
Erkek	217	% 52,3
Toplam	415	% 100,0

Bir araştırmada “cinsiyet değişkeni” araştırmaya katılanların temel demografik özelliklerini anlamak açısından önemli bir değişkendir. Bu bakımdan araştırmaya katılanların cinsiyet dağılımına bakıldığında Makedonya (415) göçmenleri olarak belirlenen evrenden amaçlı örnekleme tekniği yoluyla seçilen toplam 415 kişilik örneklem grubunun 198’si (%47,7) kadınlardan, 217’si (%52,3) ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır (Tablo 3.1).

Çalışmada, örneklem grubundaki cinsiyet dağılımının dengeli olması noktasında özen gösterilmiştir. Bu bağlamda, örneklem grubunda cinsiyete göre dengeli bir dağılım yapıldığı düşünülmektedir.

Tablo 3.2. Yaşa Göre Dağılım

Yaş	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
18-35	135	% 32,5
36-59	185	% 44,6
60 ve üstü	95	% 22,9
Toplam	415	% 100,0

Yaş değişkeni araştırmaya katılım sağlayanların demografik niteliklerini anlamak açısından önemli diğer bir değişkendir. Araştırmaya katılanların yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların %32,5'i 18-35 yaş arasında; %44,6'sı 36-59 yaş arasında; %22,9'u 60 yaş ve üzerindedir. Tablo 3.2 genel olarak değerlendirildiğinde, 18-35 yaş aralığı 3 kuşak, 36-59 yaş aralığı ikinci kuşak, 60 ve üstü yaş kategorisi ise ilk kuşak göçmenleri temsil etmektedir.

Tablo 3.3. Kuşaklara Göre Dağılım

Kuşak	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
1. kuşak	95	22,9
2. kuşak	156	37,6
3. kuşak	164	39,5
Toplam	415	100,0

Araştırma kapsamında örneklem grubunda yer alan katılımcıların kuşak ayırımını yapabilmeye dair bireylere, ailelerinde kaçıncı kuşak oldukları sorusu yneltişmiştir. Verilere göre, katılımcıların % 22,9'unun (95 kişi) birinci kuşak, % 37,6'sının (156 kişi) ikinci kuşak, % 39,5' inin (164 kişi) ncü kuşak olduğu görülmektedir (Tablo 3.3).

Tablo 3.4. Doğum Yerine Göre Dağılım

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Köy	84	20,2
Kasaba	2	0,5
Kent	45	10,8
Büyük Şehir	281	67,7
Toplam	412	99,3
Cevap vermeyen	3	0,7
Toplam	415	100,0

Çalışma kapsamında örnekleme alınan göçmen bireylerin doğum yerlerine ilişkin veriler şu şekildedir. Doğum yeri köy olanlar %20,2; kasaba olanlar %0,5; doğum yeri kent olanlar %10,8; büyük Şehir olanlar ise %67,7'dir (Tablo 3.4).

Tablo 3.5. Medeni Duruma Göre Dağılım

Medeni Durum	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Bekâr	55	13,3
Evli	299	72,0
Dul veya Boşanmış	12	2,9
Nişanlı	19	4,6
Eşi vefat etmiş	27	6,5
Toplam	412	99,3
Cevap vermeyen	3	0,7
Toplam	415	100,0

Örneklem grubunda yer alanların medeni durumlarına bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir. Örneklem alınan göçmen bireylerin %13,3'nün (55 kişinin) bekâr, %72,0'sinin (299 kişinin) evli, % 2,9'unun (12 kişinin) dul veya boşanmış olduğu, %4,6'sının (19 kişinin) nişanlı, % 6,5'inin (27 kişinin) eşinin vefat etmiş olduğu görülmektedir (Tablo 3.5).

Tablo 3.6. Mesleki Duruma Göre Dağılım

Meslek	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Öğrenci	27	6,5
İşçi	50	12,0
Memur	28	6,7
Küçük esnaf	25	6,0
Sanayici-tüccar	3	0,7
Emekli	110	26,5
Özel sektör çalışanı	78	18,8
İşsiz	2	0,5
Başka	2	0,5
Çalışmıyor	86	20,7
Toplam	411	99,0
Cevap vermeyen	4	1,0
Toplam	415	100,0

Araştırmaya katılan katılımcıların mesleki durumlarına dair veriler şekildedir: örnekleme yer alan bireylerin çoğunluğunun emekli olduğu görülürken, emekli olanların oranı %26,5'dir (110 kişi). Özel sektör çalışanı ise %18,8'dir (78 kişi); kendi mesleğini işçi olarak belirtenlerin oranı %12,0'dir. Memur olanların oranının %6,7 şeklinde olduğu görülürken, kendisinin kamu sektöründe çalıştığını belirtip memur olarak tanımlayanlar ile kendi işinin sahibi olarak tanıtan küçük esnaf grubundaki meslekler arasındaki oran birbirine yakındır. Küçük esnaf olan kişilerin oranı %6,0'dır. Örneklem grubunda yer alanların %20,7'sinin çalışmadığı bunlarının çoğunluğunun kadın katılımcılardan oluştuğu ifade edilebilirken, %6,5'nin öğrenci olduğu söylenebilir. İşsiz oranlarına bakıldığında bu

oranların düşük olduğu ifade edilebilir. %0,5'nin işsiz olduğu ve %0,5'nin aynı orandaki bireylerin kendini başka meslek grubuna dâhil ettiği söylenebilir (Tablo 3.6).

Bu durum göçmen bireylerin “çalışkan olma ve sürekli çalışma durumunda olma (aktif olma)” özellikleri ile paralel bir durum olarak tanımlanabilir. Araştırmada önemli olan örnekleme farklı meslek gruplarından olan kişilerin dâhil edilmesidir.

Tablo 3.7. Eğitim Durumuna Göre Dağılım

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
İlköğretim	144	34,7
Lise öğrencisi	14	3,4
Lise ve dengi okul mezunu	150	36,1
Üniversite	65	15,7
Okur-Yazar	38	9,2
Toplam	411	99,0
Cevap vermeyen	4	1,0
Toplam	415	100,0

Örnekleme grubunda yer alan göçmen bireylerin eğitim düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun yaklaşık olarak %74,2'nin ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip göçmen bireylerin ise, %15,7 (65 kişi) olduğu, %9,2' sinin (38 kişi) sadece okur-yazar durumunda olduğu görülmektedir (Tablo 3.7). Araştırma dâhilinde yer alan katılımcıların birbirinden farklı eğitim düzeylerine sahip olmalarına dikkat edilmiştir.

Tablo 3.8. Gelir Durumuna Göre Dağılım

Aylık Gelir	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
1603 TL ve altı	8	1,9
1604-2603 TL	99	23,9
2604-3603 TL	247	59,5
3604-4603 TL	57	13,7
Toplam	411	99,0
Cevap vermeyen	4	1,0
Toplam	415	100,0

Sosyolojik araştırmalarda önemli bir bağımsız değişken olan gelir düzeyi değişkenine ilişkin katılımcılara yöneltilen soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, katılımcıların %1,9'unun (8 kişi) kazancının 1603 TL ve altında, %23,9'unun (99 kişi) 1604-2603 TL arasında, %59,5 (247 kişi) 2604-3603 TL aralığında, %13,7'sinin (57 kişi) 3604- 4603 TL sahip gelirlerinin olduğu görülmektedir (Tablo 3.8).

Tablo 3.9. Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu Algısına Göre Dağılım

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Dar gelirli	1	0,2
Ortanın altı	31	7,5
Orta	316	76,1
Ortanın üstü	65	15,7
Toplam	413	99,5
Cevap vermeyen	2	0,5
Toplam	415	100,0

Araştırma grubunda yer alan göçmen katılımcılara “kendinizi sosyo-ekonomik gelir gruplarından hangisine dâhil edersiniz?” sorusuna verilen cevaplardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde şu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. %0,2 dar gelirli, %7,5 ortanın altı, %76,1 orta, %15,7 ortanın üstü. Tablo 3.9’da yer alan verilerden anlaşıldığı gibi araştırma grubunda yer alanların çoğunluğunun %76,1’nin (316 kişi) kendisini sosyo-ekonomik sınıf açısından orta düzeyde gördüğü dikkat çekmektedir (Tablo 3.9).

3.1.2. Göç ve Yerleşime İlişkin Özellikler

Tablo 3.10. Göç Edilen Yıl

Yıllar	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
1935-1945 arası	3	0,7
1946-1955 arası	230	55,4
1956 ve sonrası	154	37,1
Toplam	387	93,2
Cevap vermeyen	28	6,7
Toplam	415	100,0

Çalışma kapsamında; örneklem grubunda yer alan, göçmen bireylere ya da bireylerin ailelerine Türkiye’ye hangi yıllarda göç ettiklerine dair yöneltilen soruya ilişkin verilen cevaplar doğrultusunda elde edilen verilere bakıldığında; 1935-1945 tarihleri arası göç edenlerin oranının %0,7, 1946-1955 tarihleri arasında göç edenlerin yoğunlukta olduğu söylenebilir, bu tarihler arasında göç edenlerin oranının %55,4 olduğu, 1956 ve sonrasında göç edenlerin oranının %37,1 olduğu görülmektedir (Tablo 3.10).

Tablo 3.11. Göç Edilen Yerleşim Yeri Göre Dağılım

Göç Edilen Yer	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Boletin	24	5,8
Debre	33	8,0
Eski Yugoslavya	8	1,9
Gostivar	4	1,0
Jirovnisa	43	10,4
Kalkandelen	2	0,5
Makedonya	257	61,9
Tetova	5	1,2
Trebişte	14	3,4
Viduşe	21	5,1
Yançe	4	1,0
Toplam	415	100,0

Çalışma kapsamında örneklem grubunda yer alan göçmen bireylere ya da bireylerin ailelerine Makedonya'nın hangi köy/kasaba/beldesinden göç edildiğine dair yöneltilen sorulara ilişkin elde edilen verilere bakıldığında; Boletin' den göç edenlerin oranının %5,8, Debre'den göç edenlerin oranının %8,0, Eski Yugoslavya'dan göç edenlerin oranı %1,9, Gostivar'dan %1,0, Jirovnisa'dan göç edenlerin oranının %10,4 iken, Kalkandere'den göç edenlerin oranı %0,5, Tetova'dan göç edenlerin %1,2, Trebişte'den göç edenlerin oranı %3,4, Viduşe' den göç edenlerin oranının %5,1, Yançe'den göç edenlerin oranının %1,0 iken, göç edilen kaza/köy/beldenin neresi olduğunu bilmeyenlerin cevaplarını Makedonya olarak verdikleri ve bu oranında %61,9 şeklinde olduğu görülmektedir (Tablo 3.11).

Tablo 3.12. İkamet Edilen Semt

	Kişi sayısı (f)	Yüzde (%)
Tevfikiye	415	100,0

Örneklem grubunda yer alan göçmen bireylerin tamamı Manisa'nın Yunussemre ilçesi Tevfikiye mahallesinde ikame etmektedirler (Tablo 3.12).

Manisa göç alan bir şehirdir. Göçmen bireylerin oldukça fazla olduğunu belirtilirken farklı semtlerde de gruplaşmaların olduğu söylenebilir. Horozköy, Laleli, Akmescit, Kuşlubahçe, Malta, Lalapaşa gibi semtlerde de yaşayan Balkan göçmen grupları bulunmaktadır. Bu açıdan Balkan göçmen gruplarından biri olan Makedonya göçmenleri oldukça geniş bir grup olma özelliği taşıırken ilin çeşitli yerlerinde kümelenmektedirler. Ünal (2012:49) göre, “sosyal kümelenme, gelire, statüye ve dolayısıyla sınıfsal konuma göre ve farklı etnik, dini, kültürel gruplar/kimlikler ve farklı yaşam tarzlarına dayalı olarak ortaya çıkarken; mekânsal kümelenme ise bu farklılaşmaların somut ifadesidir” biçiminde

tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, farklı etnik ve kültürel kimliklerinden dolayı belirli semtlere yerleşmeyi tercih etmektedirler.

Tablo 3.13. Türkiye’de Yaşama Süresi Dağılımı

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Doğma büyüme	323	77,8
20-30 yıl	1	0,2
40 yıl daha fazla	90	21,7
Toplam	414	99,8
Cevap Vermeyen	1	0,2
Toplam	415	100,0

Örneklem grubunda yer alan kişilerin yaşadıkları yerde ikamet etme süreleri incelendiğinde ortaya çıkan dağılım şu şekildedir: Doğma-büyüme orada ikamet eden %77,8, 20- 30 yıl arası ikamet eden %0,2, 40 yıl ve üzeri süredir ikamet edenlerin ise %21,7 oranında olduğu görülmektedir (Tablo 3.13).

Tablo 3.14. Oturulan Evin Mülkiyet Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Ev sahibi	403	97,1
Kiracı	11	2,7
Toplam	414	99,8
Cevap vermeyen	1	0,2
Toplam	415	100,0

Örneklem grubunda yer alanların ev sahipliği durumuna bakıldığında veriler şu şekildedir: Katılımcıların %97,1’i (403 kişi) ev sahibi, %2,7’si (11 kişi) ise kiracı durumundadır (Tablo 3.14).

Tablo 3.15. Oturulan Evin Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Daire	316	76,1
Lojman	1	0,2
Müstakil	88	21,2
Site içerisinde	1	0,2
Toplam	406	97,8
Cevap vermeyen	9	2,2
Toplam	415	100,0

Örneklem grubunda yer alan göçmen bireylerin ikamet ettikleri konutun türüne bakıldığında dağılım şu şekildedir: Katılımcıların %76,1’lik kısmının dairede oturduğu, %21,2’lik kısmının müstakil tip evde oturduğu, %0,2’lik dilimin lojman ve site içerisinde oturduğu görülmektedir (Tablo 3.15).

Sahada edinilen gözlemlere göre, özellikle aile büyükleriyle beraber oturan bireylerde yaşanan ev tipinin müstakil, bahçeli, iki katlı konutlardan oluştuğu görülmüştür. Burada diğer bir önemli nokta katılımcılar açısından birlik ve beraberlik kavramlarının ön plana çıkarılması ve kendilerini daha güvenli hissettiklerini dile getirmiş olmalarıdır.

3.2. Diğer Göçmenler ve Yerlilerle İlişkiler

3.2.1. Oturulan Bölgeyi Tercih Etme Durumu

Tablo 3.16. Senti Tercih Etmede Etkili Olan Faktör

	Kişi Sayı (f)	Yüzde (%)
Diğer göçmenlerle bir arada olmak için	56	8,5%
Ekonomik nedenler	19	2,9%
Akraba ve yakın çevrem burada	371	56,5%
Burada daha mutlu ve güvenli hissettiğim için	87	13,2%
Buraya çok alıştığım için	117	17,8%
Başka yerde kendimi yabancı hissettiğim için	2	0,3%
Diğer	5	0,8%
Toplam	657	100,0%

Makedonyalı göçmenlerin oturdukları bölgeyi/senti tercih etmesinde etkili olan en önemli faktörün “akraba ve yakın çevrenin burada olması” gösterilmiştir. İkinci sırada ise bölgede yaşamaya yönelik gelişen ‘alışkanlık’ gösterilmektedir. Önemli görülen üçüncü seçenek ise ‘burada daha mutlu ve güvenli hissedilmesi’ gelmektedir. Daha sonra sırasıyla, ‘diğer göçmenlerle bir arada olmak için’ ve ‘ekonomik nedenler’ gelmektedir (Tablo 3.16).

Buna göre göçmen bireylerin birlik, beraberlik ve akrabalık bağlarının önemli olmasından dolayı bir arada aynı bölgede kümelenmeler halinde yaşamayı tercih ettikleri söylenebilir. Göç ile gelen bireyler kentin farklı bölgelerinde toplanarak aralarındaki birlik ve beraberlik duygusu ile hayatta kalabilme mücadelesi vermektedir. Bu bağlamda belirli bölgelere yerleşen bireylerde “mekân” kavramı var olma mücadelesi verdikleri aynı zamanda “toplumsal” da bir süreçtir. Göçmen bireylerin geldikleri mekânlarda diğerleriyle ilişkiler kurarak göçmen kimliklerini de açığa çıkarmaktadırlar. Bu çerçevede Işık’ın (1994:28) eserinde belirttiği üzere, “mekân, kimlikler arasındaki farklılıkların oluşmasında, görünürlüğünde ve gizlenmesinde rol oynayacağı gibi, açığa çıkarıcı bir rol de oynayabilir, dolayısıyla bu süreç toplumsal ve mekânsaldır”. Göçmen birey kimliğini mekân ile ilişkilendirirken kendilerini kültürel kimlikleri ve grup aidiyetleri ile tanımlamaktadırlar. Belirli mekânlarda yaşayan Göçmen bireyler grup aidiyeti ve kültürel kimlikleriyle diğerleri

ile olan ilişkilerini, benzerliklerini ve farklılıklarını da tanımlamaktadırlar. Bu kapsamda Göregenli'nin (2014:102) belirttiği üzere, “kimlikler, insanların nerede olmayı istediklerini ve diğerlerinin nerede olmasına ilişkin isteklerini etkilemektedir ve bu anlamda, çoğu sosyal kimlik yapısının, mekânsal bir boyutu bulunmaktadır” biçimindedir.

3.2.2. Başka Bölgede Yaşama Düşüncesi

Tablo 3.17. Başka Bölgede Yaşama İsteği Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Evet	16	3,9
Hayır	392	94,5
Kararsızım	4	1,0
Toplam	412	99,3
Cevap vermeyen	3	0,7
Toplam	415	100,0

Örneklem grubunda yer alan bireylere “imkânınız olsa oturduğunuz bölge dışında bir yerde oturmayı düşünüp düşünmeme” durumu sorulduğunda, göçmen katılımcıların çoğunluğundan (%94,5) başka bir yerde oturmayı düşünmediklerine dair cevap alınmıştır (Tablo 3.17).

3.2.3. Evlilik Tercihleri

Tablo 3.18. Evli İseniz Eşiniz Göçmen mi?

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Aynı göçmen grubundan	307	74,0
Göçmen ama farklı göçmen grubundan	8	1,9
Göçmen değil	22	5,3
Toplam	337	81,2
Cevapsız	78	18,8
Toplam	415	100,0

Verilere göre, göçmen bireylerin genellikle kendi grubundaki göçmen bireylerle evlilik yapmayı tercih ettikleri söylenebilir. Kendi grubu içindeki göçmen bireylerle gerçekleştirdikleri evlilikler akraba evliliği değildir. Etnik ve kültürel farklılıklardan dolayı ya kendi göçmen grubundan biriyle evlenmeyi tercih etmekte ya da farklı göçmen grubundan biriyle evlenmektedirler. Kendi gruplarından yapılan evliliklerin bir diğer önemli noktası ise yabancılarla ya da yerli halka yapılan evliliklerde asimile olduklarını belirtilerek gelenek ve göreneklerinin yok olduğunu ve bir sonraki kuşaklara aktaramadıklarını beyan etmeleridir (Tablo 3.18).

Tablo 3.19. Eş Tercih Durumları

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Evet	95	22,9
Hayır	26	6,3
Toplam	121	29,2
Cevapsız	294	70,8
Toplam	415	100,0

Evli olmayan katılımcılara yöneltilen “evleneceğiniz bireyin göçmen olmasını ister misiniz?” sorusuna verilen yanıtlardan anlaşılmaktadır ki göçmen bireylerin önemli bir kısmı evleneceği kişinin kendi grubundan olmasını arzu etmektedir.

Tablo 3.20. Göçmen Grupları ile Olan Evlilik Tercih Durumu

	Frekans (f)	Yüzde (%)
Aynı göçmen grubundan olması	87	21,0
Farklı göçmen grubundan olabilir	8	1,9
Göçmen olup olmaması önemli değil	10	2,4
Göçmen olmasını istemezdim	2	0,5
Yerli halktan olabilir	11	2,7
Total	118	28,4
Cevap vermeyen	297	71,6
Toplam	415	100,0

Bir önceki soruda göçmen bireyle evlenmek istediğini beyan eden katılımcılara, evlenecekleri göçmen bireyin hangi göçmen grubundan olmasını isterdiniz şeklinde yöneltilen ikinci soruya da katılımcıların önemli bir kısmının “aynı göçmen grubundan olması” yanıtını verdikleri görülmektedir. Sunulan veriler kapsamında genel anlamda, göçmen bireylerin aslında kendi grupları dışında çok fazla evlilik gerçekleştirmek istemedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3.21. Çocuklarının Evliliği Konusundaki Tercihleri

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Aynı göçmen grubundan olan biriyle evlenmesini tercih ederim	304	47,3%
Farklı göçmen grubundan olan biriyle olabilir	18	2,8%
Çifte vatandaşlığa sahip göçmen biriyle olabilir	5	0,8%
Göçmen olmayan biriyle olabilir	1	0,2%
Yerli halktan biriyle olabilir	17	2,6%
Göçmen olup olmamasının önemi yok	28	4,4%
Çocuğumun kendi tercihi önemlidir	268	41,7%
Fikrim yok	2	0,3%
Toplam	643	100,0%

Göçmen bireylerin yerli halkla geliştikleri ilişkilerde önemli olarak tanımlanabilecek olan konu evlilik tercihleridir. Göçmen bireyler ev sahibi olan bireyler ile yapılan evliliklerde kültürel anlamla farklılaşma olduğunu ifade ederken asimile olduklarını dile

getirmektedirler. Bu bağlamda çocuklarının kendi tercihlerinin önemli olduğunu dile getirirler de yine de kendi göçmen gruplarından olan evliliklere daha sıcak bakmaktadırlar. Buna göre Makedonya göçmenleri arasında yapılan saha araştırmasından elde edilen verilere göre örneklem grubunun büyük çoğunluğunun “aynı göçmen grubundan olan biriyle evlenmesini tercih ederim” cevabını verdikleri tespit edilmiştir. Sahada, katılımcıların bu düşüncelerinde özellikle etnik, kültürel farklılıklarının devam etmesine yönelik arzularının rol oynadığına dair izlenimler edinilmiştir.

3.2.4. Yerli Halkın Bakışları

Tablo 3.22. Ayrı Görülen Noktalar

	Kişi sayısı (f)	Yüzde (%)
Çalışkanlık ve ekonomik durum	220	32,1%
Dinsel farklılıklar	40	5,8%
Eğitim	5	,7%
Kültürel farklılıklar	197	28,7%
Etnik farklılıklar	2	,3%
Belirli ayrımlar yok	6	,9%
Fiziksel özellikler	17	2,5%
Ahlak	21	3,1%
Diğer	12	1,7%
Çalışkanlık, Kültürel farklılık, Fiziksel özellikler	166	24,2%
Total	686	100,0%

Araştırma kapsamında örneklem grubunda yer alan göçmen bireylere “yerli halkın sizleri kendinden ayrı gördükleri noktalar nelerdir?” sorusunu yanıtlamaları istenmiştir. Verilere göre, göçmenlerin yerliler tarafından en çok ‘çalışkanlık ve ekonomik durum’ bakımından farklı görüldüklerine dair kanaatin baskın olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla ‘kültürel farklılıklar’, ‘çalışkanlık ve ekonomik durum,’ ‘kültürel farklılıklar ve fiziksel özellikler’ gelmektedir(Tablo 3.22).

3.3. Formel İlişki Ağları

Göçmen bireylerin çevreyle olan ilişkilerinde formel ilişki ağları bir diğer önemli görülen noktadır. Göçmen derneğine üye olma, yapılan faaliyetlerine katılma dayanışma göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.3.1. Dernek Üyeliği Durumu

Tablo 3.23. Göçmen Derneklerine Üye Olup Olmama Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Evet, aktif üyeyim	184	44,3
Hayır değilim, olmakta istemiyorum	140	33,7
Hayır değilim, ama olmak isterim	60	14,5
Hayır, üyeydim ayrıldım	10	2,4
Toplam	394	94,9
Cevap vermeyen	21	5,1
Toplam	415	100,0

Örnekleme grubundan elde edilen veriler doğrultusunda Manisa ilinde bulunan göçmen derneklerine üye olanların sayısı şu şekilde görülmektedir. Katılımcıların %44,3'ü aktif üye, %14,5'ü üye değil ama olmak istemekte, %33,7'si üye değil ve %2,4'i üyelikten ayrılmıştır.

Cumhuriyet öncesi ve sonrası Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçler, göçmen bireylerin gelinen yerde belirli bölgelere yerleşmeleriyle aralarında bir örgütlenme ve dayanışma bilinci ve birlikteliği oluştururken, Toumarkin'e (2001:433) göre, "göçmen dernekleri de hemşehri dernekleri gibi "aynı bölge insanının dernekleşme ile kendisini dışavurumundan" ibarettir. Farklı kültüre sahip mekâna gelen göçmen bireylerde yeni mekâna uyum sağlamada derneklerin bireyleri bir arada tuttuğu ifade edilirken, göçmenlerin milli kimliklerini koruma bilinciyle derneklere üye olunduğu ifade edilebilir.

3.3.2. Üyesi Olunan Dernekler

Göçmen dernekleri kuruluş amaçları doğrultusunda, kültürü yaşatma, aktarma birlik, beraberlik ve dayanışmayı sağlamaya yönelik derneklerdir. Göçmen bireylerde ortak bir geçmiş, ortak amaçlar, sosyal değerler toplumsal birlikteliği ve bütünlüğü sağlamada önemli görülen temel unsurlardır. Artan göçlerle göçmen bireylerde toplumsal bütünlüğü ve kolektif kimliklerini korumak ve bir arada olma için dernekleşmeye götürmüştür. Bu sebep dolayısıyla "göçmen dayanışma ağlarının kurulması da Türkiye'de yaşanan iç göçlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan hemşehri dayanışma örüntülerinin ortaya çıkması gibi, 1980'lerden sonraki kentleşme sürecinde hızlanmıştır" (Adıgüzel, 2013:200-203). Kentleşme süreciyle yeni mekânlarda hayata tutunmaya çalışan bireyler dernekler aracılığıyla yeni mekâna ve hayata uyum sağlamışlardır.

Kurulan göçmen derneklerinin daha çok göçmen bireylerin dostluk, akrabalık ve sosyal hayatı düzenlemeye yönelik dernekler olduğu ifade edilirken üzerinde vurgu yapılan nokta gelecek kuşaktaki nesillere kültürü aktarmak olduğu ifade edilmektedir.

3.3.3. Dernek/lerin Sağladığı İmkânlar

Tablo 3.24. Göçmen Derneklerinin Sağladığı İmkânlar

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Derneği bizi bir arada tutan, kuşaklararası kültür aktarımını ve devamlılığını sağlayan kurum olarak görüyorum.	247	59,5
Derneği yararlı bulmuyor ve işe yaramadığını düşünüyorum.	8	1,9
Fikrim yok.	2	0,5
Toplam	257	61,9
Cevap vermeyen	158	38,1
Toplam	415	100,0

Göçmen bireyler gelinen coğrafi mekanda barınacakları ev, iş, yardımlaşma, ve akrabalık hatta bürokratik işlemleri hemşeriliğe dayalı enformel ilişki ağları ile devam ettirmektedirler. Birlik ve beraberliğin devam ettirilmesi bağlamında hemşeri ilişkileri formel ağlar olan dernek ve vakıflar üzerinden örgütlenmektedirler. Dernek ve vakıflar kuşakları biraya getiren özellikle kültür aktarımı ve devamlılığı sağlayan formel yapılardır. Göçmen bireyleri bir arada tutan araç olarak da görülen derneklere, aileden en az bir ferdin derneğe üye olduğunu ifade edebiliriz.

Araştırma kapsamında, göçmen katılımcılara “Dernek/lerinin sağladığı imkanlar ile ilgili önemli ve etkili olan seçeneği” işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen verilere göre, katılımcıların çoğunluğu (%59,5) dernekleri ‘grubu bir arada tutan, kuşaklararası kültür aktarımını ve devamlılığını sağlayan kurum olarak’ görmektedir.

Araştırmanın nitel verileri kapsamında da katılımcıların derneklerle ilgili bazı söylemleri dikkat çekmiştir.

“...en önemlisi bizim önem verdiğimiz birlik beraberli, hastalık sağlık hatır gönül ve saygı sevgi kavramlarını bir sonraki nesillere aktarmaya çalışıyoruz. Bende aktif yer alıyorum...” (G. 5, K- 47).

“...Biz burada kültürümüzü yosatmayı hedefliyoruz. Örneğin dili konuşmayı devam ettirmeyi amaçlarız. Gelenek görenekleri ve milli bayramları yaşatmayı yardımı dayanışmayı sağlamak hedeflenir. Maddi manevi olarak yardım duygusu aşılır. Örneğin

ilk kuşak neneler dili bilir. Anne ve babalar da bilir biz o kadar iyi bilmiyoruz fakat konuşmayı sürdürmek isteriz...” (G. 2, E-35).

“...halk oyunları çalışması yaptırıyordum (ücretli olarak çalışıyordum, iş imkanı sağladılar) dernek bizim ve kuşaklar açısından devamlılık tanıtım sağlamakta. Bu şekilde bir sonraki kuşakları biliyoruz, akrabalık kavramı değerleri yok olmuyor...” (G.1, K-24).

Söylemlere göre, göçmenlerin iletişim kurmasında ve kültürün aktarımında dernekler önemli işleve sahiptir. Bireylerin kişisel çıkarlarının yanı sıra asıl vurgulanan derneklerin grubun kültürel kimliğine dair dayanışma biçimlerine ve iletişime katkı sunmasıdır. “Hemşerilerin bir araya gelip tanışmalarını iletişim kurmalarını sağlamak için dernek adı altında ortaya çıkan kuruluşlar, ekonomik ve kültürel anlamda önemli ilişki ve işbirliği odakları oluştururlar” (Çelik, 2003:235-247).

Öte yandan derneklere üye olma gerekçeleri arasında “hemşehrilerin birlik ve dayanışmasını sağlaması, gelenek ve görenekleri yaşatması, iş bulmada yardımcı olması” gibi fonksiyonlarına da işaret edilmiştir. Buna göre hemşehri derneklerine yönelimde ‘kişisel çıkar ve amaçların’ yanı sıra, ‘topluluğun kültürel kimliğine’ yönelik taleplerin olması da önem taşımaktadır.

Derneklerin bir diğer önemli işlevinin ise akrabalık, aile ilişkileri, hemşehrilik ilişkileri gibi konularda sosyal ağlar üzerinden aracı kurum vazifesi olarak bireylere iş bulmada yardımcı olup etkili olmasıdır. Bununla ilgili, “göçmenler bu sosyal ağların desteği ile çalışacak bir iş, barınacak bir mekân, kültürel değerlerini yaşatacak bir ortam bulma gibi kültürleşme süreçleri en az stresle atlatabilmektedir” (Adıgüzel, 2011:49).

Genel anlamda dernekler göçmenleri bir arada tutma, aralarındaki dayanışma ağlarını geliştirme, kültürü yaşatma ve diğer kuşaklara aktarma açısından önemli bir araç olarak görülürken, iş bulma konusunda aracı bir kurum olması bakımından da önemli görülen ilişki ağlarının yapılandırılmış örgütlenmesi olarak gördükleri ifade edilebilir.

3.4. Makedonya Göçmenlerinde Çoklu Kimlikler

3.4.1. Vatan Algısı

Vatan kavramı bireyin orada bulunmasa da somut ve soyut anlamda kişinin kendisini orada hissettiren farklı noktalara vurgular yapan kavram olmakla beraber salt bir toprak

parçası ile sınırlanmamaktadır. Ziya Gökalp'e (1973) göre vatan "milletin maneviyatı ve mukaddesatı, hatıraları ve idealleri, milli kültürle kaynaşmış, geçmişi ve geleceği birleşmiş bir coğrafyadır". Şarşembiyeva'ya (2015:175-185) göre, "vatanseverlik algısı köken, dil, inanç boyutunda değil, birbirini anlayan, ortak tarihine tüm gerçekliği ve eleştirisi ile sahip çıkan insanların birlikteliğidir. Vatanseverlik, bireylerin aidiyetlerine ve gruplarına olan bağlılıklarına da gönderme yapmaktadır" biçimde ifade etmektedir.

Ortak bir kimliğin, kültürün, geçmişin dayandığı ana dayanak noktası, bireylerin kolektif bir vatan algısına sahip olmasıdır. Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göçlerde pek çok araştırmada ifade edildiği gibi anavatana yapılan göçler olarak adlandırılmaktadır. Buna ilişkin Çavuşoğlu'na (2006:107) göre, "Balkanlar'dan Türkiye'ye göçler "vatana dönüş" (repatriation) hareketidir." Dolayısıyla, bireylerin Türkiye'yi tercih etmesi konusunda, Türk olmak ve Türk kültüründen olmak Müslüman olmak gibi sebepler sayılırken anavatana dönüş ekinde ifadeler de kullanılmaktadır. Bu bağlamda Çavuşoğlu'nun (2006:110) çalışmasında belirttiği üzere, "göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmelerindeki sebep, kendilerini Türk ve/veya Müslüman, Türkiye'yi anavatan veya Müslüman ülke olarak görmeleridir".

Ayrıca, Osmanlı döneminde Türkiye'ye yapılan göçler dikkate alınarak, akrabaları bulma ve akrabaların yanına gelme de Türkiye'ye göç tercihleri arasındadır. Bu anlamda, vatan kavramının göçmen bireyle ilişkilendirilen soyut bir mesele olduğu ifade edilebilir. Bu çerçevede çalışma grubunda yer alan göçmen katılımcılara vatan kelimesi ne ifade etmektedir? sorusu yöneltilmiştir.

Tablo 3.25. Vatan Kelimesine Dair Algı

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Ekmeğimi kazandığım yer	149	20,2%
Vatandaşı olduğum yer	102	13,9%
Doğup büyüdüğüm yer	235	31,9%
Kültürüne bağlı olduğum yer	168	22,8%
Diğer	5	0,7%
Hepsi	77	10,5%
Toplam	736	100,0%

Verilere göre, katılımcıların %31,9'u 'doğup büyüdüğüm yeri', %22,8'i 'kültürüne bağlı olduğu yeri', %20,2'si 'ekmeğimi kazandığım yeri', %13,9'u 'vatandaşı olduğu yeri' vatan olarak görmektedir. Arık (1969) vatani "bir milletin üzerinde yaşadığı, kültürünü

oluşturduğu ve kendisine yüksek manevi duygularla bağlılık duyduğu yer” şeklinde tanımlamaktadır.

Tablo 3.26. Vatan Kavramını Çağrıştıran Ülke Dağılımı

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Türkiye	229	55,2
Her ikisi	184	44,3
Hiç biri	2	0,5
Toplam	415	100,0

Katılımcıların %54,5 “Türkiye” olarak belirtilirken, “Makedonya” yanıtını verenlerin oranının %0,2 olduğu, “Her ikisi” yanıtını verenlerin oranının ise, % 44,3 olduğu söylenebilir.

“Bir bireyin birden çok ülkeyi vatan olarak değerlendirmesi göçmenlere özgü bir algıdır. Sabit olan ve ulusal sınırları zorlayan bir hareketlilik içerisinde olmayan bireylerde çoklu vatan algısını görmek söz konusu değildir” (Göker, 2015:287).

Bu açıdan bakıldığında bireylerde vatan olarak iki ülkeye dair algısının oluştuğu ifade edilebilir. Cevabı her ikisi yanıtını veren katılımcılara ise bu algının derecelendirilmesini ortaya çıkabilmek adına ikinci bir soru yöneltilmiştir. Yöneltilen ikinci soruya dair verilerde katılımcılardan elde edilen veriler Tablo 3.22 –A da sunulmaktadır.

“Milleti geçmişin anılarıyla besleyen, maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayan coğrafi mekân, salt fiziksel olarak bir coğrafyayı değil beraberinde bireylerde aidiyet kavramını da oluşturmaktadır” (Öner, 2008). Göçle gelen bireylerde milli kimlik oluşumunda dikkat çeken unsurlardan biri bireyin gelmiş olduğu ülke ve ülkeye olan aidiyet hissidir. Bu açıdan bireylerde millî kimliğin oluşması için belirli unsurların olması gerekmektedir. Buna ilişkin “Milli kimliğin; toprak, vatan, yasal eşitlik ve ortak fikir/kültür/hissiyat gibi dört temel unsuru bulunmaktadır” (Smith, 2010:25-27). Özellikle göçmen bireylerde rahat, özgür ve huzurlu yaşanılan yer olarak tanımlanırken aynı zamanda kendilerini ait hissettikleri yer olarak şeklinde de belirtirler. Bu açıdan bireylerde vatan çağrıştıran ülke; “Bir ulusun üzerinde özgür ve bağımsız olarak yaşadığı, sınırları belirli yurt” (Kaçmaz, 2012). “Milli kimlik tarihsel arka plan ve vatan toprağı üzerinde inşa edilen ortak dilden hareketle inanç ve toplumsal hafıza ekseninde kendisine zemin bulmaktadır. Milli kimliğin tarihsel arka planının sağlam ve köklü olması bireylerin kolektif kimlik sahibi olmasında önemli bir rol oynamaktadır” (Çalık, 2009:17).

Kolektif kimlikle ilişkilendirilen vatan algısı salt ülke ya da toprak parçası ile sınırlandırılmamalıdır. Kolektif kimlik bireylerin mensubiyet ve aidiyetleri ile ilişkilendirilirken vatan algısında bireylerin kendilerini oraya ait hissetme durumları söz konusudur. Bu bağlamda Bilgin'e (1999:59) göre, "kolektif kimlik belirli bir alanda sınırları belli bir kültürel topluluğun sahip olduğu kimlik olarak sınırlandırılabilir ya da genişletilebilir. Etnik kimlik, ulusal kimlik ve dini kimlik bu kategoride değerlendirilebilir" şeklinde vurgulama yapılmaktadır.

Vatan temasıyla ilgili olarak araştırmanın nitel verileri kuşaklar arası algısal farklılıkları açığa çıkarmıştır.

Birinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

"...İlk olarak Türkiye.2. Olarak Makedonya aklıma gelir ama öyle Türkiye gibi değil. Makedonya arka planda kalır..." (G.3, E- 61).

"...Her iki yerde, ülkede aklıma geliyor. İkisi de eşit düzeyde denebilir ama Türkiye daha ağır basıyor..." (G.7, K-66).

"...Ekmeğimi kazandığım yerde kültürümün olduğu yer. Bence ülke olarak her ikisi denebilir Birinci olarak Turkey ikinci olarak Makedonya..." (G.8, K- 61).

"Mensubiyet şuuruna sahip bir insan, hem geçmişteki insanlarla, hem de gelecek nesillerle bağ kurar" (Tural, 1988:63). Kurulan bu bağ toplumsal ilişkilerin ve toplumsal bütünleşmenin devam etmesine ve sağlamlığına yardımcı olabilir.

İkinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

"...Vatan denilince aklıma, hem Türkiye hem Makedonya geliyor ama ilk olarak Türkiye ve o daha ağır basıyor..." (G.10, E- 44).

"...Şuanda kültürüme bağlı olduğum yer. Burası yani, ilk ülke olarak Türkiye. Sonra Makedonya aklıma gelir..." (G.12, E- 39).

2 kuşak kadın birey

"...Her ikisi geliyor ama Türkiye daha ağır basıyor. Birinci Türkiye..." (G.14, K- 45).

Üçüncü kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Vatan benim ekmeği kazandığımız ve vatandaş olduğumuz yeri aklıma getirir. Tabi ki de Türkiye’yi çağrıştırır. Makedonya’yı da getirir ama bizim çok bir bağlantımız olmadığı için orası aklıma gelmiyor...” (G.25, K- 33).

“...Vatan benim için doğup büyüdüğüm para kazandığım yeri ifade eder. Yani Makedonya’yı çok çağrıştırmaz sadece gelenek kültür ve göç edilen yer olarak bilirim öyle aklıma gelir...” (G.24, K-30).

“...Benim için vatan karnını doyurduğu yer, parayı kazandığın yerdir. Türkiye’dir...” (G.22, E-30).

“...Vatan denilince aklıma gelen Türkiye çünkü biz arada dedemin anlattığına göre orada çok sıkıntı çekmişiz. Dışlanma, dini yaşayamama vs vs. Makedonya aklıma gelmiyor...” (G.18, E-32).

Kuşaklararası farklılar temelinde bakıldığında yaşlı kuşak göçmen bireylerde hem Makedonya hem Türkiye’ye yönelik vatan algısı baskın görünürken daha genç kuşaklara doğru gidildikçe vatan yönelik algının Türkiye ile sınırlanmaya başladığı görülmektedir.

3.4.2. Kimlik Tanımlamaları

Toplumsal kimlikler bireylerin gruplar arası ilişkileri ve aidiyet duygularıyla şekillenmektedir. Göçmen bireylerde kimliğin şekillenmesinde bireylerin gelmiş oldukları ülkeler de çerçevesinde oluşurken, din, dil ve ülke önemli sayılan kavramlardır. Buradan ifadeyle; Hortaçsu’ya (2007:275) göre, göçmenlerin yerleştikleri ülkedeki kimliklerini belirleyen çeşitli etmenler vardır. Bunlar arasında; göçmen veren ülke ile ev sahibi ülkenin tarihsel geçmişi, etnik benzerliği, göçmenlerin ve ev sahiplerinin din, etnik köken, sosyo-ekonomik konum gibi boyutların hangisine öncelik tanıdığı yer alır.

Tablo 3.27. Kendilerini Tanımlama Şekli

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Türk olarak	11	2,7
Göçmen/Muhacir	1	,2
Makedonya Göçmeni	10	2,4
T.C. vatandaşı	1	,2
Çifte vatandaş	3	,7
Cevap yok	1	,2
Türküm- Makedonya Göçmeniyim	348	83,9
T.C. Vatandaşım- Makedonya Göçmeniyim	37	8,9
Toplam	412	99,3
Cevap vermeyen	3	,7
Toplam	415	100,0

Katılımcılar arasında kendisini ‘Türküm ve Makedonya Göçmeniyim’ biçiminde tanımlayanların oranı %83,9’dur. Ayrıca, katılımcıların %8,9’u kendisini ‘T.C. Vatandaşı- Makedonya Göçmeni’ olarak tanımlamaktadır. Verilerden anlaşıldığı üzere Makedonya göçmenlerinin neredeyse tamamı kendilerini tanımlarken çifte bir kimlik formu kullanmaktadırlar. Bir taraftan Türk kimliği vurgulanırken diğer taraftan Makedonya göçmeni olma durumu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, göçmenler kendileri için iki bileşenli bir kimlik tanımlamasını uygun görmektedirler. Makedonya göçmeni olma ve Türklük ortak bir bilincin yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Durkheim (1895) eserinde, “ortak bilinç” kavramıyla, aynı deneyimlerin paylaşımına ve bu paylaşımın yarattığı etkileşimin farkında olunma durumuna vurgu yapmaktadır”.

Araştırmada, Makedonya göçmenlerinin kimlik temelli tanımlamaları kuşaklararası farklılıklar temelinde de incelenmiştir.

Tablo 3.28. Kuşaklar Temelinde Kimlik Tanımlamaları

	Kuşaklar			Toplam
	1	2	3	
Türk olarak	2	5	4	11
Göçmen/Muhacir	0	0	1	1
Makedonya Göçmeni	0	2	8	10
T.C. vatandaşı	0	0	1	1
Çifte vatandaş	0	2	1	3
Türküm- Makedonya Göçmeniyim	85	131	132	348
T.C. Vatandaşım- Makedonya Göçmeniyim	8	12	17	37
Toplam	95	153	164	412

Kuşaklararası farklılıklar temelinde bakıldığında da bütün yaş kategorilerinde bir taraftan Türk kimliği vurgulanırken diğer taraftan Makedonya göçmeni olma durumu

vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, birinci, ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin tümü kendileri için iki bileşenli bir kimlik tanımlamasını uygun görmektedirler.

Katılımcıların kuşaklararası göçmen kimliğine dair ilk kuşaklardan aktarılan söylemler, göç edilen yerdeki yaşantılar, karşılaşılan durumlar bir sonraki kuşaklarda da kimliklerinin şekillenmesinde etkili olurken ortak bir algıyı ve birlikte olmayı sağlamaktadır. Bu yönde, araştırmanın nitel verileri de kuşaklar temelinde göçmenlerin çoklu kimlik tanımlamasına dair göstergeler sunmaktadır:

Birinci kuşak katılımcıların söylemleri,

“...Öncelikle Türküm, biz Türk’üz kızım bunu yeni yetişmeler bilmez biz Makedon değiliz Makedon olsak adımız yabancı olurdu...” (G.1, E-85).

“...T.C. vatandaşı Müslüman Makedonya göçmeniyim derim...” (G.7, K-66).

İkinci kuşak katılımcıların söylemleri,

“...Öncelikle Türk ve göçmen olarak tanımlarım...” (G.14, K- 44).

“...Göçmenim diyorum sonra da Makedonya göçmeniyim diyorum...” (G.12, E-39).

“...Öncelikle Makedonya göçmeni derim türküm derim...” (G.13, K-51).

“...Göçmenim ardından da Makedonya göçmeniyim derim...” (G.16, K- 40).

“...2. Kuşak Göçmenim diyorum sonra da Makedonya göçmeniyim diyorum. Bizler zaten Türk’üz...”(G.9, E-59).

Üçüncü kuşak katılımcıların söylemleri,

“...Kendimi öncelikle Makedonya göçmeni ve Türk olarak tanımlarım...”(G.22, E-30).

“....3. Kuşak Kendimi göçmen olarak tanımlarım tabi, ki de Türk olduğumu belirtmeme gerek var mıdır yani bence Türk olduğumu söylememe gerek bile yok bu zaten ortada belli göçmen derim arkasından tekrar sorarlarsa Makedonya göçmeni derim...” (G.25, K-33).

“...Öncelikle şöyle diyorum göçmenim, hatta Makedonya göçmeni aynı zamanda türküm diyorum...” (G.23, K-24)

“...Göçmen hatta sonra da eklerim Makedonya göçmeni derim...” (G.23, K-24).

“...Göçmenim diyorum ve Makedonya göçmeni olduğumu belirtiyorum da. Zaten Türk konusunda herhangi bir açıklama yapmama gerek yok ama nedense önce Makedonya göçmeni diyorum...” (G.20, E-21).

Söylemlerde birinci, ikinci ve üçüncü kuşakların hemen hemen neredeyse tamamına yakınının “Türküm ve Makedonya göçmeniyim” şeklinde vurgulama yapmaları, anavatan ve göç edilen yerden getirdikleri kültür arasında kalmış çok-kültürlü, tireli ya da melez kimlikler olarak ifade edilen ‘çifte bilince’ sahip olduklarına işaret etmektedir. Bu manada, Kaya (2015:44-79) göre, “göç eden bireylerin ulus-aşırı bir alanda kültürel olarak hem Türkiye’den hem de buldukları ülkeden beslenebildikleri ve dolayısıyla çok kültürlü bir kimliklenme süreci içinde tireli kimlikler geliştirdikleri ifade edilebilir”.

Birey kendini tanımlarken milliyet, din ve siyasi görüş gibi kategoriler üzerinden açıklama yaparak bir kimlik tanımlaması yapabilmektedir. Bu bağlamda, Hogg’un (1997:94) da ifade ettiği gibi, “sosyal kimlik kuramı, sosyal kategorilerin bireyin referans çerçevesi olduğunu sosyal kimliğin önemli bir unsurunu oluşturduğunu” vurgulamaktadır. Bireyin içinde bulunduğu bütün bu sosyal kategoriler bireye diğerlerinden farklı kimlik kazandırır. Kolektif kimliğin önemli tanımlama araçlarından biri olarak da belirtilen siyasi kimlik, ulus, kültür ve etniklik karamalarına atıfta bulunmaktadır.

Tablo 3.29. Siyasi Açıdan Tanımlama Biçimleri

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Laik-Atatürkçü	138	33,3
Milliyetçi	6	1,4
Atatürkçü-Milliyetçi-Vatansever	254	61,2
Vatansever	4	1,0
Sosyal Demokrat	6	1,4
Diğer	2	,5
Toplam	410	98,8
Cevap vermeyen	5	1,2
Toplam	415	100,0

Göçmen bireylerin siyasi açıdan kimlik tanımlama biçimleri kolektif kimlik bağlamında önemli bir belirleyicidir. Kolektif kimliğin tanımlanmasında siyasi kimlik tanımlamasıyla beraber göç olgusunun milliyetçi duyguları geliştirdiği söylenebilir.

Bu bağlamda, katılımcıların önemli bir kısmı (%61,2) kendisini “Atatürkçü, Milliyetçi ve Vatansever” şeklinde tanımlarken yine önemli bir kısmı “laik ve Atatürkçü” ifadeleri ile kendisini ifade etmektedir. Burada göçmenlerin herhangi bir siyasi partiden bağımsız bir şekilde kendilerini vatan kavramı ve vatanseverlik üzerinden değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Göçmen bireylerin millet ve milliyetçilik kavramına dayalı siyasi kimlik geliştikleri veriler doğrultusunda söylenebilir. Bu bağlamda bireylerin vatan sevgisi, hasreti ve ulusa olan aidiyetliklerini belirtmektedir. Bu açıdan ilişkilendirildiğinde, “göçmen bireylerin ulusal kimliklerin, milliyetçilik ideolojisiyle yakından bir bağı vardır. Milliyetçilik ideolojisinin temel dayanak noktaları; millet, organik toplum, kendi kaderini tayin ve kimlik siyaseti olarak ifade edilmektedir” (Heywood, 2010: 171-180).

Tablo 3.30. İnanç Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biriyim	66	15,9
Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim	231	55,7
İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biriyim	112	27,0
İnançlı ama dinin gereklerine pek inanmayan biriyim	3	,7
Diğer	1	,2
Toplam	413	99,5
Cevap vermeyen	2	,5
Toplam	415	100,0

Din, kolektif kimliğe kaynaklık eden diğer önemli bir unsurdur. Din kimliğinin oluşunda önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda Luckmann’ a (2003:64-65) göre, “dini kimlik bireyin geçmişini -nereden geldiğini- ve geleceğini -nereye gideceğini- açıklamaya çalışan dini zihniyet bağlamında inşa edilmektedir. Kendi içinde nesnel bir yönü olan dini zihniyet, birey için yaşama yönelik tutarlı bir bütünlük inşa etmektedir” biçiminde tanımlanmaktadır. Verilerden anlaşıldığı üzere, Makedonya göçmenlerinin çoğunluğu kendisini inançlı ve dindar olarak görmektedir.

3.4.3. Çifte Vatandaşlık

Farklı toplumlarda farklı kültürlerin kesişmesiyle ve farklılıklarla yaşanan toplumlarda bireylerin de çok kültürlü vatandaşlar oldukları ifade edilebilir. Göç olgusuyla

ortaya çıkan kültürel çeşitlilik sebebiyle ortaya çıkan çoklu kimlikler inşa edilmektedir. Burada açıklanmak istenen kavram olan çoklu vatandaşlık, çifte vatandaşlıktır. Bu bağlamda öncelikle vatandaş tanımı yapmak gerekirse, “bir kişiyi bir devlete bağlayan uyrukluk (tabiiyet) bağına “vatandaşlık”, bir ülkeye uyrukluk bağı ile bağlı olan kişiye de “vatandaş” denir (Kepenekçi, 2008:30). Ülkeye bağlı olan birey bir anlamda koruma altına alınmış bireydir. Bu açıdan, Göğer’e (2004:128) göre, “vatandaş olan birey, devletin egemenlik hakkına dayanarak koyduğu yasaların tanıdığı haklardan yararlanmakta ve aynı yasaların getirdiği yükümlere tâbi tutulmaktadır”.

Tablo 3.31. Çifte Vatandaşlığa Sahiplik Durumu

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Sahibim	38	9,2
Sahip değilim	329	79,3
Başvuru yaptım	41	9,9
Onay aşamasında	1	,2
Başvuru yaptım, reddedildi	6	1,4
Toplam	415	100,0

Katılımcıların hangi yasal statüde Türkiye’de bulduklarına dair yöneltilen soruya verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Katılımcıların %9,2’si çifte vatandaşlığa sahip durumdadır. %9,9’u başvuru yapmışken %1,4’ünün başvurusu reddedilmiştir. Katılımcıların %79,3’ünün çifte vatandaşlığı bulunmamaktadır.

Tablo 3.32. Çifte Vatandaşlığı Elde Etme Hakkı

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Ebeveynlerimin, Makedonya vatandaşı olması	34	8,2
Makedonya doğumlu olmam	5	1,2
Evlilik yoluyla	1	,2
Sonradan başvurarak	1	,2
Toplam	41	9,9
Cevap vermeyen	374	90,1
Toplam	415	100,0

Çifte vatandaşlığa sahibim cevabını veren katılımcılara önceki soruya paralel olarak “çifte vatandaşlığa hangi yolla hak kazandınız?” sorusu sorulmuştur. Buna göre, katılımcıların önemli bir kısmı “ebeveynlerinin Makedonya vatandaşı olmasından dolayı çifte vatandaşlığa sahip olduğunu ifade ederken, belli bir kısmı da Makedonya doğumlu olmasından dolayı çifte vatandaşlığa hak kazandığını belirtmiştir.

Tablo 3.33. Çifte Vatandaşlığa Sahip Olma

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Sahip değilim, olmak da istemem	87	21,0
Sahip değilim ancak sahip olmak isterim	292	70,4
Toplam	379	91,3
Cevap vermeyen	36	8,7
Toplam	415	100,0

Araştırma kapsamında, çifte vatandaşlığa sahip olmayan göçmenlere sahip olma konusundaki görüşleri sorulmuştur. Buna göre çifte vatandaşlığa sahip olmayan 379 katılımcının, %70,4'ü “sahip değilim ancak sahip olmak isterim” cevabını verirken, %21'i “sahip değilim olmak da istemem” yanıtı vermiştir.

Tablo 3.34. Çifte Vatandaşlığa Sahip Olmanın Önemi

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Çok önemli	37	8,9
Önemli	42	10,1
Kısmen önemli	175	42,2
Önemli değil	129	31,1
Hiç önemli değil	19	4,6
Toplam	402	96,9
Cevap vermeyen	13	3,1
Toplam	415	100,0

Verilerden göçmen bireylerin çoğunluğunun çifte vatandaşlığı önemsedikleri ve sahip olmak istedikleri anlaşılmaktadır. Bu yönde araştırmanın nitel verileri de göçmenlerin çifte vatandaşlığı neden önemsediklerine dair bulgular sunmaktadır:

“...Çok önemli değil yani paran varsa rahatlıkla gidersin biz de sadece çifte vatandaşlık alıp rahat gidelim derdindeydik ama olmadı...” (G.3, E-61).

“...Hiç önemli değil çünkü bu bir şey ifade etmiyor...” (G.4, E-81).

“...Yok istediğin gibi gidip gelirsin Makedonya'ya illa çifte vatandaş olman gerekli değil. Hem biz Makedon değiliz ki onların vatandaşlığını almak isteyeyim teee hiççe istemem. Biz orada kalsaydık dinimiz yok olacaktı bizi Hristiyan yapacaklardı...” (G.1, E-85).

“...Bizim zamanımızda önemliydi ama sonra her şey kolaylaştı. Mesela bizim akrabalarımız İtalya'ya gitti bi de çifte vatandaş olarak gitmek orada pek bi şey yaratmıyor...” (G.6, K-84).

“...Önemlidir tabi ki de en azından bir şey olsa orada benim de söz hakkım diyerek vatandaşlığınızı göstererek ses çıkarırsınız...” (G.7, K-66).

“...Oraya gitmek için illa ki çifte vatandaş olmanız gerekmiyor. Çifte vatandaş olmayınca da bir olumsuzlukla karşılaşılmıyor...” (G.10, E-44).

“...Çok önemli değil ama başka ülkelere gitmek için rahatça olunabilir. Fakat orada dışlanma olmasın vs. diye illa çifte vatandaş olmanız gerekmiyor. Çünkü onlar biz oranın vatandaşlığını almak istediğimiz zaman tepki veriyor zamanında ülkeden gitmişler şimdi buranın vatandaşı olmak istiyorlar diye söylenirler...” (G.13, K-51).

“...Bu çok önemli değil sahip olmadan da gidilebilir. Sadece kapıda sıkıntılar yaşanabilir. Onun dışında orada zaten Türk olduğunuz için sorun yaşanır Makedonca konuşmayın gibi. Hani niye gittiniz zamanında gittiniz şimdi geliyorsunuz tepkisini gördüm biraz. Fakat çifte vatandaşlığa sahip olarak gidip gitmemek çok önemli değil...” (G.17, K-47).

“...Çok fazla önemli değil yani orada gezmek için gerekli değil fakat siyasi imkanlarından yararlanmak ya da ne bileyim birey olarak söz almak için gerekli hani Türkiye’de haklarınızı savunmak için nasıl buranın vatandaşı olmanız gerekse orda da o geçerli ama biz 2-3 hafta kalıp geliyoruz...” (G.19, K-35).

“...Orayı ziyaret etmek için çok önemli değil. Diğer haklarından faydalanmak için gerekli tabi ki. Oy kullanma gibi...” (G.21, E-27).

Söylemlere göre, katılımcıların büyük çoğunluğunun çifte vatandaş olmak istediği veriler doğrultusunda sunulmaktadır. Çifte vatandaş olmak istemelerinin sebebi Makedonya’da ki haklardan yararlanabilmek ve kendilerini kabul ettirmeye dair olduğu söylenebilir. Bu bağlamda katılımcılara Makedonya’da çifte vatandaşlığa sahip olmanın ne derece önemli olduğu sorusu yöneltilmiştir. Bunun dışında bireylerin çifte vatandaşlığa dair algılarının ve istek düzeyinin tanımlanmasında kuşaklar arasındaki farklılıklara da bakmak yararlı olacaktır.

Tablo 3.35. Kuşaklar Temelinde Çifte Vatandaşlık İsteği

	Kuşaklar			Toplam
	1. kuşak	2. kuşak	3. kuşak	
Sahip değilim, olmak da istemem	54	21	12	87
Sahip değilim ancak sahip olmak isterim	28	116	149	293
Toplam	82	137	161	380

Verilere göre, birinci kuşak göçmenlerin çifte vatandaş olma istekleri daha düşük düzeydeyken ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerde bu istek ve arzu çok daha yoğun görünmektedir. Özellikle son kuşak genç göçmenler çifte vatandaşlık konusunda daha istekli görünmektedir.

Araştırmanın nitel verileri de çifte vatandaşlık konusunda kuşaklararası farklı tutumlara dair ipuçları vermektedir.

Birinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Sahip değilim. Biz oradan gelirken mal mülk bıraktık kaçtık geldik hiç hiç özlemem ve çifte vatandaş olmak istemem Sahip olmak istemem. İstemiyorum da. Nefret doluyum oraya kaşı...” (G.4, E-81).

“...Sahip değilim olmak da istemem. Çok bir faydası yok. Ama çocuklarımın olmasını isterim...” (G.8, K-61).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere birinci kuşak göçmenlerin çifte vatandaş olma istekleri daha düşük düzeydedir.

İkinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...2 Sahip olmasam olmak isterdim, Evet sahibim ve Makedonya'ya gidiyorum Almanya vatandaşlığı var bende dedem de çifte vatandaş hatta dedem oradan emekli. Dedemden anne ve babamdan dolayı kazandım...” (G. 11, E- 44).

“...Kesinlikle olmak isterim bununla ilgili gerekli işlemleri yaptık. Bu çok büyük bir avantaj sağlar...” (G.12, E-39).

“...bir ara başvuru yaptık evraklar kayboldu sanırım. Sahip olmak isterim çünkü bu büyük bir avantaj sağlıyor, rahat dolaşım eğitim falan çok iyi. Para kazanma konusunda da avantajlı...” (G.13, K-51).

“...Değilim ama iki kez başvurduğum olmadı. Benim annem babam çifte vatandaş. Ooo sahip olmak isterim neden rahat rahat gezmek için mesela kızımın iş bulması için. Birçok yararı var...” (G.15, K-56).

“...Hayrı değilim ama olmak isterdim. Çünkü anam babam orada dünyaya gelmişler. Bu da aslında benim doğal hakkım. Olmak isterim tabi ki de bu bir haktır. Benim anam babam orda doğup büyüdü ve babalarımız o ülkede bazı fedakarlıklar yaptıysa isterdim bu bir hak yani. Ama maalesef bu da elimizden alındı gibi bir durum var...” (G.14, K-45).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere ikinci kuşak göçmenler birinci kuşak göçmenlere göre çifte vatandaşlı konusunda çok daha isteklilerdir. Bireylerin söylemlerinde daha çok hukuki olarak bir güvence altına alınma olgusu dikkat çekerken aynı zamanda haklarından yararlanılmasına dair istemlerini dile getirdikleri söylenebilir. Buna ilişkin Göğer’e (2004:129) göre, “çifte vatandaşlık bireye, iki ayrı devletin hukuki statü tanınması, mahkemelerinin uluslararası yetkisine tâbi tutması ve diplomatik koruma sağlaması haline “vurgulama yapıldığı ifade edilebilir.

Üçüncü kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Tabi ki de almak isterim. Çifte vatandaşlığa sahip olunca farklı ülke ve kültürden bireylerle tanışacaksınız ve bakış açınız daha farklı oluyor. Ayrıca bunun bir sürü avantajı var. Askerlik eğitim emeklilik gibi...” (G.19, E-35).

“...Sahip olmak isterdim. Bulgaristan göçmenleri alıyor. Sahip olmak isterim gezip görmek isterdim, ata topraklarını başka ülkelere, farklı ülkelere daha rahat bir dolaşım yapmak için vizesiz girip çıkabilmek için...” (G.18, E-32).

“...Evet çifte vatandaşlığa sahip olmak isterim. Bununla ilgili olarak şunu diyebilirim bunun avantajlı ve ayrıcalıklı bir şey olduğunu söylemek isterim ilerde çocuğum için bu çok büyük bir şans olur özellikle eğitimi konusunda...” (G.22, E-30).

“...Büyük bir avantaj sağlar örneğin, seyahat konusunda kolaylık sağlar vizesiz giriş çıkış sağlar. Sonra eğitim konusunda avantaj sağlar mesela çocuğumun daha iyi bir eğitim almasını isterdim...” (G.26, K-27).

“...Sahip olmak isterim neden daha fazla hak tanınıyor, ayrıcalıklı biri gibi davranıyorlar. Ne bileyim eğitim konusunda emeklilik konusunda faydası çok gezme konusunda vize problemi yok...” (G.24, K-30).

Söylemlere göre, son kuşak genç göçmenler çifte vatandaşlık konusunda çok daha istekli görünmektedir. “Vatandaşlık, ulus devletin üyelerinin ortak kimlik duygusunu öne çıkarırken ulus-devletlerin göç rejimleri bu ortak kimlik duygusunun inşası ile etkileşim halindedir” (Kymlicka, 2000). Burada ifade edilmek istenen, göçen bireylerin kolektif kimliklerine vurgulama da bulunmaktadır. Çoklu kimlikler geliştiren göçmen bireyler özellikle vatandaşlık alma yoluna girmişleridir. Bu çerçevede çifte vatandaşlık elde etmeye çalışmaktadırlar. Özçelik’ e (2015:120) göre, “kişinin aynı zamanda iki devletin vatandaşı olması olarak ifade edilebilecek çifte vatandaşlık en çok karşılaşılan çok vatandaşlık türü olarak kabul edilmektedir”.

3.5. Dil Kullanımı

Dil ve kültür birbirinden ayrı düşünülemez ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Gökalp’e (1975:27) göre kültür, “bir milletin dini, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının ahenkli bir bütünüdür”. Dil, din, tarih, edebiyat, sanat, müzik vb. gibi unsurlar kültürü oluşturan unsurlar arasında yer almaktadır. Dil, toplumun sürekliliğini sağlarken aynı zamanda kültürün taşıyıcısıdır. Toplumdaki bireyleri bir arada tutan ve birleştiren dil ve kültür kavramları aynı zamanda milleti millet yapan unsurlar olarak da ifade edilmektedir. Milletler tarih boyunca göç etmişlerdir.

Anadolu’dan Balkanlar’a yapılan göçler arasında yer alan Makedonya göçmen grubu bireyleri de Balkanlarda Türkçe dili haricindeki pek çok toplulukla karşılaşmışlardır. Anadili Türkçe olan Müslüman Makedonya göçmenleri Makedonca dilini konuşmaya başlamışlardır. 19. ve 20. Yüzyıl başlarında göç hareketiyle farklı dilleri konuşan göçmen bireyler Anadolu’ya gelmeye başlamışlardır. Buna bağlı olarak, Dikici’nin ifadesine göre, Osmanlı’nın son dönemlerinde ve Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında Anadolu’ya göçler neticesinde gelmiş; Boşnaklar, Çerkezler, Arnavutlar gibi soy kütüksel tanımlamaları yapılmamış / yapılmaktan kaçınılmış / yapılırsa da temellendirilememiş, fakat Türklük içinde sayılmış olan ama Türkçe konuşmayan başlıca dört topluluk mevcuttur: Kuzey Yunanistan ve Makedonya’dan gelen Makedonca konuşan Müslüman topluluklar da çalışmamızda yer alan bireyleri kapsamaktadır.

Göç ile gelen Makedonya göçmenleri, geldikleri ülkenin dilini ve köken ülke olarak adlandırılan göç edilen ülkenin dilini de kullanan ya da kullanmak zorunda kalmış bireylerdir. Araştırma grubunda yer alan katılımcıların dil ve kültür arasındaki ilişkilerini açıklayabilme adına katılımcılara dilin kullanımına ilişkin bazı sorular yöneltilmiştir.

3.5.1. Anadil Olarak Kabul Edilen Dil

Tablo 3.36. Anadil Kabulü

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Türkçe	256	61,7
Makedonca	4	1,0
Her ikisi	154	37,1
Toplam	414	99,8
Cevap vermeyen	1	0,2
Toplam	415	100,0

Verilere göre, katılımcıların %61,7'si Türkçeyi, %1'i Makedonca'yı, %37,1'i ise her ikisini de anadil olarak kabul etmektedir.

Tablo 3.37. Kuşaklar Temelinde Anadil Kabulü

	Kuşak Dağılımı			Toplam
	1. kuşak	2. kuşak	3. kuşak	
Türkçe	33	76	147	256
Makedonca	3	1	0	4
Her ikisi	59	79	16	154
Toplam	95	156	163	414

Verilere göre birinci ve ikinci kuşak göçmenlerde anadil olarak kabul edilen dil konusunda her ikisi cevabını veren katılımcıların sayısının yüksek olduğu görülmektedir. Üçüncü kuşak genç göçmenlerde ise Türkçe'nin anadil olarak kabulü yüksek görülmektedir. Dolayısıyla, özellikle Makedonya'da doğan katılımcıların yani birinci kuşak göçmenlerin Makedonca'yı anadili gibi bildikleri ve iki dilli bir yaşam sürdürdükleri gözlenmiştir. Bunun yanında ikinci ve üçüncü kuşakların da iki dili birlikte kullandıkları, iki dillilik durumunun mevcut olduğu saptanmıştır.

Araştırmanın nitel verileri kapsamında katılımcıların bazı söylemleri anadil kabulü ve dilin işlevine ilişkin bilgiler sunmaktadır.

Birinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Anadilimiz Türkçe biz orada mecburen öğrendik Makedonca. Hem kültürümüzü dilimizi aktarmak için kullanırım Makedonca dilini Türkçe ama evde Makedonca konuşuyorum alışkanlık olmuş bizde Makedonca...” (G. 2, E-90).

“...Tabi ki de Türkçe biz orada mecburen Makedonca öğrendik çünkü Türklere bir düşmanlık vardı ve Türkçe ezan, konuşma yasaktı. Ondan bu dil biliyoruz. Kesinlikle Türkçe. Ama buraya gelinen ilk yıllarda kültürümüzü gelenek göreneklerimizi aktarmak için alışılan dil anadil gibi olan dil konuşulur ve konulmasını da diğer kuşaklara aktarılmasını da isterim...” (G.1, E-85).

“...Her ikisi de diyebilirim eşit olarak ifade ederim. Dil bizim kültürü aktarmamıza yardımcı olur...” (G.7, K-66).

Söylemlerde birinci kuşak göçmenlerin söylemlerinde dilin özellikle kültür aktarımda oynadığı önemli role dair vurgular ön plana çıkmaktadır. Göçer (2012:50-57)'ye göre “kültür, nesilden nesile aktarılmak için dile muhtaç; toplumun duygu, düşünce ve tam anlamıyla hayat tezahürlerinin somut hâle bürünmesinin aracı olan dil için de kültür bir ihtiyaçtır”.

İkinci kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Her ikisi de ana dilim. Eşit görüyorum...” (G.9, E-59).

“...Anadilim Türkçe ama her ikini anadil gibi konuşurum daha doğrusu eşit diyelim. Birinci olarak evde Makedonca kendi hemşerilerimle Makedonca dışarda ise Türkçe konuşuruz...” (G.13, K-51).

“...Türkçe ama evde dedeler yaşlı olduğu için ve onlar Türkçe bilmediği için Makedonca konuşulur...” (G.10, E-44)

“...Her ikisini görüyorum. İlk olarak evde Makedonca çünkü yaşlılar var. Dışarıda birinci dili Türkçe. Diye ayırabilirim...” (G.16, K-40).

“...Türkçe. Ama ikinci olarak yani anne babalar Makedoncayı kullanırlar genelde evde çünkü yaşlılar Türkçe pek bilmezler. Fakat anadilimiz Türkçedir...” (G.24, K-30).

Göçmenlerin kültürlerini aktarma ve kültürlerinin devamlılığını sağlamada dili önemli araç olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Üçüncü kuşak göçmen bireylerde Türkçe'nin anadil olarak kabul edildiği tespit edilmiştir.

“...Anadilim Türkçedir. Ama şöyle ki, dışarıda Türkçe evde Makedonca. Çünkü evde yaşlılar var ve onlar Türkçe iyi bilmiyorlar. Ben se anlıyorum ama çat pat yok denecek kadar az konuşurum...” (G.21, K-27).

“...Türkçe tabi ki de. Türkiye de yaşıyoruz. Durum şu aslında evde çok yaşlılar var anneanne dede bizden ayrı yaşarlar ama 80 yaşında onlar da pek Türkçe bilmez bizim anne baba onlarla Makedonca konuşur. Ben ise konuşamıyorum anlıyorum ama konuşamıyorum. Bunun sebebi dışarda da Türkçe konuşmaya devam etmek aslında...” (G.22, K-30).

“...Türkçe anadilim. Ev içinde sürekli Makedonca konuşulur. Mesela dede 85 yaşında Türkçe pek bilmez ve herkes Makedonca konuşur. Ben ise anlıyorum ama konuşamıyorum Türkçe cevap veriyorum. Fakat genelde kadın günlerimizde akraba günlerimizde hep Makedonca konuşulur ama biz genç grup anlayıp Türkçe cevap verenlerdeniz hatta bu konuda büyükler kızlar öğrenin diye...” (G.23, K-24).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere üçüncü kuşak genç göçmenler Türkçe'yi anadil olarak kabul etmekle birlikte ev ve yakın çevrede birinci ve ikinci kuşaklarla zaman zaman Makedonca kullanılmaktadırlar. Genç kuşak göçmenlerin çoğunlukla karma bir dil kullanılmalarının nedeni özellikle birinci kuşaklarla iletişimi sağlayabilmektir. Çalışmada dile dair daha detaylı bir analiz yapabilmek adına bireylerin Makedoncayı ne düzeyde bildikleri incelenmiştir.

3.5.2. Makedonca Konuşma Düzeyi

Tablo 3.38. Makedonca Konuşma Düzeyi

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Çok İyi Düzeyde Biliyorum	183	44,1
Biliyorum	89	21,4
Fena Sayılmaz	108	26,0
Bilmiyorum	21	5,1
Hiç bilmiyorum	12	2,9
Toplam	413	99,5
Cevap vermeyen	2	0,5
Toplam	415	100,0

Çalışma kapsamında, dilin kullanım düzeyini belirlemek için örneklem grubuna “Makedonca’yı hangi düzeyde konuşabiliyorsunuz?” şeklinde soru yöneltilmiştir. Buna göre, Makedonca’yı çok iyi düzeyde biliyorum diyenlerin oranı %44,1 iken biliyorum diyenlerin oranı %21,4’tür. Katılımcıların %26’sı ise orta düzeyde bildiğini belirtmiştir. Makedonca bilmeyenlerin oranları ise sadece %7’dir. Göç eden bireylerin genel anlamda çoğunluğunun Makedonca’yı çok iyi düzeyde bildikleri ve kullandıkları söylenebilir.

Tablo 3.39. Kuşaklar Temelinde Makedonca Konuşma Düzeyi

	Kuşak Dağılımı			Toplam
	1. kuşak	2.kuşak	3.kuşak	
Çok İyi Düzeyde Biliyorum	81	93	9	183
Biliyorum	7	39	43	89
Fena Sayılmaz	7	21	80	108
Bilmiyorum	0	0	21	21
Hiç bilmiyorum	0	3	9	12
Toplam	95	156	162	413

Verilere göre, birinci ve ikinci kuşak göçmenlerde Makedonca’yı bilme ve konuşma düzeyi oldukça iyi seviyededir. Üçüncü kuşak genç göçmenlerde ise Makedonca’yı bilme ve konuşma düzeyi daha çok orta seviyededir. Lakin tüm yaş kategorilerinde Makedonca bilme konuşma pratiğinin yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın bu konudaki nitel verileri de özellikle birinci ve ikinci kuşak göçmen bireylerin Makedonca’yı bilme ve iki dilli yaşam pratiklerine işaret etmektedir:

“...Çok iyi düzeyde kullanıyorum...” (G.3, E-61).

“...Çok iyi düzeyde biliyorum...” (G.7, K-66).

“...Çok iyi bilirim...” (G.5, K-77).

“...Çok iyi düzeyde konuşuyorum Almanca da biliyorum...” (G.9, E-59).

“...Çok iyi konuşur ve anlarım. Sürekli kullanırım...” (G.13, K-51).

“...Çok iyi düzeyde kullanıyorum. Makedonya da kaza da karakolda her yerde rahatlıkla ifade ettik kendimi dilim bu konuda iyi düzeyde...” (G.12, E-39).

“...Çok iyi kullanıyorum konuşuyorum da...” (G.14, K-45).

“...En üst seviyede konuşabiliyorum. Anlıyorum...” (G.15, K-56).

“...Türkçe ama Makedonca konuşuyoruz evde. Akraba toplantılarında da Makedonca konuşulur. Dışarıda mecburen Türkçe konuşuyoruz...” (G.16, K-40).

Söylemlerde açığa çıktığı üzere birinci ve ikinci kuşak katılımcılar dili çok iyi düzeyde bilmekte ve özellikle akraba, akran grupları arasında Makedoncayı kullanmaktadırlar.

Üçüncü kuşak genç göçmenlerde de Makedonca bilme düzeyi azımsanmayacak düzeyde olsa da birinci ve üçüncü kuşak göçmenlere göre konuşma becerisi ve kullanma düzeyinin daha düşük seviyede olduğuna dair bazı söylemler şöyledir:

“...Biraz az çok diyeyim anlıyorum ama konuşamıyorum. Fakat dedeler halen konuşur. Mesela dedem 90 yaşında Türkçe bilmez...” (G.20, E-21).

“...Hiç Konuşamıyorum yani bazı temel şeyleri bilirim onun dışında pek bilmem. Hatta zaman zaman artık o kulak aşinalığımda yok olmuş onu fark ettim denebilir...” (G.22, K-30).

“...Ben Makedoncayı anlıyorum fakat kendimi ifade edemem sadece iyi akşamlar nasılsın falan derim ama konuşulan her şeyi anlarım. Çünkü bizler hep Türkçe koşarak büyüdük. Evde konuşsalar da dışarıda konuşulmuyor zaten insanlar garip bakıyor...” (G.24, K-30).

“..Makedoncayı anlıyorum hatta çok iyi de anlamıyorum. Hiç konuşamıyorum...” (G.25, K-33).

Üçüncü kuşak genç göçmenler Makedoncayı az çok bilmekte, ev ve yakın çevrede birinci ve ikinci kuşaklarla zaman zaman Makedonca kullanmaktadırlar. Genç kuşak göçmenlerin çoğunlukla karma bir dil kullanılmalarının nedeni özellikle birinci kuşaklarla iletişimi sağlayabilmektir. Kendi mekânlarının dışına daha çok çıkan genç nesil doğal olarak buralarda Türkçeyi kullanmaktadır.

Hiç şüphesiz göçmen topluluklarının kendi dillerine yükledikleri değerler, dil kullanımları ve tercihleri, etnik grupların varlık ve süreklilik göstermesinde önemli bir belirleyicidir. Maoloff’a(2008:109) göre, “Dilin hem kimlik etkeni hem de iletişim aracı olma gibi harika özelliğine dikkat çekmek istiyorum. Bu yüzden ve din konusunda ileri

sürdüğüm dileğin aksine, dili kimlik bütünlüğünden ayırmak bana ne mümkün ne de doğru biri iş gibi geliyor” şeklinde ifade etmektedir.

Dil, göç ile gelen ve ötekileştirilen bireylerin iletişimini sağlamasının da ötesinde, bu bireylerin kültürel kimlikleri olarak da tanımlanmaktadır. Göçer’ e (2007:53) göre, “nesilden nesile aktarılmak için dile muhtaç; toplumun duygu, düşünce ve tam anlamıyla hayat tezahürlerinin somut hale bürünmesinin aracı olan dil için de kültür bir ihtiyaçtır” biçiminde belirtmektedir.

3.6. Türkiye’de Yaşam

3.6.1. Türkiye de Yaşama Memnuniyeti

Tablo 3.40. Türkiye’de Yaşamaktan Memnuniyet Düzeyi

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Oldukça memnunum	224	54,0
Memnunum	124	29,9
Kısmen memnunum	56	13,5
Memnun değilim	1	,2
Toplam	405	97,6
Cevap vermeyen	10	2,4
Toplam	415	100,0

Örnekleme grubunda yer alan katılımcıların, genel olarak içinde yaşadıkları topluma uyum sağlayıp sağlamadıklarını ve hangi düzeyde entegre olduklarını ölçmek amacıyla “Türkiye’de yaşamaktan memnun musunuz?” şeklinde yöneltilen soruya ne derece memnun oldukları sorulmuştur. Soruya verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlara bir soru yöneltilmiştir. Verilere göre katılımcıların neredeyse tamamı Türkiye’de yaşamaktan memnun görünmektedir. Türkiye’de yaşamaktan büyük çoğunluğun memnun olduğu görülürken, bu memnuniyet halinin toplumsal uyum ve entegrasyonda önemli gösterge olduğu söylenebilir.

Ülkesini terk eden ya da terk etmek zorunda kalan göçmen bireyler çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Sorunlar zaman zaman farklılıklar gösterse de genel anlamda, dil kullanımından kaynaklı, gerek dini kaynaklı, çeşitli ırkçı tutumlar gibi sorunlarla karşılaşan birey yabancı olarak algılanırken çeşitli uyum problemleri sorunlarından bahsedilebilir.

3.6.2. Türkiye’de Karşılaşılan Sorunlar

Göçmen bireylerin ev sahibi olunan ülkede karşılaştıkları sorunların başında genellikle kültürel farklılıklar gelmektedir. Göçmen bireylere dair yargılar, tutumlar ve çeşitli bakış açıları gibi problemler de gidilen ülkeye göre farklılıklar gösterebilmektedir.

Tablo 3.41. Karşılaşılan Sorun Çeşitleri

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Ayrımcılık	108	15,7
Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeme	168	24,4
Yoksulluk	106	15,4
Niteliksiz işlerde çalışma	50	7,3
Milli değerlere saygı gösterilmemesi	11	1,6
Yabancı olarak görülme	84	12,2
Dini değerlere saygı gösterilmemesi	12	1,7
Ahlaki değerlerde uyumsuzluk	11	1,6
Hiçbiri	139	20,2
Total	689	100,0

Verilere göçmen bireylerin Türkiye’de en çok karşılaştıkları sorunların başında ‘Türkçeyi yeterli düzeyde bilmeme’, ‘ayrımcılık’, ‘yoksulluk’ ve ‘yabancı olarak görülme’ gelmektedir.

İfade edilen sorunlar arasında özellikle ayrımcılık ve yabancı olarak görülme konusunda araştırmanın nitel verilerine yansıyan bazı söylemler dikkat çekmiştir:

“...ilk başta burada dışlandık dil yok iş yok gâvur falan dendi ama sonra anladılar bileyim Türk ve Müslüman olduğumuzu. Şu an da öyle bir şey yok ama önceden vardı...” (G.1, E-85).

“...Evet karşı karşıya kalınan sorunlar öncelikle dil, yoksulluk, iş yok kimse iş vermiyor. Yabancı gibi gördüler bizi. İstemediler. Nerden geldiler ülkelerinden kaçmışlar söylentileri oldu ama biz karamandan Konya’dan Osmanlı’nın soyu olarak gitmişiz oralara sonra geri geldik ait olduğumuz topraklara. Milletimize ve vatanımıza...” (G.7, K-66).

“...Babalarımız çok dışlandı gâvur diye. Dil hiç bilmiyorlardı. bizimkiler inşaatçı idi ama iş yoktu para yoktu kimse bir şey vermedi biz serbest göçmen olarak geldik. Tüm mal varlığımızı bırakıp geldi babalar...” (G.9, E-59).

“...İlk başta bizi yabancı gördüler. İş vermediler inşaatçılık yaptık ormana giderdik evleri kendimizi yaptık zorla iş bulup tutunduk hep kendi çabalarımızla...” (G.2, E-90).

“...Burada ilk yıllar zulüm eziyet gördük dışlandık gavur dediler ama sonra kabul ettiler sevdiler bizi ve anladılar Türk olduğumuzu...” (G.5, K-77).

“...Evet ilk başlarda oldu koca göçmenler diyorlar. Pinti derler ama pintilik değil tutumlu olmaktır. Biz annemin darı somağından yaptığı unu ekmek yapardık yerdik neler çektik annem anlatır ve buraya gelince de istenmedik mesela yerel halktan evlilikler de yerli insanlar tepki gösterdi fakat şimdilerde bu yok...” (G.14, K-45).

“...Türkiye de de ayrımcılık gördüm dokuma ustasıyım oradan emekli oldum. Ama kimse önce iş vermedi. İşte burada da bu ayrımcılıklar oldu. Ama sonra buradakiler kabul etti...” (G.4, E-81).

“...Gâvursunuz derlerdi. Çok dışlandık fakir olduğumuzu söylerlerdi. Eziyetler yaşadık mesela biz hiçbir zaman Makedonya bayrağı istemedik mesela başkaları istedi...” (G.6, K-84).

“...Hayrı bizler değil ama nönö dediğim ananem karşılaşmış. Gavur denmiş, pis denilmiş hatta dinleri ile ilgili ağır ithamlarla karşılaşmışlar. Siz Hristiyan’sınız gibi söylemler olmuş. Fakat bizler hiç karşılaşmadık ya da daha az durum vardı. Sadece koca göçmenler denilirdi...” (G.10, E-45).

“...Tabi ki de ilk evlendiğimiz yıllar ve biz burada eski mahallede yaşarken dalga geçerlerdi okullarda koca... diyerek. Kaçmışlar savaştan derlerdi. O zamanlar bunu hissederdik ama şimdilerde bu yok olmaya başladı. Bizim çocuklarımız falan pek görmediler o dönemleri...” (G.13, K-51).

Üçüncü kuşak göçmenlerin söylemleri:

“...Göçmen birey olarak herhangi bir sorunla karşılaşmadım. Daha çok böyle bir olumlu tutum var ama dedemler zorluk yaşamış zamanında. Bize karşı böyle bir tutum yok. Olmuyor da...” (G.20, E-21).

“...Hayır göçmen biri olarak öyle bir sorunla karşılaşmadım. Öyle bir ayrımcılık dışlanma olmadı tam tersi insanlar bunu övünerek bizi benimsediğini belli eden sözler sarf eder...” (G.21, E-27).

“...Herhangi bir sorunla karşı karşıya kalmadım. Ama anneler babalar kalmış bunları ben onlardan duydum hele ki dedeler zamanında bu daha çok imiş. Artık yok...” (G.23, K-24).

Ayrımcılık ve dışlanma göçmen bireylerin sıklıkla karşı karşıya kaldıkları durum ve tutumlardan birisidir. Söylemlere göre göçmen bireyler toplumun diğer bireyleri tarafından tehdit olarak algılanabilmekte ve ayrımcı davranışlara maruz kalabilmektedirler. Elde edilen veriler doğrultusunda, özellikle birinci ve ikinci kuşak göçmenler arasında kendisini ayrımcılığa uğramış ve dışlanmış hissedenlerin sayısının azımsanmayacak düzeyde olduğu söylenebilir. Üçüncü kuşak genç göçmenlerde ise ayrımcılığa uğrama ve dışlanmış hissetme düzeyinin daha düşük olduğu söylenebilir. Ancak, her halükarda, göç eden bireylerin gelinen yerde belirli bölgelerde kümelenmelerinin ve kolektif yaşamalarının nedenlerinden biri etnik köken kaynaklı tutumlar olduğu tanımlanmaktadır.

3.6.3. Makedonya’ya Geri Dönüş İsteği

Göç olgusunda, göçmen birey geri dönüp dönmeme düşüncesine ilişkin olarak kişinin aidiyet duygusunun ve vatan kavramının önemli bir neden olduğu söylenebilir.

Tablo 3.42. Makedonya’ya Geri Dönüş Yapma İsteği

	Kişi Sayısı (f)	Yüzde (%)
Evet	18	4,3
Hayır	388	93,5
Toplam	406	97,8
Cevap vermeyen	9	2,2
Toplam	415	100,0

Elde edilen verilere göre Makedonya göçmenlerinin neredeyse tamamına yakının Makedonya’ya geri dönmek gibi düşüncesi bulunmamaktadır. Çalışmanın bu yöndeki nitel verileri de göçmenlerin geriye dönüş konusundaki isteksizliklerine dair bilgiler sunmaktadır:

“...Yok istemem. Başkalarının da yaşamasını istemem...” (G.2, E-90).

“...Artık bizim ülkemiz burası burayı benimsedim oraya gitmenin anlamı yok. ve bizden sonrakilerin gitmesini de istemem...” (G.3, E-61).

“...Kesinlikle ne ben ne torunlarım gitmesin...” (G.4, E-81).

“...Hayrı istemem. Oradakiler bile İtalya Almanya’ya göç ediyorlar kalmıyorlar Makedonya da. Şartlar kötü ve ağır para yetmez. Bişey de yok...” (G.5, K-77).

“...Yani, isterdi ama yokluk vardı orada. Onun için istemedik biz Müslümanlık ve din için döndük orada kalsak Hristiyan olma şartı vardı gibi durum vardı...” (G.6, K-84).

“...Hayır istemem. Burası gibi değil geçim sıkıntılı. Manisa'nın 20-25 yıl öncesi gibi. Mesela orada elim kırıldı röntgen filmini Manisa da göremediler kırığı o kadar gerideler. Gelişmek istiyorlar ama olmuyor. Sadece hayvancılık var. Kimse yok. Yaşlı kalmış. Genç yok.30 ağustos ta her yer dolu 15 gün sonra kimse yok kalmamış. Gerçek şu insanlar 10 günlük de olsa topraklarını görmek ve bırakmamak. Dönüp dolaşıp geri dönüp sahip çıkıyor...” (G.12, E-39).

“...Yok istemezdim çünkü yaşanacak bir yer değil orası. Benden sonrakilerin de gitmesini istemem...” (G.12, E-39).

“...Yok istemem çünkü çok geri kalmış Manisa'nın 15, 20, 30 yıl önceki hali başka kuşaklarında gitmesini istemem...” (G.13, K-51).

“...Hayır istemezdi yaşam şartları orada biraz ağır. Medeniyet olarak gelişmiş fakat yapı yer mekân olarak pek gelişmemiş, Manisa'nın 20 yıl önceki hali...”(G.19, E-35).

“...Hayır istemezdim medeniyet olarak Türkiye'den gelişmiş ama yapı olarak yerleşim olarak imkan ve olanak bakımından geri. Benden sonrakilerinde yaşamasını istemem. Ne varsa Türkiye'de. Güzel bizim vatanımız...” (G.14, K-45).

“...Ben oraya gidip yaşamak istemem şartlar çok geri. ve benden sonrakilerinde yaşamasını istemem...” (G.23, K-24).

“...Hayır istemem çok gelişmiş bir yer değil yani benim çocuğumun ya da sonrakilerinde gitmesini istemezdim...” (G.24, K-30).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, Makedonya göçmenleri Türkiye'yi yaşam standartları bakımından çok daha iyi olarak görmekte ve 'güzel vatanım Türkiye' biçiminde özetlenen ifadelerle geriye dönüş konusundaki isteksizliklerini göstermektedirler. Bu tutumun birinci, ikinci ve üçüncü tüm kuşaklar için geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Göç, tarih boyunca devam eden ve toplumları etkileyen sosyolojik bir olgudur. Sosyal, siyasal, ekonomik, psikolojik, tarihsel, kültürel ve bireysel birçok boyuta sahip olan göç olgusu, gerek göç veren gerekse göç alan ülkelerde tüm toplumsal yapıyı derinden etkileyebilmektedir. Türkiye, jeopolitik konumu ve tarihsel geçmişinin önemi sebebiyle, tarih boyunca göç alan ve göç veren bir coğrafyada bulunmaktadır. Balkan göçleri de ülkemiz coğrafyasına tarih boyunca yapılan önemli göçlerdendir. Bu göçlerin ülkemize yapılan ilk ve kitlesel göçlerden olması, araştırmayı önemli kılan noktalardan biridir.

Göç olgusu içinde kimlik ve aidiyet kavramları da önemli bir yere sahiptir. Balkanlardan Türkiye'ye yapılan göç hareketleri ile beraber göçmenlerin kimlik ve aidiyetlerinde değişim ve dönüşümler yaşanabilmektedir. Bu yönde, çalışmada kültürel bir grup olarak Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlik, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri, çifte vatandaşlığa olan bakış açıları ve dil kullanımlarına ilişkin pratiklerin açığa çıkarılması hedeflenmiştir. Manisa ilinin Balkan ülkelerinden aldığı göç sayısının yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmada, Türkiye'de Balkan göçmen gruplarından biri olan Makedonya göçmelerinin kuşaklararası farklılıklar temelinde, çoklu kimlikler, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştirdikleri araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda araştırma, Manisa ilinde yaşayan Balkan göçmen grubu olan Makedonya göçmenleriyle sınırlandırılmıştır. Manisa ilinde Kuşlubahçe, Tefikiye, Lalapaşa, Horozköy, İbrahim Çelebi, Mutlu Mahallesi, Malta, Akmescit mahalleleri ve Manisa'nın çeşitli ilçelerinde Balkan göçmen grupları ikamet etmektedirler. Balkan göçmenlerinin yerleşim alanlarından biri olan Tefikiye mahallesinde ağırlıklı olarak Makedonya göçmenleri bulunması bu bölgenin araştırma sahası olarak seçmesinde etkili olmuştur.

Manisa ilindeki Balkan göçmen gruplarından Makedonya göçmenlerinin kültürel kimlikleri, aidiyetleri, çifte vatandaşlık ve çokkültürlülük arasındaki ilişkiyi inceleyebilmek için araştırmaya birinci, ikinci ve üçüncü kuşaklar göçmen bireyler alınmıştır. Çalışmada elde nitel ve nicel yöntemlerin her ikisi kullanılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği, nicel araştırma tekniklerinden ise anket tekniği kullanılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan Makedonya göçmeni katılımcılardan birinci

kuşak 60 ve üstü, ikinci kuşak olan 36- 59 ve son kuşak olarak tanımladığımız 18-35 yaş arası katılımcılara sorular yöneltilmiştir. Bu bağlamda, nicel araştırma doğrultusunda anket tekniği ile toplanan veriler, SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Böylece genelleme yapma konusunda daha sınırlı olan nitel araştırma sonuçları kısmen de olsa güçlendirilmeye çalışılmıştır.

Akıncı'nın (2014:30) belirttiği üzere, “geldikleri ülkelere yerleştiklerinde, göçmenler için kaçınılmaz olarak kültürel ve dilsel değişiklikler söz konusu olmakta, değişik derecelerde kültürleşme veya kültürel uyum (acculturation), kültürel erime (assimilation) ve uyum (integration) süreçleri meydana gelebilmektedir”. Ortaya çıkan sonuçlara göre, Balkan göçmen gruplarından olan Makedonya göçmenleri Türk toplumuna sosyo-kültürel anlamda uyum sağlamaktadırlar. Makedonya göçmenlerinin Türkiye'ye göç etme sebeplerinin Türk ve Müslümanlık anlayışı olduğu söylenirken diğer taraftan göç olgusunu anavatana dönüş olarak betimledikleri söylenebilir. Makedonya göçmenlerinin kendi gruplarıyla iletişim ve etkileşimlerinin yerli halk ve diğer göçmenlerle olan etkileşimlerine göre çok daha yoğun olduğu söylenebilir. Bu anlamda, Makedonya göçmenlerinin nispeten kendi içinde geleneksel dayanışma ağlarını korumaya yönelik eğilimlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Ortak bir dil, din, tarih, soy, coğrafya gibi belirli kavramları içeren dayanışma içerisinde olan bireylerin, kendi gruplarını diğerlerinden ayırarak geliştirdiği bir gruba ait olmayı ifade eden kavramdır ve kültürel kimliği de kapsamaktadır.

Dil kullanımlarına ilişkin birinci kuşaklarda ve ikinci kuşaklarda çok dillilik mevcut iken bir sonraki kuşaklara aktarım arzusu bulunmaktadır. Birey, dil aracılığı ile iletişim kurabilirken aynı zamanda kendi kültürel kimliğini de devam ettirmektedir. Bu ifadeyle birey, kültürel kimliğini aktarırken hem devam ettiren hem de öğreten konumundadır. Bu sayede birey, aslında gelmiş olduğu topraklara ait kültürünü yaşatmaya ve gelecek nesillere aktarmaya çalışırken dili bir aracı olarak görmektedir. Üçüncü kuşaklarda ise, Makedoncanın kullanımı, devamlılığı ve aktarımı oldukça düşmektedir. Bu anlamda, son kuşaklarda bazıları dili anlıyor fakat konuşamıyor iken bazı son kuşak katılımcılar hiç bilmemektedir. Çokkültürlülük kavramı ekseninde ise kuşaklararası kimlik ve aidiyet tanımlamalarında farklılaşmaların olduğu söylenebilir.

Göç eden birey, gelmiş olduğu ülkede kültürel, dinsel, ekonomik, dilsel farklılıklar gösterebilmektedir. Kimlikle beraber akla gelen diğer kavram, aidiyettir. Kimlik, aidiyet kavramından uzak tanımlanamaz. Aidiyet, bireyin kendini ait hissetmesi olarak ifade

edilirken; birey birden fazla aidiyet geliştirebilir. “Kimliği oluşturan ve önemli kılan iki bileşen vardır. Birincisi tanınma ve tanımlanma diğeri ise aidiyettir. Tanınma ve tanımlama toplum içerisinde, toplum tarafından nasıl tanındığı ve kendisini nasıl tanımladığıdır. Aidiyet ise bireyin kendini herhangi bir toplumsal gruba dahil hissetmesiyle kendini göstermektedir” şeklinde ifade edilmektedir (İletişim, 2014:3).

Bu çerçevede, göç eden bireylerin çoklu-aidiyetler ve çoklu-kimlikler geliştirdikleri söylenebilir. Göçle gelen bireyler farklı kültürlerle karşılaşarak etkileşime girmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında çok kültürlü toplumlarda göçmen bireylerin kimlik ve aidiyetlerinde çoklu tanımlamalardan söz edilebilir. Göçmen birey bu çoklu tanımlamaları dinsel, dilsel, kültürel ve siyasal kimlikleri ve farklılıkları üzerinden yapmaktadır. Çeşitli farklılıklar üzerinden yapılan kimlik tanımlamalarında ise kuşaklararası farklılıklar ve çoklu aidiyetler olduğu gözlenmektedir. Söylemlerde birinci, ikinci ve üçüncü kuşakların hemen hemen neredeyse tamamına yakınının “Türküm ve Makedonya göçmeniyim” şeklinde vurgulama yapmaları, anavatan ve göç edilen yerden getirdikleri kültür arasında kalmış çok-kültürlü, tireli ya da melez kimlikler olarak ifade edilen ‘çifte bilince’ sahip olduklarına işaret etmektedir. Bu manada, Kaya (2015:44-79) göre, “göç eden bireylerin ulus-aşırı bir alanda kültürel olarak hem Türkiye’den hem de buldukları ülkeden beslenebildikleri ve dolayısıyla çok kültürlü bir kimliklenme süreci içinde tireli kimlikler geliştirdikleri” ifade edilebilir. Kuşaklararasıdaki farklılıklar temelinde ise çoklu aidiyet, çifte vatandaşlık ve dil kullanımına ilişkin olarak birinci ve ikinci kuşaklarda göçmen kimliği tanımlaması baskın görülürken, son kuşaklarda bu kimliğin silikleştiği ifade edilebilir. Ancak, her halükarda tüm göçmen bireyler açısından melez, tireli veya hibrit bir kimliğin benimsediği söylenebilir.

Çoklu ya da tireli/melez kimliklere sahip göçmen bireyleri tanımlamada kullanılan bir diğer kimlik ise, vatandaşlık üzerinden yapılan tanımlamadır. Buna ilişkin göçmen bireylerde çifte vatandaşlığa dair görüşleri kimliklerini tanımlamada önemli bir değişkendir. Bu bağlamda birinci kuşaklarda çifte vatandaşlığa sahip olmak çok arzulanan bir durum olmamakla birlikte ikinci ve üçüncü kuşaklarda arzulanan ve aynı zamanda siyasi bir temsiliyeti ifade eden kavramla eşleştirilmektedir.

Son olarak, Makedonya göçmen bireylerinin toplumla tamamen bütünleştiği ve uyum sağladığından söz edilebilmektedir. Balkanlardan gelen göçmenlerin yabancı ya da azınlık kavramlarıyla tanımlamak çok mümkün olmamaktadır. Balkanlardan gelen göçmen

topluluklarının Anavatan olarak Türkiye'yi gördükleri, gönüllü olarak göç ettiklerini ifade edilebilirken, son kuşakların artık göçmen kavramıyla tanımlanamadığı söylemek mümkündür.

5. KAYNAKLAR

- Adıgüzel, Y. (2011). *Yeni vatanda dini ve ideolojik yapılanma: Almanya'daki Türk kuruluşları*. İstanbul: Şehir Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2013). Dayanışma ağları üzerinden Eskişehir'de siyaset ve göçmenlik algısı, *Sosyoloji Dergisi*, 3(7), 3-94.
- Ağanoğlu, H. Y. (2002). Osmanlı Döneminde Rumeli'den Türk Göçlerinin Genel Değerlendirmesi , Türklerin Rumeli'ye çıkışının 650. *Yıldönümü*,650. *Yıl Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul:Rumeli Dernek ve Vakıfları Yayınları.
- Ağanoğlu, H. Y. (2012). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanların Makûs Tarihi Göç* (Yedinci Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ağanoğlu, H.Y. (2008). *Üsküp Kitabı*. İstanbul: Fide yayınları.
- Akbaba, Y. (2016, Aralık). Makedonya'dan Türkiye'ye Kitleli Türk Göçleri ve Sözlü Tarih Denemesi. Yazılı Bildiri. *1. International Symposium On Migration&Culture*, Amasya, 613-621.
- Akça, G, ve Vurucu, İ. (2010). Çokkültürlülük Tartışmaları, Toplumsal Bütünlük Kaygısı ve Yeniden Milletleşme: Kazakistan Halkı Asamblesi Örneği. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(24), 13-42. <http://edergi.manas.edu.kg/index.php/sbd/article/viewFile/1803/1534>
- Akın, F. (2006). *Türkiye'de Azınlık Politikaları ve 6-7 Eylül Olayları*. İstanbul: Kum Saati Yayınları.
- Akıncı, M. A. (2014). Fransa'daki Türk Göçmenlerinin Etnik ve Dinî Kimlik Algıları. *Bilig Dergisi*, 70,29-58.
- Alp, İ. (1990). *Belge ve Fotoğraflarla Bulgar Mezâlimi (1878 –1989)*. Ankara: Trakya Üniversitesi Yayınları.
- Altıntaş, A. (2005). *Makedonya Sorunu ve Çete Faaliyetleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal
- Andrews, P. A. (1989). *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*.
- Anık, M. (2012). *Kimlik ve Çok Kültürcülük Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap
- Aybay, R. Özbek, N. (2015). *Vatandaşlık Hukuku*. (Dördüncü Basım). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, M. (2003). Birlikte Yaşama Bağlamında Çok Kültürlülük Sorunu. *Tezkire dergisi*, 1(35), 39-53.
- Aydın, S. (1999). *Kimlik Sorunu Ulusallık ve Türk İmliği*. (İkinci Basım). Ankara: Öteki Yayınevi

- Baker, C. (2011). *Foundations of Bilingual Education* (5th Edition). Bristol, New York, Ontario: Multilingual Matters.
- Baker, C. ve Jones, S. P. (1998). *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon, England: Multilingual Matters.
- Bakırcılar, N. A.(2011). Dünden Bugüne Pomaklar. *Türk Yurdu Dergisi*, 31 (292).
- Bakırcılar, N.A. (2010). *Makedonya Coğrafyasında Sosyo-Kültürel Hayat (Xix. Yüzyıl Öncesi)*.Yayımlanmamış Doktora tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Antalya.
- Bal, H. (2011). *Kent Sosyolojisi*. (Beşinci Baskı). Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bauman, G. (2006). *Çokkültürlülük Bilmecesi: Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*. (Çev.: Dermirakın, I.). Ankara: Dost Yayınları.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev. Alogan, Y.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayart, F.J. (1999). *Kimlik yanılsaması*. (Çev. Moralı, M.). istanbulÇ metis yayınları.
- Bayraktar, Z. (2013). Balkanlarda Bir Arada Yaşama Kültürü Bağlamında Kimlik Çatışmasından Kültürel Entegrasyona Türk Dili ve Kültürünün Önemi. *Karadeniz Araştırmaları Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu incelemeleri dergisi*, 9(36), 223-234.
- Beardsmore, H. B. (1982). *Bilingualism Basic Principles*. England: Clevedon Publishing.
- Berki, O. F. (1963). *Devletler Hususî Hukuku- Tâbiyet ve Yabancılar Hukuku ("Tâbiyet")*. Ankara.Güzel Sanatlar Matbaası.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik. (1955). *Trakya'da Milli Mücadele (T.C.)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Bican, G. (2017). İki dilliliğin tanımlanması: Kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 5(2), 353-366.
- Bilge, Y. (2019). *Çokkültürlülük ve Ulusal Azınlıklar: Avrupa Birliği Bağlamında Türkiye ve İsveç Eğitim Politikaları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1996). *İnsan İlişkileri ve Kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1999). *Evrensiclik-Farkçılık Geriliminde Kollektif Kimlik*. (İkinci Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. Ankara: Aşına Kitaplar Yayınları.
- Bilgiseven, A. K. (1987). *Yugoslavya'da Türk Kültürü*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

- Bostancı, N. (1998). *Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik. Türkiye Günlüğü*, (50), (Haziran 1998), 38-55.
- Bostancı M. N. (1999). *Bir Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Bozboru, N. (1997). *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi*. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çok Kültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım= Multiculturalism in European Societies: *A Sociological Spproach. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 80-97.
- Castellan, G. (1995). *Balkanların tarihi 14-20. Yüzyıl*. (Çev. Yaraman, A.). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Castles, S. (2000). *International Migration at the Beginning of the Twenty-first Century: Global Trends and Issues*.
- Castles, S., Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. Bal, B. U. ve Akbulut, İ.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cevizci, E. Ş. (2007). *1950 Sonrası Türkiye'ye Makedonya'dan Göç Eden Vranofçalılar Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Kimlik İncelemesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Coştu, Y. (2016). Göçmenlerin Kimlik Arayışı-Avrupalı Türkler Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 532-546.
- Cumhuriyet Gazetesi, 17 Temmuz 1935.
- Çağırkan, B. (2016). Göç, Hibrit Kimlik ve Aidiyet: Yeni Toplumlar, Yeni Kimlikler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2613-2623.
- Çavuşoğlu, A. (2016). *Dil, Kültür, Zihniyet*. (Birinci Basım). Kayseri: Kimlik Yayınları.
- Çavuşoğlu, H. (2006). *Yugoslavya- Makedonya'dan Türkiye'ye 1952-67 Kitleli Göçü ve Bursa'daki Göçmen Kesimi*. Karadeniz Araştırmaları, (10), Yaz.
- Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya- Makedonya Topraklarından Türkiye'ye Göçler ve Nedenleri. *Bilig Dergisi*, 41, 123-154.
- Çetinkaya, S. (2017). Çok Dillilik ve Kimlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 371-377.
- Çevik, Zeki, "Balkan Savaşları'nda Bulgaristan Yönetiminin Türk Nüfusa Yönelik Uyguladığı Politikalar", International Symposium of South-East European Diplomacy, *100 Years Since Balkan Wars, Academy of Romanian Scientists – Balıkesir Üniversitesi, Bucharest-ROMANIA*, 22-23 November 2013.
- Çobanoğlu, S. (Mart-Haziran 2015). *Sürgün ve Soykırımla Kaybedilen Vatan, Balkanlar*. Yeni Türkiye Yayınları, (69), 3858-3870.

- Dauenhauer, B.P. (2001). *Kırılğan Bir Dünyada Yurttaşlık* (Çev. Özdil, A. ve Kaynak, F.). Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Dışişleri Bakanlığı, (1969). *Dış Türkler (Belgeler)*. Ankara: T.C. Dışişleri Bakanlığı AZEM Dairesi.
- Doğan, M. S. Özyurt, S. ve Boztoprak G. (2009). *Sosyoloji Çarşısı*. Samsun: Yazı Yayınları.
- Doğanay, F. (1997). “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi” *Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*, Mersin 20-22 Kasım 1996, Ankara: DİE Sosyoloji Derneği Yayını, 194-205.
- Doğruel, F. (2009). *Hatay’da Çok Etnikli Ortak Yaşam Kültürü: İnsaniyetleri Benzer*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (Çev. Onmuş, T. A.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Emin, N. (2014). *Makedonya Siyasetini anlama kılavuzu*, Ankara: STA Yayınları.
- Erder, S. (1986). *Refah Toplumunda “Getto” ve Türkler*. İstanbul: Teknografik Matbaacılık.
- Erdoğan, M. (2009). *Anayasa Hukuku*. (Beşinci Basım). Ankara: Orion Yayınları.
- Eren, A. C. (1966). *Türkiye’de Göç ve Göçmen Meseleleri, Tanzimat Devri, İlk Kurulan Muhacir Komisyonu, Çıkarılan Tüzükler*. İstanbul: Nurgök Matbaası.
- Ergil, D. (1995). Çokkültürlülük ve Çok Dillilik, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 50(3), 159-165.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Fenton, S. (1999). *Etnisite, Irkçılık, Sınıf ve Kültür*. İstanbul: Phoenix Yayınları.
- Fichter, J. (1991). *Sosyoloji Nedir?* (Çev. Çelebi, N.). Konya: Toplum Yayınları.
- Fişek, H. (1960). *Anayasa ve Vatandaşlık*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Gale S., (1973). *Explaining Theory and Models of Migration*. Economic Geography, C. 49, No:3.
- Geray, C. (1962), *Türkiye’den ve Türkiye’ye Göçler, Türk İktisadi Gelişmesi Araştırma Projesi*. Ankara: SBF Maliye Enstitüsü.
- Geray, C. (1970). Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi. *Amme İdaresi Dergisi*, 3(4), 448-36.
- Göçer, A. (2007). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Dil Dergisi*, 137, 30-48.
- Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili Dergisi*, 729, 50-57

- Göger, E. (1995). Çifte Vatandaşlık. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1),127-181.
- Göğüş, Z., *Çokkültürlülük ve Ulus Devlet*. Hürriyet Gazetesi, 07. Haziran 2004.
- Göka E. (2006). *İnsan Kısım Kısım: Toplumlar, Zihniyetler, Kimlikler*. Ankara: Aşına Kitaplar.
- Gökalp, Z. (1995). *Türk Medeniyeti Tarihi*. Sad. Toker, Y., İstanbul: Toker Yayınları
- Göktürk, A. (2006), *Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü.*, Erhan Nalçacı, Onur Hamzaoglu, Erkin Özalp (Editörler), Göç. İstanbul: Nazım Kitaplığı:34, Sol Meclis Dizisi:6.
- Göregenli, M. ve Karakuş, P. (2014), Göç Araştırmalarında Mekan Boyutu: Kültürel ve Mekânsal Bütünleşme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), 101-115.
- Gücü, R. (2012). *Geçmişten Günümüze Zeytinli*. Burhaniye: Zeytinli Belediyesi Kültür Yayınları.
- Güngör, G. (1998). *Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, Vatandaşlık. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*. Cilt:17-18, Sayı: 1-2, S.229- 250
- Güngör, G. (2014). *Tâbiyet Hukuku (Gerçek Kişiler- Tüzel Kişiler- Şeyler)*. (Üçüncü Basım). Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Güvenç, B. (1993). *Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güvenç, B. (1997). *Türk Kimliği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Güvenç, B. (2010). *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*. İstanbul: Boyut
- Halaçoğlu, A. (1994). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912- 1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Halaçoğlu, A. (1995). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Hall, S. (1998) “Kültürel Kimlik ve Diaspora”, J. Rutherford (ed.), *Kimlik: Topluluk-Kültür-Farklılık*. (Çev. Sağlamer, İ.), İstanbul: Sarmal Yayınevi, 173-192.
- Hamdi H. (2004 Eylül). “Bugünkü Makedonca Sözlükte Türkçe ve Türkçeleşmiş Kelimeler”, *V. Uluslar arası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, Ankara:TDK Yayınları.
- Hazai, G. (1997). *Balkanlar'da Yollar ve Diller*”, *Sol Kol Osmanlı Egemenliği'nde Via Egnatia (1380-1699)*. (Ed. Zachariadou, E.). (Çev. Arıkan, Ö., Gültekin, E., Altınova, T.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Hendriks, P. (1976). *The Radožda-Vevčani Dialect of Macedonia*. Amsterdam: The Peter de Ridder Pres.
- Heywood, A. (2010). *Siyasetin Temel Kavramları*. Çev. Özler, H., Ankara: Liberte Yayınları.

- Hoca, N. (1986). *Üsküp maddesi İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Hogg, M.A. (1997). *Sosyal Psikolojik Açıdan Grupta Bütünleşme*. Çev. Aktaş, A., İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Hortaçsu N (2007). *Ben Biz Siz Hepimiz: Toplumsal Kimlik ve Gruplararası ilişkiler*. Ankara: İmge Kitapevi.
- <http://www.stat.gov.mk/publikacii/knigaXI.pdf> Erişim Tarihi (06.01.2018).
- IOM Uluslararası Göç Örgütü (2009). (Ed. Çiçekli, B.) *Göç Terimleri Sözlüğü*, İsviçre.
- Işık, O. (1994). Değişen Toplum/Mekân Kavrayışları: Mekânın Politikleşmesi, Politikanın Mekânsallaşması. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 64(65),7-36.
- İbrahimoğlu, .(2014). *Gayrimüslim Azınlıklara Göre Türkiye’de vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi*. Doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- İçduygu, A., Keyman, E. F. (1998). Globalleşme, Anayasallık ve Türkiye’de Vatandaşlık Tartışması. *Doğu-Batı Dergisi*, Yıl: 2, Sayı: 5, 157-170.
- İnalcık, H. (1993). *Türkler ve Balkanlar*. İstanbul: OBİV Yayıncılık.
- İpek, N. (1999). *Rumeli’den Anadolu’ya Türk Göçleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- İpek, N. (2000). *Mücadele ve Samsun*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınevi.
- Jelavıçh, B. (2009). *Balkan Tarihi I 18. ve 19. Yüzyıllar*. (İkinci.Basım). (Çev. Durdu, İ.). 1-3 bölümler, (Çev. Koç, H. ve Koç, G.). 4-7 bölümler, İstanbul: Küre Yayınları.
- Kadıoğlu, A. (2008). *Vatandaşlık: Kavramın Farklı Anlamları, Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara*. (Ed. Kadıoğlu, A.). (Çev. Cangil, C.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Karaduman, S. (2010). “Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Donuşumu”, *Journal of Yasar Üniversite*, 17 (5), s.2886-2899.
- Karal, E. Z. (1983) *Osmanlı Tarihi, c. VIII*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Karpat, K. (2003). *Osmanlı Nüfusu(1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikleri*. (Çev. Tırnakçı, B.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Tarih Vakfı Yayını.
- Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler* (Çev. Tırnakçı, B.). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kaya, A. (2015). Euro-Türkler, Kuşaklararası Farklılıklar, İslam ve Entegrasyon Tartışmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(1),44-79.
- Kazgan, G. (1970 Ekim - 1971 Eylül). Millî Türk Devleti’nin Kuruluşu ve Göçler, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 30, 313-331

- Kepenekçi, K. Y. (2008). *Eğitimciler İçin İnsan Hakları ve Vatandaşlık*. Ankara: Ekinoks Yayınevi.
- Kılıçbay, M. A. (2003). Kimlikler Okyanusu. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 6(23), 155-159.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3 (3), 3-9
- Kolukırık, S., Yıdırım, A.R. (2009). Kimlik İnşasında Söylem ve Anlam İlişkisi: Kocabaş Abdalları Örneği. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 8, 148-158.
- Konukman, E. (1990). *Tarihi Belgeler Işığında Büyük Göç ve Anavatan (Nedenleri, Boyutları, Sonuçları)*. Ankara: Türk Basın Birliği,
- Kurubaş, E. (2008). Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişi. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Sayı:44 (ss.11-42), , Issn:1303- 7242.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. (Dördüncü Basım). Ankara: Anı Yayınları.
- Kymlicka, W. (2000). *Citizenship in Culturally Diverse Societies: Issues, Contexts, Concepts*. Citizenship in Diverse Societies. Editörler: Kymlicka, W., Norman W. Oxford: Oxford University Press.
- Kymlicka, W. (2006). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. (Çev. Kılıç, E.) İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık. Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. (Çev. Yılmaz, A.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen Din Modern Toplumlarda Din Problemi*. Çev. Coşkun, A. ve Aydın, F. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Maalouf, A. (2008), *Ölümcül Kimlikler*. (26. Baskı).Çev. Aysel B., İstanbul:YKY.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. Akınbay, O. ve Kömürcü, D.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marshall, T.H. (1973). *Class, Citizenship And Social Development* (2nd Edition), Connecticut: Greenwood Press.
- Martin, D. (1995). *The Choices of identity*. Social Identities, 1(1), 5-20.
- McCarthy, J. (1998). *Müslüman ve Azınlıklar: Osmanlı Anadolu’sunda Nüfus ve İmparatorluğun Sonu*. (Çev. Umar, B.). Ankara: İnkılâp Kitabevi.
- Mccarthy, J. (2014). *Ölüm ve Sürgün Osmanlı Müslümanlarının Etnik Kıyımı (1821-1922)*. (İkinci Baskı). (Çev. Sarıkaya, F.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Miladinov, Goran (2008). *Changes in Ethnic Structure in Macedonia After Emigration of Turkish Minority*. Barcelona: European Population Conference.

- Morina, İ.(2004). Balkan Bilim Çevrelerinin Türkçe Kelimelere Karşı Aldıkları Tavrı. V. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı Bildirileri*, C. II, 20-26 Eylül 2004, TDK Yay., Ankara 2004, s.2133-2134.
- Nureddin, A. (2011). *Balkanlardan Türkiye'ye Göç ve Etkileri*. Ankara: Çağla Yayıncılık.
- Oran, B.(1986). *Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu*. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Öksüz, H. (1997). Atatürk Dönemi'nde Balkan Türklerinin Durumu. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (107).
- Özçelik, G. (2015). Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1)(b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(1), 111-150.
- Özdal, B. (2018). *Uluslararası Göç ve Nüfus Hareketleri Bağlamında Türkiye* (Birinci Basım). Bursa: Dora Basım.
- Özlem, K. (2016). *Türkiye'nin Balkan Türkleri Politikası (1991-2014)*. Bursa: Dora Yayınları.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek. Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori*. (Çev. Tanrıseven, B.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Paşaoğlu, D. D. (2013). Muhacir Komisyonu Maruzatına Göre (1877-78) 93 Harbi Sonrası Muhacir İskânı", *HistoryStudies International Journal of History*, 2, ss. 347-386.
- Petersen, W. (1958). *A General Typology of Migration*. Amerikan , Vol: 23.
- R.G. T. 12.6.2009, S. 27256 Türk Vatandaşlığı Kanunu
- Sarınay, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçle (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 27(80), 352-387.
- Saussure, F. (2005). *Genel Dilbilim Dersleri*. (Çev. Vardar, Berke). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Smith, A. D. (2010) *Milli Kimlik*. Bahadır Sina Şener (çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, A. D. (2017). *Milli Kimlik*. (Çev. Şener, B. S.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Solak, F. (1995 Ağustos). Türkiye'ye Göçler. 'Gök' Aylık Dergi, 1(9), 6-11.
- Stavenhagen, R. (2009). *Multiethniska samhällen i det tjugåförsta århundrade [Yirmibirinci Yüzyılda Çok Etnikli Toplumlar]. Är vi inte all minoriteter i världen [Hepimiz Dünyada Azınlık Değil Miyiz]*. Ortfront: Stockholm.
- Subaşı, N. (2005). *Kültürel Kimliğin Melezleşmesi ve Alevi Modernleşmesi Türkiye Kültürleri*. Ankara: Tetragon Yayınları.
- Sussux, R. & Cubberley, P. V. (2006). *The Slavic Languages*. New York: Cambridge University Pres.

- Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi. *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Yardım ve Dayanışma Dergisi*. Yıl: 1, Cilt: 1, Sayı: 2, s. 71-80.
- Şahinbaş, İ. (2007). *Zorunlu Göç Olgusu Bağlamında Bulgar Türkleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Şarşembiyeva, T.(2015). Kırgızistan’da “Vatanseverlik” Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* .19 (2), 175-185.
- Şentürk, M. (Ed.), (2012). *Esenler ‘de Yaşamak, Memlekette Ölmek: Göç ve Kente Uyum Surecinde Hemşehricilik, Göç, Kentleşme ve Aidiyet Ekseninde Esenler’i Anlamak İçinde*. İstanbul: Esenler Şehir Düşünce Merkezi.
- Şimşir, B. N. (2017). *Balkan Savaşlarında Rumeli Türkleri Kıyımlar-Kıyımlar-Göçler (1821-1913)*. (Birinci Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Şimşir, B. N.(1985, Haziran). *Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu. Bulgaristan’da Türk Varlığı Bildirileri*. Ankara, 47-48.
- Şimşir, B. N.(1985, Haziran). *Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu. Bulgaristan’da Türk Varlığı Bildirileri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Şiyak, İ. (2011). *Makedonya Rekaar kazasında Türk izleri*. (Birinci Baskı). Manisa. Şafak Basım Yayın.
- Şiyak, İ. (2015). *Rumeli Dedikleri*. (Birinci Baskı). Akhisar: Akhisar Belediyesi Kültür Yayınları.
- Tan, S. (1992). Dual Nationality in France and the United States. *Hastings International and Comparative Law Review*. 5(3), 447-473.
- Tekeli, İ. (1997). *Türkiye’de İçgöç Olgusu: Sorunsal Alanları ve Araştırma Konferansları, Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınlar.
- Tekinkaya, E. (2015). *Göç ve Etnik Ekonomi: İstanbul Bayrampaşa’da Boşnak Göçmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. (Birinci Baskı). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tokur, H. (2014). *Mücadele ve Balıkesir’e Yapılan İskân (1923-1930) Merkez İlçe ve Burhaniye Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Toros, A. (2008). *Sorunlu Bölgelerde Göç*. Ankara: Global Strateji Enstitüsü.
- Toumarkine, A. (2001). *Kafkas ve Balkan Göçmen Dernekleri: Sivil Toplum ve Milliyetçilik*. (Ed. Yerasimos, S.). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Turhan, T. /Tanrıbilir, F. B. (2012).*Vatandaşlık Hukuku*. (Üçüncü Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Türkbağ, A. U. (2003). *Kimlik hukuk ve alet sorunu Kimlikler*. Doğu Batı Düşünce Dergisi, 6(3), 210-223.
- Türkdoğan, O. (1983). *Millî Kültür Modernleşme ve İslâm*. İstanbul: Üçdal Neşriyat Yayınları.
- Ulutaş, E. (2014). Türkiye'de Vatandaşlık ve Anayasal Süreç. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 9(1), 73-103.
- Uzun, T. (2007). Ulus, Milliyetçilik ve Kimlik Üzerine Bir Değerlendirme. *Doğu Batı Dergisi, Kimlikler*, 23, 137-160.
- Ünal, S. (2012). Sosyal-Mekansal-Siyasal Kümelenme Biçimi Olarak İzmir Kentinde Balkan (Rumeli) Kimliği, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, TODAİE, 21(3):49-77, ISSN:1300-1825.
- Üner, S. (Ed.), (1972). *Nüfusbilim Sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları
- Vardar, B. (1999). *XX. Yüzyıl Dilbilimi: Kuramcılardan Seçmeler*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Vatandaş, C. (2004). *Ulusal Kimlik, Türk Ulusçuluğunun Doğuşu*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. Kaygı. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (20), 225-237.
- Yazgan, P. (2010). *Danimarka'daki Türkiye Kökenli Göçmenlerin Aidiyet ve Kimlikleri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Yazgan, P. (2016), Hareketlilikte Kimlik İnşasına Yönelik Analitik Bir Çerçeve. *Göç Dergisi*, 3(2): 282-296.
- Yenisoy S. H. (1998). *Tarih Boyunca Slav-Türk İlişkileri Türkçede ve Öteki Türk Lehçelerinde Slav Leksik Unsurları*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yenisoy, S. H. (2005). *Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi*. Ankara: Toplumsal Gelişim Derneği Yayınları.
- Yıldız, E. ve Ak M. (2002). *Doğu Karadeniz'de Kültürel Kimlik*. İstanbul: Çatı Kitapları.
- Yılmaz, Aytekin (1994) *Etnik Ayrımcılık*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yücel, Ş. (1968). Yugoslavya'dan Sessiz Türk Göçü. *Türk Dünyası Dergisi*, (11), 13-16.
- Yücelten Ş., (1974). *Yugoslavya Türkleri Türk Dünyası El Kitabı*. Ankara: TKA Enstitüsü Yayınları.

Zaim, S. (1958, Ekim-Temmuz). Son Yugoslavya Muhacirleri Hakkında Rapor. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 19, İstanbul Üniversitesi Yayınları.

6. EKLER

Ek 1. Anket Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tez çalışması olarak yürütülmektedir. Çalışma, Kuşaklararası farklılıklar temelinde Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlikler, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştiklerini ve kimlik algılarının belirlenmesi hedeflenmektedir.

Bu anket bilimsel bir araştırmada veri elde etmek amacıyla uygulanmaktadır. Bu nedenle soruların cevaplanırken samimi yanıtlanması gerçek verilere ulaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Soruların doğru yanlış cevabı yoktur. Katılım gönüllülük esasına dayalı olarak verilen cevaplar gizli tutulacaktır.

Araştırma ile ilgili soru sormak istediğinizde (damlacetin45@gmail.com) adresinden e-posta yoluyla ulaşabilirsiniz. Gösterdiğiniz duyarlılık ve verdiğiniz samimi yanıtlardan dolayı teşekkür ederim.

Damla ÇETİN

1- Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

2- Yaşınız: (.....) **Doğum yılınız:** (.....)

3-Doğum yeriniz: (.....) Köy Kasaba Kent Büyük şehir

4- Medeni durumunuz:

Bekâr Evli Dul veya boşanmış Nişanlı Eşi vefat etmiş
 Birlikte yaşıyor

5- Ne kadar süredir evlisiniz?.....

6- Çocuğunuz var mı? Var ise, çocuk sayısı.....

7- İkamet etmekte olduğunuz semt.....

8- Mesleki durumunuz:

Öğrenci İşçi Memur Küçük Esnaf Sanayi- Tüccar
 Özel Sektör Çalışanı İşsiz Başka Çalışmıyor Emekli

9- Aşağıdaki bilgilerden size uygun olanı işaretler misiniz?

- İlköğretim mezunu Lise öğrencisi
 Lise ve dengi okul mezunu Üniversite Öğrencisi / Lisans
 Üniversite öğrencisi / Ön lisans Üniversite mezunu (Lisans)
 Yüksek Lisans/Doktora mezunu Üniversite mezunu (Ön lisans)
 Yüksek Lisans/Doktora öğrencisi

10- Ailenizin aylık toplam ortalama geliri nedir?

- 1603 TL ve altı 1604-2603 TL 2604-3603 TL 3604-4603 TL
 4604-5603 TL 5604-6603 TL 6604-7603 TL 7604-8603 TL
 8604-9603 TL 9604 TL ve üzeri

11- Kendinizi aşağıda verilen sosyo-ekonomik gruplarından hangisine dâhil edersiniz?

- Dar gelirli Ortanın altı Orta Ortanın üstü Yüksek gelirli

12- Sizin yaşadığınız yerleşim birimi hangisidir?

- Köy Kasaba/Belde Şehir Merkezi İlçe Merkezi

13- Oturduğunuz ev size mi ait? Oturduğunuz evin mülkiyet durumu nedir?

- Ev Sahibi Kiracı Diğer (.....)

14- Oturulan evin durumu nedir?

- Daire Lojman Müstakil Site İçerisinde Diğer

15- Hanenizde Kimlerle Yaşıyorsunuz?

- Yalnız yaşıyorum Çocuklarımla yaşıyorum Anne/Baba
 Büyükanne /Büyükbaba Kardeşlerim ile Arkadaşım

16- Türkiye'ye hangi ülkeden ve kaç yılında göç ettiniz?(.....)

17-Ne kadar süredir Türkiye'de yaşıyorsunuz?

- Doğma büyüme 1-10 yıl 10-20 yıl
 20-30 yıl 30-40 yıl 40 yıl daha fazla

18- Şu anda oturduğunuz bölgeyi/semti tercih etmenizdeki etkili olan en önemli faktörler hangisidir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Diğer göçmenlerle bir arada olmak için
 Ekonomik nedenler
 Akraba ve yakın çevrem burada olduğu için
 Burada kendimi daha mutlu ve güvenli hissettiğim için
 Buraya çok alıştığım için
 Başka yerde kendimi yabancı hissedeceğim için
 Diğer(Açıklayınız.....)

19- İmkânınız olsa oturduğunuz semt/bölge dışında bir yerde oturmayı düşünür müsünüz?

- Evet, düşünürüm Hayır, düşünmem Kararsızım

Evet ise, niçin?

Hayır veya kararsızsanız nedeni konusunda neler söylersiniz:

20- Ailenizde kaçınıcı kuşaksınız? 1 2 3

21- Sizin için “Vatan” ne ifade etmektedir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Ekmeğimi kazandığım yer Vatandaşı olduğum yer
 Doğup büyüdüğüm yer Kültürüne bağlı olduğum yer
 Diğer (Açıklayınız

22- Sizde “Vatan” kavramını çağrıştıran ülke hangisidir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

- Türkiye Makedonya Her ikisi Hiç Biri

Cevabınız Her ikisi ise, 1. ve 2. olarak gördüğünüz seçenek hangisidir ya da eşit düzeyde midir? (Numaralandırma yaparak cevaplayınız)

- Türkiye Makedonya Eşit düzeyde

23- Size sorulsa, kendinizi öncelikli olarak nasıl tanımlarsınız? ve varsa, 2. Tercihinizi de işaretleyebilirsiniz.)

- Türk olarak tanımlarım
 Makedon olarak tanımlarım
 Müslüman olarak tanımlarım
 Göçmen/Muhacir olarak tanımlarım
 Makedonya göçmeni olarak tanımlarım
 T.C. vatandaşı olarak tanımlarım
 Çifte vatandaş olarak tanımlarım
 Diğer, bunlar dışında bir şekilde tanımlarım(Belirtiniz.....)
 Cevap yok

24- Bu toplumda kendinizi yakın hissettiğiniz göçmen grupları arasında hangileri yer almaktadır? X işareti koyarak yanıtlar mısınız?

	Oldukça Yakın Hissederim	Yakın Hissederim	Orta Düzeyde Yakın	Uzak Hissederim	Oldukça Uzak Hissederim
Bulgaristan göçmenleri	()	()	()	()	()
Boşnak göçmenleri	()	()	()	()	()
Arnavutluk göçmenleri	()	()	()	()	()
Yunanistan göçmenleri	()	()	()	()	()
Makedonya göçmenleri	()	()	()	()	()
Pomaklara	()	()	()	()	()
Göçmen olmayanlara (Yerli)	()	()	()	()	()

25- Yerli halkın sizleri kendinden ayrı gördükleri noktalar nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Çalışkanlık ve Ekonomik Durum Dinsel Farklılıklar Eğitim
 Kültürel Farklılıklar Etnik Farklılıklar Belirli Ayrımlar Yok
 Fiziksel Özellikler Ahlak Diğer(.....)

26- Evli iseniz, eşiniz göçmen mi?

- Aynı göçmen grubundan Göçmen ama farklı göçmen grubundan Göçmen değil

27- Evli değilseniz evleneceğiniz bireyin göçmen olmasını ister misiniz?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise,

- Aynı göçmen grubundan birinin olmasını isterdim
- Farklı göçmen grubundan olabilir
- Göçmen olup olmaması önemli değil
- Göçmen olmasını istemezdim.
- Yerli halktan olabilir.

28- Çocuklarınızın (eğer yoksa olsaydı) kiminle evlenmesini isterdiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- Aynı göçmen grubundan olan biriyle evlenmesini tercih ederdim.
- Farklı göçmen grubundan olan biriyle olabilir.
- Çifte vatandaşlığa sahip göçmen biriyle olabilir.
- Göçmen olmayan biri olabilir.
- Yerli halktan biriyle olabilir.
- Göçmen olup olmamasının önemi yok
- Çocuğumun kendi tercihi önemlidir.
- Fikrim yok

29- Dindarlık açısından kendinizi aşağıdakilerden hangisiyle tarif edersiniz?

- Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biriyim
- Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan biriyim
- İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biriyim
- İnançlı ama dinin gereklerine pek inanmayan biriyim
- Dini inancı olmayan biri
- Diğer(Belirtiniz.....)

30- Kendinizi aşağıdaki tanımlamalardan hangisi ile tanımlarsınız? (Birden çok cevap verilebilir)

- Laik İslamcı Demokrat
- Milliyetçi Milliyetçi Muhafazakâr Atatürkçü
- Vatansever Ülkücü Sosyal Demokrat
- Sağcı Hiçbiri Diğer (Belirtiniz

31- Manisa’da göçmen dernek/lerine üye misiniz?

- Evet, aktif bir üyeyim Hayır değilim, olmakta istemiyorum
 Hayır değilim ama olmak isterim Hayır, üyeydim ayrıldım

32- Üye iseniz, üyesi olduğunuz kuruluş, dernek vs. hangisidir? (Birden fazla cevap verilebilir)

- Manisa Balkanlar kültür dayanışma derneği (BAL-DER)
 Makedonya göçmenleri kültürü yaşatma ve dayanışma derneği (MAK-GÖÇ)
 Manisa balkan muhacirleri kültür ve dayanışma derneği
 Diğer (Açıklayınız.....)

33- Üyesi olduğunuz göçmen dernek/lerinin sağladığı imkân/lar ile ilgili ifadelerden önemli ve etkili olan seçeneği işaretler misiniz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Derneklerin bizi bir arada tuttuğunu ve aramızda dayanışmayı sağladığını düşünüyorum.
 Kuşaklararası kültür aktarımı ve devamlılığı sağlamasında önemli yere sahip olduğunu düşünüyorum.
 Kültürü yaşatmak ve tanıtımda önemli ve etkili olduğunu düşünüyorum
 İş bulma konusunda aracı kurum olarak görmekteyim
 Gelişmelerden haberdar olma konusunda önemli görüyorum
 Toplumla uyum sağlamamızda olumlu etkisi oluyor
 Göçmen derneklerinin pek işe yaramadığını düşünüyorum
 Göçmen derneklerini yararlı bulmuyorum
 Diğer(Belirtiniz.....)

34- Anadiliniz olarak kabul ettiğiniz dil hangisidir?

- Türkçe Makedonca Her ikisi Hiçbiri

Cevabınız her ikisi ise, birinci ve ikinci olarak gördüğünüz dil hangisidir ya da eşit düzeyde midir?(1. ve 2. Şeklinde numaralandırma yaparak cevaplayınız)

- Türkçe Makedonca Eşit düzeyde

35- Makedoncayı hangi düzeyde konuşabiliyorsunuz?

- Çok İyi Düzeyde Biliyorum Biliyorum Fena Sayılmaz
 Bilmiyorum Hiç Bilmiyorum

36- Aşağıdaki ifadelere ne düzeyde katılıyorsunuz? (Her madde için size verilen seçeneklerden bir tanesini (X) şeklinde işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Duygu ve düşüncelerimi sadece Türkçe ifade etmeyi tercih ederim	()	()	()	()	()
Duygu ve düşüncelerimi sadece Makedonca ifade etmeyi tercih ederim.	()	()	()	()	()
Hem Türkçeyi hem de Makedoncayı istediğim zaman rahatlıkla kullanırım	()	()	()	()	()
Zorunlu olmadıkça Türkçe konuşmuyorum	()	()	()	()	()
Kendi evimde ve hemşerilerimle beraberken sadece Türkçeyi kullanıyorum	()	()	()	()	()
Aile içinde ve kendi göçmen grubumdaki bireylerle sadece Makedonca konuşurum	()	()	()	()	()
Makedoncayı bir sonraki kuşaklara aktarmaya çalışırız	()	()	()	()	()

37- Çifte vatandaşlığa sahip misiniz?

- () Sahibim () Sahip değilim () Başvuru yaptım
 () Onay aşamasında () Başvuru yaptım, reddedildi

38- Sahip iseniz Çifte vatandaşlığa nasıl hak kazandınız? Elde etme şeklinizde ki uygun seçeneği işaretlet misiniz?

- () Ebeveynlerimin Makedonya vatandaşı olması sebebiyle
 () Makedonya’da doğumlu olmam sebebiyle
 () Akrabamın orada bulunması sebebiyle
 () Evlilik yoluyla
 () Sonradan başvurarak
 () Diğer

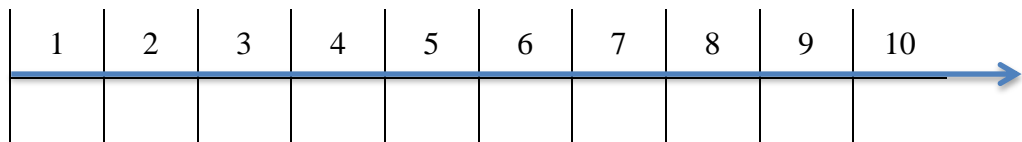
39- Cevabınız sahip değilim ise, çifte vatandaşlık konusunda ki düşünceniz nedir?

- () Sahip değilim olmak da istemiyorum () Sahip değilim ancak sahip olmak isterim

Genel olarak düşündüğünüzde 1’in “en düşük düzey”, 10’un ise “en yüksek düzey” anlamına geldiği bir cetvel üzerinde “çifte vatandaşlığa sahip olmak” konusunda isteğinizi nereye yerleştirirsiniz? İlgili rakamı işaretler misiniz?

1. En düşük düzey

10. En yüksek düzey

40- Çifte vatandaş olarak, Makedonya'yı ziyaret sıklığınız nedir?

Yılda Birkaç Kez Yılda Bir 2-3 Yılda Bir Çok Seyrek Hiç

41- Makedonya'yı ziyaret etme amacınız nedir? Size uygun olan seçeneği işaretler misiniz? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

Tatil Dini Bayramlar Memleket-Akraba Ziyareti
 Zorunluluktan (Vatandaş olduğum için) İş Eğitim
 Özel Günler Diğer

42- Ortalama ne kadar süre burada kalıyorsunuz?

1 hafta Birkaç hafta 1 ay 2 ay 3 ay 5-6 ay

43- Makedonya'da en çok özlenenler arasında yer alan uygun seçenek/leri işaretler misiniz?

Geleneklerimi/adetlerimi Yiyecek/ içecekleri Havasını/suyunu
 Köyümü/kasabamı Ailemi Arkadaş çevremi
 Dini bayramları Milli bayramları Sosyal/ kültürel/ tarihi mekânları
 Hepsi Hiçbiri

44- Çifte vatandaşlığa sahip birey olarak, Makedonya'da ayrımcılığa uğramış veya dışlanmış hissediyor musunuz?

Evet (Açıklama.....) Hayır

45- Makedonya'da çifte vatandaşlığa sahip birey olarak vatandaşlık haklarından yeterince faydalanıyor musunuz?

Evet Hayır Kısmen Fikrim Yok Cevapsız

46- Makedonya'da çifte vatandaşlığa sahip olmak ne derece önemlidir?

Çok önemli Önemli Kısmen önemli Önemli değil
 Hiç önemli değil

47- Makedonya'ya geri dönüş yapmak ister miydiniz? Nedenini açıklar mısınız?

Evet (Belirtiniz.....) Hayır (Belirtiniz.....)

48- Sizden sonraki kuşak bireylerin Makedonya'da yaşamasını ister miydiniz?

Evet, isterdim Hayır, istemezdim Kararsızım

49- Türkiye’de yaşamaktan memnun musunuz?

- Oldukça Memnunum Memnunum Kısmen Memnunum
 Memnun Değilim Hiç memnun Değilim

50- Göçmen birey olarak, Türkiye’de en çok karşı karşıya kaldığınız sorunlar nelerdir? Oldu mu?

- Evet Hayır

Cevabınız evet ise,

- Ayrımcılık Türkçeyi yeterli düzeyde bilmemek
 Yoksulluk Niteliksiz işlerde çalışmak
 Milli değerlere saygı gösterilmemesi Yabancı olarak görülmek
 Dini değerlere saygı gösterilmemesi Ahlaki değerlerde uyumsuzluk
 Hiçbiri

51- Türkiye’de kendinizi ayrımcılığa uğramış ve dışlanmış hissediyor musunuz?

- Evet Hayır (Belirtiniz.....)

52- Türkiye yerine başka yere göç etmek ister miydiniz?

- Evet Hayır Fikrim yok Diğer (Belirtiniz.....)

53- Öldüğünüz zaman mezarınızın nerede olmasını arzu edersiniz?

- Makedonya Türkiye Yaşadığım yerde Fark etmez
 Diğer (Belirtiniz.....)

54- Türkiye’de yerel halktan kimseler sizin çifte vatandaşlığa sahip olmanızı nasıl değerlendiriyor? (Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz.)

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bize yabancı gibi davranıyorlar	()	()	()	()	()
Bizi kendi yaşamları için tehdit olarak görüyorlar	()	()	()	()	()
Farklı ülkeye gidip geldiğimiz için bu topluma ait olarak görmüyorlar	()	()	()	()	()
Bizim farklı olduğumuz düşünüyorlar	()	()	()	()	()
Birden çok kültüre ait olduğumuzu düşünüyorlar	()	()	()	()	()
Bizi seçkin, eğitilmiş, daha kültürlü ve bakış açısı geniş bireyler olarak tanımlıyorlar	()	()	()	()	()
Kendileri gibi görüyorlar	()	()	()	()	()
Küçümseyerek baktıklarını düşünüyorum	()	()	()	()	()
Özenerek bakıyorlar	()	()	()	()	()

55- Çifte vatandaşlığa sahip olmanız ya da değilseniz olmak istemeniz ile ilgili aşağıdaki ifadelere ne derece katılıyorsunuz? (X) şeklinde işaretleme yaparak cevaplayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Bir tarafa ihanet ediyormuşum gibi hissediyorum.	()	()	()	()	()
Kendimi bir yerin yerlisi gibi görmüyorum	()	()	()	()	()
Kendi değerlerim, kökenim ile ait olduğum yerin Türkiye olduğu hissine kapılıyorum	()	()	()	()	()
Kendi değerlerim, kökenim ile ait olduğum yerin Makedonya olduğu hissine kapılıyorum	()	()	()	()	()
Çifte vatandaş olarak kendime, iki taraflı sorumluluklar, yükümlülükler verildiği düşüncesine kapılıyorum	()	()	()	()	()
İki yerinde yabancıyı veya misafiri gibi hissediyorum	()	()	()	()	()
İki arada kalıyorum	()	()	()	()	()

56- Çifte vatandaş olma durumu sizde nasıl bir etki yaratıyor? (X) şeklinde işaretleme yaparak cevaplayınız.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Avrupalı olmak/ sayılmak gibi güzel bir yanı var	()	()	()	()	()
Dünya vatandaşı gibi hissediyorum	()	()	()	()	()
İleri ve açık görüşlü olduğumuzu hissediyorum	()	()	()	()	()
Kendimi seçkin bir birey olarak hissetmemi sağlıyor	()	()	()	()	()
Daha zengin bir kültürel anlayışa sahip olduğumuzu (Çok kültürlü) hissediyorum	()	()	()	()	()
Ekonomik, siyasi ve sosyal anlamda güçlü olduğumuzu hissine kapılıyorum/kapılıyoruz	()	()	()	()	()
Ayrıcalıklı hissediyorum	()	()	()	()	()
Pek olumlu bir etki yaratmıyor	()	()	()	()	()

57-Aşağıda yer alan çifte vatandaşlık ile ilgili ifadelere ne derece katıldığınızı belirtiniz?

(Her bir madde için size uygun olan seçeneği (X) şeklinde işaretleme yaparak cevaplayınız.)

	Çok Önemli	Önemli	Kısmen Önemli	Önemli Değil	Hiç Önemli Değil
Ülke seyahatleri sırasında kolaylık ve avantaj sağlamakta.	()	()	()	()	()
Çifte vatandaş olduğum için kendimi ayrıcalıklı ve özgür hissediyorum	()	()	()	()	()
Daha kolay iş bulabilme	()	()	()	()	()
Daha kolay iş yeri açma, iş kurma ve ticaret imkânı sağlama	()	()	()	()	()
Vergi ödeme konusunda bir sorun olarak görüyorum. Çünkü her iki ülkede de vergi ödemek zorunda kalıyoruz.	()	()	()	()	()
Daha iyi bir eğitim imkânı sağlamak, her iki ülkenin eğitim olanaklarından faydalanmak	()	()	()	()	()
Yerel ve genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı kazanmak	()	()	()	()	()
Sosyal ve ekonomik anlamda daha iyi bir gelecek sağlamakta	()	()	()	()	()
Ülkelerarası serbest dolaşım hakkı elde ederek seyahat sırasında kolaylık ve avantaj sağlamakta	()	()	()	()	()
Askerlik konusunda avantajlı olduğunu düşünüyorum	()	()	()	()	()
Emeklilik konusunda avantajlı olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
Makedonya'da yabancı gibi algılanmamak veya dışlanmamak için	()	()	()	()	()

58- Aşağıdaki soruda yer alan kendinizi tanımlama biçimlerinde hangisi sizin için uygun seçenektir?

- Yalnızca Türkiyeliyim
- Yalnızca Makedonyalıyım
- Avrupalıyım
- Hem Türkiye Hem Makedonyalıyım
- T.C. vatandaşıyım ama Makedon'um
- Diğer (Belirtiniz.....).
- Hiçbiri
- Hepsi

59-Vatandaşlık sizin için ne anlama geliyor? Vatandaş (Haklar, özgürlükler, görevler, kimlik vb.) olmayı ve tanımlamayı nasıl ifade ediyorsunuz?

.....

.....

.....

Ankete katılımınız için teşekkürler

Ek 2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tez çalışması olarak yürütülmektedir. Çalışmada, kuşaklararası farklılıklar temelinde Makedonya göçmenlerinin çoklu kimlikler, çifte vatandaşlık ve aidiyet bağlamında nasıl bir kimlik inşası gerçekleştiklerinin ve kimlik algılarının belirlenmesi hedeflenmektedir.

Bu anket bilimsel bir araştırmada veri elde etmek amacıyla uygulanmaktadır. Bu nedenle soruların cevaplanırken samimi yanıtlanması gerçek verilere ulaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Soruların doğru yanlış cevabı yoktur. Katılım gönüllülük esasına dayalı olarak verilen cevaplar gizli tutulacaktır.

Araştırma ile ilgili soru sormak istediğinizde (damlacetin45@gmail.com) adresinden e-posta yoluyla ulaşabilirsiniz. Gösterdiğiniz duyarlılık ve verdiğiniz samimi yanıtlardan dolayı teşekkür ederim.

Damla ÇETİN

- 1) Türkiye'ye hangi ülkeden ve kaç yılında göç ettiniz? Ne kadar süredir Türkiye'de yaşıyorsunuz?
- 2) Şu anda oturduğunuz bölgeyi/semti tercih etmenizdeki etkili olan en önemli faktör ya da faktörler nelerdir? İmkânınız olsa oturduğunuz semt/bölge dışında bir yerde oturmayı düşünür müsünüz?
- 3) Sizin için "Vatan" ne ifade etmektedir? (Doğup büyüdüğünüz yer, kültürüne bağlı olunan yer vs.) Sizde "Vatan" kavramını çağrıştıran ülke hangisidir?
- 4) Size sorulsa, kendinizi öncelikli olarak nasıl tanımlarsınız? (Türk, Makedon, Göçmen) Bu toplumda kendinizi yakın hissettiğiniz göçmen grupları arasında hangileri yer almaktadır?
- 5) Yerli halkın sizleri kendinden ayrı gördükleri noktalar nelerdir? Bunu biraz açar mısınız?
- 6) Anadiliniz olarak kabul ettiğiniz dil hangisidir? Türkçe mi Makedonca mı Her ikisi midir?
- 7) Çifte vatandaşlığa sahip misiniz? Sahip iseniz, çifte vatandaşlığa nasıl hak kazandınız? Yani elde etme şekliniz nedir?
- 8) Çifte vatandaşlığa sahip değil iseniz, çifte vatandaşlık sahip olmak isteme konusunda ki düşünceniz nedir? Sahip olmak ister misiniz? İsterseniz, olmak istemenizde ki görüş ve düşünceleriniz nelerdir? Bunu biraz açar mısınız?
- 9) Makedonya'da çifte vatandaşlığa sahip olmak ne derece önemlidir? Bununla ilgili gözlemlerinizi ve görüşlerinizi nelerdir? Biraz açar mısınız?
- 10) Makedonya'ya geri dönüş yapmak ister miydiniz? Nedenini açıklar mısınız? Sizden sonraki kuşak bireylerin Makedonya'da yaşamasını ister miydiniz? Nedenleri ile ilgili neler söylemek istersiniz? Bununla ilgili düşünceleriniz nedir?

- 11) Türkiye’de yaşamaktan memnun musunuz? Göçmen birey olarak, Türkiye’de en çok karşı karşıya kaldığınız sorunlar oldu mu? Bunu biraz açar mısınız? Türkiye’de kendinizi ayrımcılığa uğramış ve dışlanmış hissediyor musunuz? Bu konu hakkında neler düşünüyorsunuz biraz açar mısınız?
- 12) Türkiye yerine başka yere göç etmek ister miydiniz? Öldüğünüz zaman mezarınızın nerede olmasını arzu edersiniz? Neden ve niçin?
- 13) Türkiye’de yerel halktan/yerli halktan kimseler sizin çifte vatandaşlığa sahip olmanızı/ Makedonya’ya gidip gelmenizi nasıl değerlendiriyor? Bu konu ile ilgili neler söylemek ister siniz?
- 14) Çifte vatandaş olma durumu sizde nasıl bir etki yaratmaktadır? Bu onu ile ilgili neler söylemek istersiniz?
- 15) Vatandaşlık sizin için ne anlama geliyor? Vatandaş (Haklar, özgürlükler, görevler, kimlik vb.) olmayı ve tanımlamayı nasıl ifade ediyorsunuz

Ek 3. Görüşmeci Listesi

Madinli Görüşmeci İsimleri	Cinsiyet	Yaş	Doğum Yeri	Meslek	Ekonomik Durum	Eğitim Durumu	Medeni Durum
G.1	Erkek	85	Jirovnisa	Emekli	2604-3603 TL	Okur-Yazar	Evli
G.2	Erkek	90	Jirovnisa	Emekli	2604-3603 TL	Okur-Yazar	Evli
G.3	Erkek	61	Boletin	Emekli	1604-2603TL	İlk Okul	Evli
G.4	Erkek	81	Delçova	Emekli	2604-3603 TL	Okur-Yazar	Evli
G.5	Kadın	77	Jirovnisa	Ev Hanımı	1604-2603 TL	Okur-Yazar	Evli
G.6	Kadın	84	Jirovnisa	E Hanımı	1604-2603 TL	Okur-Yazar	Evli
G.7	Kadın	66	Debre	Ev Hanımı	1604-2603 TL	İlk Okul	Evli
G.8	Kadın	61	Yance	Ev Hanımı	1604-2603 TL	İlk Okul	Evli
G.9	Erkek	59	Manisa	Emekli	3604- 4603 TL	İlk Okul	Evli
G.10	Erkek	44	Manisa	Esnaf	3604- 4603 TL	Lise	Evli
G.11	Erkek	54	Manisa	Emekli	3604- 4603 TL	İlk Okul	Evli
G.12	Erkek	39	Manisa	Esnaf	3604- 4603 TL	Lise	Dul
G.13	Kadın	51	Manisa	Çalışmıyor	2604- 3603 TL	İlk Okul	Evli
G.14	Kadın	45	Manisa	Çalışmıyor	2604- 3603 TL	İlk Okul	Evli
G.15	Kadın	56	Manisa	Çalışmıyor	3604- 4603 TL	İlk Okul	Evli
G.16	Kadın	40	Manisa	İşçi	2604-3603 TL	İlk Okul	Dul
G.17	Kadın	47	Manisa	Çalışmıyor	3604- 4603 TL	Lise	Evli
G.18	Erkek	32	Manisa/Demirci	Özel Sektör	2604- 3603 TL	Üniversite	Evli
G.19	Erkek	35	Manisa	Memur	3604- 4603 TL	Lise	Evli
G.20	Erkek	21	Manisa	Öğrenci	2604- 3603 TL	Üniversite	Bekâr
G.21	Erkek	27	Manisa	Memur	2604- 3603 TL	Lise	Evli
G.22	Erkek	30	Manisa	Özel Sektör	1604- 2603 TL	Üniversite	Evli
G.23	Kadın	24	Manisa	Özel Sektör	2604- 3603 TL	Üniversite	Nişanlı
G.24	Kadın	30	Manisa	İşçi	1604- 2603 TL	Lise	Evli
G.25	Kadın	33	Manisa	Çalışmıyor	2604- 3603 TL	Üniversite	Evli
G.26	Kadın	27	Manisa	Çalışmıyor	1604- 2603 TL	Lise	Evli
G.27	Kadın	23	Manisa	İşçi	1604- 2603 TL	Lise	Bekâr

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Damla ÇETİN

Doğum Yeri ve Tarihi : Manisa/ 02.07.1988

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Fen-Edebiyat Fakültesi/
Sosyoloji

Lisansüstü Öğrenimi : Aydın Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü /
Sosyoloji ABD/ Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Kısmi Zamanlı : (2015-2019) Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Gençlik
Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ADÜ-GENÇ)

Öğretmen : (2007-2011) Manisa Pamuk Prenseler Kreşi ve Gündü Bakım evi

Anasınıfı Öğretmeni : (2006-2007) Manisa Pelitalan İlkokulu

İletişim

e-posta Adresi : damlacetin45@gmail.com

Tarih : 25/11/2019